

Jaarverslag 2008

Beheercommissie Natuur
Kruibeke-Bazel-Rupelmonde

Jaarverslag 2008

Beheercommissie Natuur Kruibeke-Bazel-Rupelmonde

Inhoudstafel

1.	VERKLARING AFKORTINGEN	8
2.	WOORD VOORAF	9
3.	SITUERING GOG-KBR: VEILIGHEID EN NATUUR	11
3.1	STARTPUNT: HET GEBIED ALS GOG	11
3.1.1	SIGMAPLAN	11
3.2	HET GEBIED ALS ONDERDEEL VAN NATURA 2000 EN NATUURCOMPENSATIEGEBIED	11
3.2.1	GOG KBR: VEILIGHEIDSPROJECT IN EEN SPECIALE BESCHERMINGSZONE	11
3.2.2	GOG KBR: INVULLING MET COMPENSATIENATUUR	11
3.3	INTEGRAAL PLAN	12
3.3.1	INLEIDING	12
3.3.2	LEIDRAAD VOOR PRAKTISCHE UITWERKING: NATUURREALISATIE BINNEN VEILIGHEIDSPROJECT	14
3.3.2.1	DIJKEN EN IN- EN UITWATERINGSKUNSTWERKEN TEN BEHOEVE VAN KOMBERGING MET SLIKKEN EN SCHORREN	16
3.3.2.2	AFWATERING ACHTERLAND: BARBIERBEEK, AFWATERING NOORD EN AFWATERING ZUID	17
3.3.2.3	WEIDEVOGELGEBIED	18
3.3.2.4	BOSSEN EN BOSCOMPENSATIES	18
3.3.2.5	INTEGRATIE VAN NUTSVOORZIENINGEN	20
3.3.2.6	RECREATIEF EN EDUCATIEF MEDEGEBRUIK	20
3.4	BELANGRIJKE DATA	22
4.	GOG KBR ALS REFERENTIEPROJECT VOOR GEACTUALISEERD SIGMAPLAN	25
4.1	GOG KBR: EEN SIGMAPROJECT MET EEN SURPLUS	25
4.2	HET GEACTUALISEERDE SIGMAPLAN	25
5.	ORGANISATIE VAN DE BEHEERCOMMISSIE	29
5.1	WAT VOORAF GING	29
5.2	TAAKSTELLING BEHEERCOMMISSIE	29
5.3	SAMENSTELLING	30
5.4	VERGADERINGEN	31
5.5	HUISVESTING	32
5.6	TOEZICHT EN HANDHAVING OP HET TERREIN	32

5.7	ACTIVITEITEN	34
	5.7.1 INFOVERGADERINGEN	34
	5.7.2 RONDLEIDINGEN	34
	5.7.3 VARIA	35
6.	BIJZONDERE AANDACHTSPUNTEN BINNEN DE BEHEERCOMMISSIE 2008	37
6.1	REALISEREN GUNSTIGE STAAT VAN INSTANDHOUDING VAN HET WERKVELD	37
6.2	ORGANISATIE EN OPVOLGING MONITORINGSRESULTATEN	37
6.3	BIJSTUREN VAN BEHEER MET HET OOG OP DE TE BEHALEN NATUURCOMPENSATIE DOELSTELLINGEN	37
6.4	OVERLEGPLATFORM VOOR STAKEHOLDERS	37
7.	STAND VAN ZAKEN REALISATIE	39
7.1	VERWERVING	39
7.2	VEILIGHEIDSIINFRASTRUCTUUR	40
	7.2.1. RINGDIJK	40
	7.2.2. OVERLOOPDIJK	40
	7.2.3. IN- EN UITWATERINGSSLUIZEN GOG EN GGG	40
	7.2.4. MAATREGELEN AFWATERING ACHTERLAND NATUURINRICHTINGSMAATREGELEN	40
7.3	NATUURINRICHTINGSMAATREGELEN	40
	7.3.1 SLIKKEN EN SCHORREN	40
	7.3.2 WEIDEVOGELGEBIED	42
	7.3.3 BOSSEN EN BOSCOMPENSATIES	44
	7.3.3.1 BOSCOMPENSATIE IN BAZEL	44
	7.3.3.2 BOSCOMPENSATIE IN RUPELMONDE	44
	7.3.3.3 MAATREGELEN TER KWALITEITSVERBETERING VAN DE BOSSEN	45
	7.3.3.4 BOS-WEIDELANDSCHAP IN RUPELMONDE	47
8.	MONITORING	49
8.1	DOELHABITATS	49
	8.1.1 SLIKKEN EN SCHORREN	49
	8.1.1.1 BUITENDIJKSE SLIKKEN EN SCHORREN	49
	8.1.2 WEIDEVOGELGEBIED	54
	8.1.2.1 HYDROLOGISCHE MONITORING	54
	8.1.2.2 VEGETATIEVERANDERING	55
	8.1.3 BOSSEN	56
	8.1.3.1 HYDROLOGISCHE MONITORING	56
	8.1.3.2 VEGETATIEVERANDERING	58

8.2	DOELSOORTEN	58
8.2.1	BROEDVOGELS	58
8.2.1.1	MATERIALEN EN METHODEN	58
8.2.1.2	RESULTATEN	60
8.2.1.3	CONCLUSIES EN DE WEERSLAG OP HET GEPLANDE BEHEER	66
8.2.2	WATERVOGELS	69
8.2.2.1	WATERVOGELS IN DE POLDER	69
8.2.2.2	WATERVOGELS BUITENDIJKS	70
8.2.3	VLEERMUIZEN (NAAR GYSELINGS ET AL. 2006)	74
8.2.3.1	MATERIALEN EN METHODEN	74
8.2.3.2	RESULTATEN PER SOORT	75
8.2.3.3	RESULTATEN PER DEELGEBIED	76
8.2.3.4	BESLUIT	77
8.2.4	VISSEN	78
8.2.4.1	ALGEMEEN	78
8.2.4.2	MATERIALEN EN METHODEN	78
8.2.4.3	RESULTATEN	78
8.2.4.4	BESLUITEN	80
8.3	ALGEMENE BESLUITEN UIT DE MONITORING	80

9. BEHEERCOMMISSIE: EEN PLATFORM VOOR STAKEHOLDERS 83

9.1	FACILITEREN VAN DE MDVI	83
9.2	NATUURBEHEER DOOR SAMENWERKING MET LANDBOUWERS	83
9.3	HET INTEGRAAL PLAN: EEN LEVEND DOCUMENT	84
9.4	BEHOUD VAN RECREATIE EN CREËREN MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK	84

10. BESLUIT 87

11. REFERENTIELIJST 89

BIJLAGE 90

ONDERHOUDSOVEREENKOMST 2008	90
ONDERHOUDSOVEREENKOMST 2009	94

1. Verklaring afkortingen

ANB: Agentschap voor Natuur en Bos

BC: Beheercommissie

BS: Belgisch Staatsblad

BVR: Besluit van de Vlaamse Regering

E.C.: Europese Commissie

GGG: Gecontroleerd gereduceerd getij

GOG: Gecontroleerd overstromingsgebied

INBO: Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

KBR: Kruibeke-Bazel-Rupelmonde

Kruin: Kruibeke Natuur

LSO: Linkerscheldeoever

MER: Mileueffectrapport

SBZ: Speciale Beschermingszone

TAW: Tweede Algemene Waterpassing

VLM: Vlaamse Landmaatschappij

W&Z NV: Waterwegen en Zeekanaal Naamloze Vennootschap

2. Woord vooraf

Beste lezer,

Het verslag van het tweede jaar beheercommissie natuur KBR is klaar. Het toont het geleverde werk, de resultaten op het terrein, de voorbereiding en ook de opvolging ervan. Ik denk dat de resultaten mogen gezien worden.

Ik hoop dat het jaarverslag u naast die feiten ook een beeld geeft van de manier waarop er binnen de commissie is samengewerkt. De focus lag dit jaar zeer sterk op het halen van de natuurdoelstellingen en het maken van sluitende afspraken daarrond. Het stappenplan en het tijdspad naar de te behalen natuurdoelen heeft vorm gekregen. Dat alles is uitgewerkt in een sfeer van vertrouwen en respect tussen de sectoren. Er is gekeken naar redelijke oplossingen die natuurontwikkeling garanderen maar de voortgang van de veiligheidswerken niet hypothekeren, naar gefaseerde boscompensaties die de landbouw nog zoveel mogelijk ontzien, naar een overgangsbeheer van het weidevogelgebied in afwachting van een doorgedreven vernatting, naar een gericht maaibeheer in functie van weidevogels maar zonder de volledige oppervlakte al in eenzelfde rigide beheer te steken, naar graslandbeheer door landbouwers met respect voor rietkragen waardoor rietvogels spectaculair toenamen, enz.

De wetenschappelijke onderbouw voor de natuurgaranties van deze aanpak is sterk, er wordt geen tijd verloren op weg naar de natuurdoelen, er wordt geen tijd verloren bij de realisatie van de grote infrastructuurwerken en de landbouwers blijven aan boord. Ik denk dat dat op zich al een mooi resultaat is.

Met de bouw van de uitwateringssluis te Kruibeke, het open maken van het weidevogelgebied, de compensatiebebossingen, de afwerking van de ringdijk en de aanleg van de overloopdijk te Kruibeke, de vorderingen aan de ringdijken van Bazel en Rupelmonde, ... veranderde het terrein in 2008 bijzonder

drastisch. Ook voor de verdere natuurinrichtingswerken van 2009 werden ondertussen de nodige vergunningen bekomen.

Hoewel met de afspraken en voorziene maatregelen voor 2009 de natuurontwikkeling goed in de steigers staat moet ook worden gezegd dat deze stappen deels zijn ingegeven door een aantal tegenslagen in 2008 en de lessen die daaruit moesten worden getrokken.

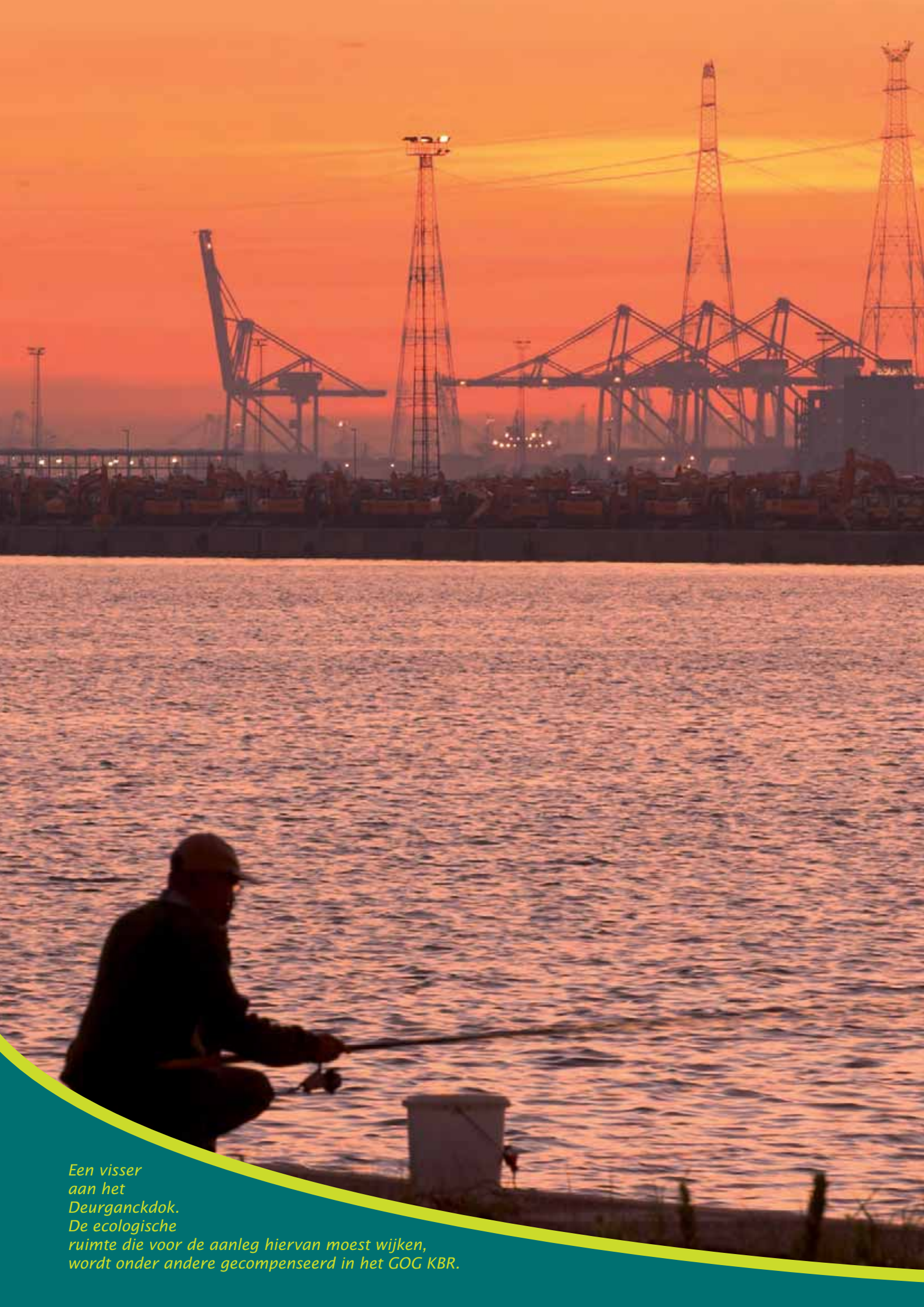
Zo had het uitblijven van broedsucces voor weidevogels ook te maken met het feit dat de onderhoudsovereenkomsten onvoldoende toelieten om broedsels van weidevogels te beschermen. De graslanden konden onder meer daardoor nog niet de nodige weidevogels lokken. Daarnaast dient er rekening mee te worden gehouden dat het gebied nog een verschrallings- en vernattingsbeheer moet ondergaan vooraleer het als optimaal weidevogelgebied kan functioneren. Voor 2009 werden daarom nieuwe onderhoudsovereenkomsten opgemaakt. Ze zijn gericht op het creëren van ideaal weidevogelgebied en op een bijpassend maaibeheer.

Terzelfdertijd werd ook vastgesteld dat er een betere bescherming nodig was van broedsels op de werfzones. Om deze zones ten volle te kunnen laten bijdragen aan de natuurdoelstellingen werd voor 2009 een nieuwe regeling opgemaakt.

Dat het gebied zich in de goede richting ontwikkelt wordt dan weer geïllustreerd door de beloftevolle resultaten van bij voorbeeld de rietvogels en de bosontwikkeling. Het wordt ook steeds meer een rustgebied dat voor overwinteraars of doortrekkers van belang is. Met de ingrepen die voor 2009 zijn voorzien ben ik er dan ook van overtuigd dat dit project een definitieve wending heeft genomen naar het bereiken van de natuurdoelstellingen.

Veel leesplezier,

Lieven Nachtergale

*Een visser
aan het
Deurganckdok.
De ecologische
ruimte die voor de aanleg hiervan moest wijken,
wordt onder andere gecompenseerd in het GOG KBR.*

3. Situering GOG-KBR: Veiligheid en natuur

3.1 Startpunt: het gebied als GOG

3.1.1 Sigmaplan

Het Gecontroleerd Overstromingsgebied Kruike-Bazel-Rupelmonde (verder vermeld als GOG KBR) wordt het belangrijkste overstromingsgebied van het oorspronkelijke Sigmaplan. Dat werd door de Ministerraad op 18 februari 1977 in het leven geroepen ter beveiliging van het Zeescheldebekken tegen stormvloed van de Noordzee. Naast het aanleggen van gecontroleerde overstromingsgebieden, maken nog twee pijlers deel uit van het oorspronkelijke Sigmaplan, met name 1) het verstevigen en verhogen van de dijken en waterkeringen in het volledige Zeescheldebekken en 2) de bouw van een stormvloedkering te Oosterweel (Antwerpen).

Concreet houdt de veiligheidsfunctie in dat bij stormvloed het stormtij van de Zeeschelde wordt afgetopt door over de overstroombare dijk op een gecontroleerde manier het gebied binnen te stromen. Een hoge ringdijk omheen het GOG zorgt ervoor dat het Scheldewater in het overstromingsgebied blijft. Bij laag water stroomt het gebied via uitwateringsconstructies terug leeg naar de rivier. Door deze aftopping beschermt het GOG KBR niet alleen de directe deelgemeentes Kruike, Bazel en Rupelmonde, maar ook de meer stroomopwaarts gelegen gebieden van het Scheldebekken. Tevens stijgt ook het veiligheidsniveau rond de zijrivieren van de Schelde, zoals de Rupel, de Nete en de Durme. De grote waterbergingscapaciteit en de ideale ligging maken van GOG KBR dus het belangrijkste project van het oorspronkelijke Sigmaplan.

3.2 Het gebied als onderdeel van Natura 2000 en natuurcompensatiegebied

3.2.1 GOG KBR: veiligheidsproject in een Speciale Beschermingszone

Het GOG KBR werd in 1996 als Speciale Beschermingszone – habitatrictlijngebied (SBZ-H) aangeduid omwille van de aanwezigheid van prioritair “Overblijvende of relictbossen op alluviale gronden”. Dit Habitatrictlijngebied ‘Schelde-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent’ valt voor een groot deel samen met het vogelrichtlijngebied ‘Durme en middenloop van de Schelde’.

3.2.2 GOG KBR: invulling met compensatienatuur

In het kader van de uitbreidingswerken in het Antwerps havengebied werd conform een Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 1998 de begrenzing van het Vogelrichtlijngebied ‘Schorren en polders van de Beneden-Schelde’ aangepast. Ter compensatie hiervan werd een gebied van het GOG KBR bij het Vogelrichtlijngebied ‘Durme en Middenloop van de Schelde’ gevoegd (BVR, 17 juli 2000). De beschermde habitats betreffen slikken en brakwaterschorren, dijken, kreken en oevervegetaties.

Met de bouw van het Deurganckdok in de Waaslandhaven werd ook de impact van de Europese Habitatrictlijn 92/43/EEG zeer concreet. Die stelde dat het project enkel zou vergund kunnen worden als er zowel naar oppervlakte als naar kwaliteit in een 1 op 1 relatie wordt

gecompenseerd. Arresten van de Raad van State tot schorsing van de gewestplanwijziging brachten de rechtsgrond voor de stedenbouwkundige vergunningen in het gedrang. De reeds jaren voorbereide en gedeeltelijk aangevatte werken aan het Deurganckdok dienden stilgelegd te worden. Daarenboven liep er bij de Europese Commissie een ingebrekestellingsprocedure die betrekking had op het gebrek aan een passende beoordeling van de milieu-effecten van het Deurganckdokproject en het cumulatieve verband met de effecten van eerdere ingrepen in het Vogelrichtlijngebied. Dit noopte de Vlaamse Regering tot een herziening van het milieueffectenrapport (MER) Deurganckdok met als resultaat een aanvulling van compensaties.

De economische, budgettaire en maatschappelijke gevolgen van het stilleggen van de werf dienden dringend een halt toegeroepen te worden. Daartoe nam het Vlaamse Parlement het initiatief tot de opmaak van het Nooddecreet (decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden). Dit decreet (14 december 2001) liet een voortgang van de werken toe, maar voorzag eveneens in een compensatie van het verlies aan natuurwaarden, vogelgebieden en habitats in de inrichting van onder andere het GOG KBR.

Ten behoeve van de effectieve infrastructuur- en inrichtingswerken in het GOG KBR (ringdijk, overlooppdijk, weidevogelgebied, slikken en schorren, nieuwe Barbierbeekgeul,...) diende ingegrepen te worden op de aanwezige natuur (waaronder relictbossen op alluviale vlakten). Bijgevolg moeten ook deze bossen (bosdecreet, 13 juni 1990) gecompenseerd worden.

3.3 Integraal Plan

3.3.1 Inleiding

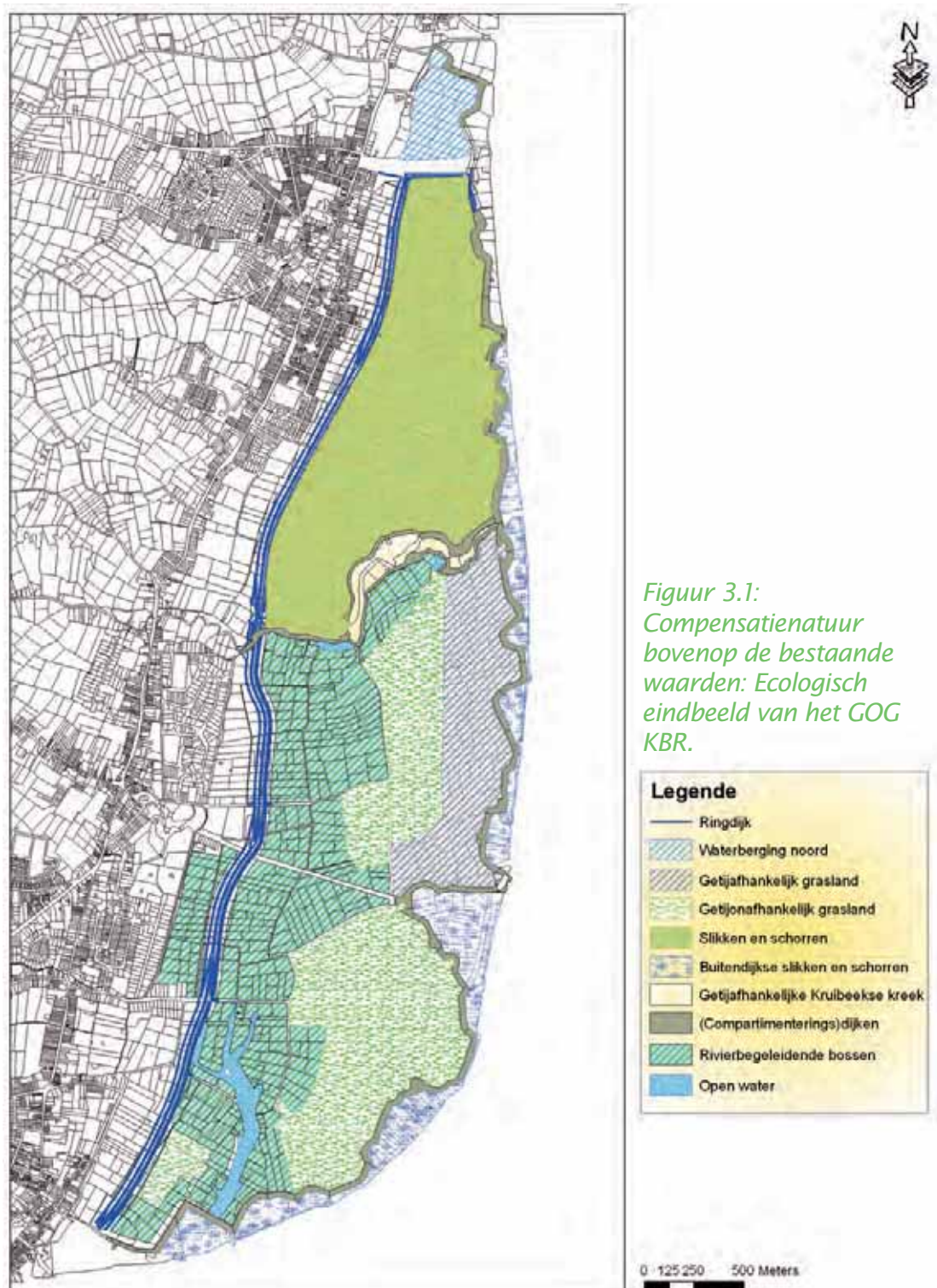
Conform het Nooddecreet, keurde het Vlaamse Parlement op 20 februari 2002 een resolutie goed waarin aan de Vlaamse Regering de opdracht werd gegeven om de natuurcompensaties uit te werken. Hoe deze compensaties in Kruibeke precies vorm zouden krijgen, werd in opdracht van W&Z zeer uitvoerig bestudeerd door studie bureau Soresma, Universiteit Antwerpen en het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO) en in een integraal plan gegoten. Dit wordt, na getoetst te zijn aan het project-MER – dat de effecten van het project op verschillende milieuaspecten zoals bodem, waterhuishouding, fauna en flora maar ook de gevolgen voor de mens in kaart brengt en milderende maatregelen voor deze effecten suggereert – gehanteerd als leidraad voor de concrete realisatie van het project.

Ruw gesteld werd opdracht gegeven de bestaande natuur als Vogel- en Habitatrichtlijngebied te behouden en te versterken. De polders van Kruibeke, Bazél en Rupelmonde waren bij aanvang reeds gedeeltelijk opgebouwd uit ecologisch waardevolle elementen als elzenbroekbossen, buitendijkse slikken en schorren, grasland en kreken. Het integrale plan voorziet, bijkomend op deze bestaande natuur, het GOG KBR, met als prioritaire functie het beschermen van het Groot-Kruibeekse achterland en de stroomopwaarts gelegen gebieden in het Zeescheldebekken tegen overstromingen, als volgt in te vullen:

- **300 ha slikken en schorren** (toepassing van de Vogel- en Habitatrichtlijn ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Wester- en Zeeschelde), verspreid over het Kruibeekse GGG, Kruibeekse Kreek GGG, Bazelse GGG en buitendijkse slikken en schorren waaronder de ontpoldering van de Fasseit.
- **150 ha weidevogelgebied** (conform het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden ('Nooddecreet')) in de polders van Bazél en Rupelmonde. Voor de inrichting hiervan wordt ontbost, maar in een 1 op 1 relatie gecompenseerd.

- **97,5 ha boscompensatie** (ter vervanging van de bossen die, met het oog op bovenstaande inrichting, van bestemming veranderden) (Bosdecreet, 13 juni 1990) binnen de totale bosoppervlakte van ongeveer 150 ha.

De invulling van deze nieuwe natuur binnen de bestaande ecologische waarden, levert volgend toekomstig eindbeeld op.

*Figuur 3.1:
Compensatienatuur
bovenop de bestaande
waarden: Ecologisch
eindbeeld van het GOG
KBR.*

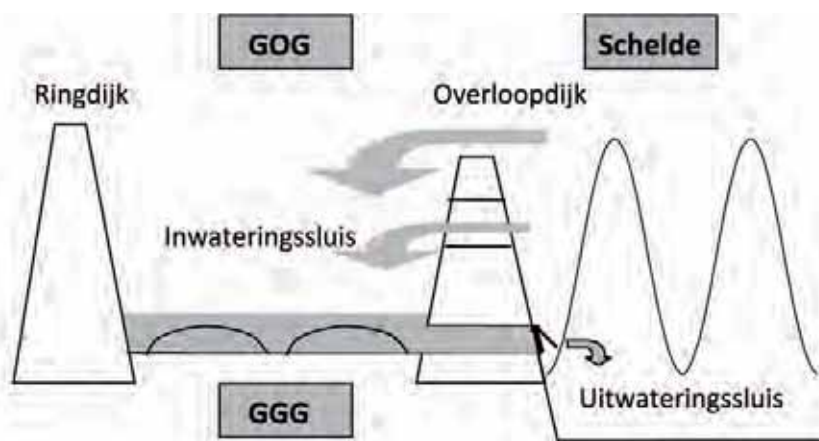
3.3.2 Leidraad voor praktische uitwerking: natuurrealisatie binnen veiligheidsproject

Bovenstaande natuurcompensaties dienen gerealiseerd te worden binnen een gecontroleerd overstromingsgebied. De realisatie van de veiligheidsfunctie noopt tot grootscheepse infrastructuurwerken. Daarenboven dwingen de instandhouding en optimalisering van de bestaande natuur en de realisatie van de bijkomende compensatienatuur ook tot uitgebreide maatregelen. Hoe de ingrepen in het streven naar de einddoelen (veiligheid, natuurlijkheid) met elkaar verweven zijn, wordt opgelijst in onderstaand overzicht van aspecten uit het Integraal Plan.

Inleidend: Algemeen streefbeeld

Het GOG is aan Scheldezijde begrensd door een overloopdijk. Bij stormvloed vloeit de top van de landinwaarts gestuwde vloedgolf het GOG binnen. Het achterland wordt van dit opgevangen water afgeschermd door een ringdijk, die aangesloten is op de overstroombare dijk. Wanneer het waterpeil in de rivier is gezakt tot onder het niveau van de in de overloopdijk geïntegreerde uitwateringssluis, stroomt het gebied weer leeg. Deze 600 ha grote komberging wordt deels ingevuld met slikken en schorren, die door het principe van een gereduceerd getij tot ontwikkeling komen.

Onder invloed van de getijdenwerking van de Schelde stroomt via de inwateringssluizen dagelijks een beperkte hoeveelheid water het gebied binnen. Via de uitwateringssluizen, die ook in het kader van de werking als GOG dienst doen, stroomt het water tijdens laagtij terug naar de Schelde. Wegens de lagere ligging van het poldergebied en de noodzaak het bergingsvermogen van het overstromingsgebied te behouden wordt via deze sluiswerking de getijamplitude gereduceerd. Daarenboven worden in het GGG ook compartimenteringsdijken (met lagere dijkhoogte dan de nieuwe Scheldedijk) aangelegd, waardoor niet elk deel even vaak overstroomt. Op die manier ontstaat een zeldzaam slikken- en schorrenlandschap, dat als gunstig habitat voor bodemdierpjes ook een ideaal broed- en voedselgebied vormt voor watervogels en een paaiplaats voor vissen.

Figuur 3.2: Principe van een GGG binnen een GOG.

Daarnaast dient 150 ha van deze 600 ha ingericht te worden als weidevogelgebied en noopt het bosdecreet tot een compensatie van alle bossen die door de ingrepen, nodig ter behartiging van bovenstaande doelen, van bestemming veranderden (ontbossing).

*Figuur 3.3:
Het integraal
plan GOG KBR.*

Beschrijving van de projectwerken

3.3.2.1 Dijken en in- en uitwateringskunstwerken ten behoeve van komberging met slikken en schorren

Overloopdijk

De overloopdijk wordt aangelegd door het afgraven van de bestaande Scheldedijk, van noord tot zuid, tussen de Scheldelei en de bestaande Scheldedijk achter de voormalige oude scheepswerf CNR te Rupelmonde. De bestaande Scheldedijk - die op Sigmahoogte +8,35m TAW werd aangelegd - wordt verlaagd tot op een peil van +6,80m TAW. Plaatselijk, ter hoogte van de voorziene in- en uitwateringskunstwerken en het veer Bazel - Hemiksem, wordt de Scheldedijk niet verlaagd tot overloopdijk maar wordt de Scheldedijk afgewerkt op Sigmahoogte.

De helling van de overloopdijk wordt aan de zijde van de Schelde ter bescherming tegen erosie afgewerkt met breukstenen. Langs de zijde van het GOG wordt de overloopdijk ter bescherming tegen erosie afgevlakt en afgewerkt met een gevezelde open steenasfalt. De helling wordt vervolgens ingezaaid. Dit zorgt niet enkel voor een natuurlijke aanblik maar tevens voor een betere weerstand tegen het overstromende water. Ten behoeve van inspectie en onderhoud wordt boven op de overloopdijk een dienstweg aangelegd die tevens kan worden opengesteld voor recreatief medegebruik.

Ringdijk

Langs de cuestarand wordt d.m.v. verschillende met elkaar verbonden segmenten een ringdijk aangelegd die de verschillende gebiedsdelen landinwaarts begrensd. Deze ringdijk zal, net zoals de Scheldedijk dat voorheen deed, het overstromingsgebied landinwaarts begrenzen en zal de kernen van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde beschermen tegen overstromingen vanuit de Schelde. De ringdijk sluit aan op de waterkering ter hoogte van het veer Kruibeke - Hoboken in het noorden en op de waterkering achter de voormalige scheepswerf CNR te Rupelmonde in het zuiden.

De ringdijk zal worden afgewerkt op Sigmahoogte die in kader van het Sigmaplan in Kruibeke werd vastgelegd op +8,35m TAW. Waar nodig wordt bij de aanleg een overhoogte gerealiseerd die rekening houdt met zettingen en inklinking van de ondergrond. Bovendien wordt voorzien dat zonder veel wijzigingen aan het profiel de dijk kan worden verhoogd naar een nieuwe Sigmahoogte in het kader van een verdere actualisatie van het Sigmaplan.

Ten behoeve van inspectie en onderhoud worden de dijkmassieven ingezaaid en regelmatig gemaaid en/of begraasd en wordt boven op de ringdijk een dienstweg aangelegd. De profielen worden zo opgebouwd dat de taluds ook langs de voet van de dijk vlot kunnen worden geïnspecteerd. Aan de voet van de volledige lengte van de ringdijk wordt een teen met een dienstweg aangelegd.

In- en uitwateringskunstwerken

De grote in- en uitwateringskunstwerken die dienen voor de uitwatering bij toepassing van het GOG-principe en voor de inwatering bij toepassing van het GGG-principe worden geïntegreerd in de overloopdijk langs de Schelde. Langs de deelgebieden Kruibeeks GGG, Kruibeekse Kreek GGG en Bazels GGG worden in de overloopdijk kunstwerken met zowel in- als uitwateringssluizen voorzien. Langs het deelgebied Rupelmonds GOG worden in de overloopdijk kunstwerken met enkel uitwateringssluizen voorzien.

De uitwateringssluizen hebben een groot uitstroomoppervlak en zorgen er voor dat de deelgebieden bij eb voldoende leegstromen. Hoe lager de drempel van een uitwateringskunstwerk, des te groter de kans op kreekvorming aan de polderzijde.

Het drempelpeil van een uitwateringskunstwerk is daarom bepalend voor de waterhuishouding en het tijregime van het deelgebied waarmee het in verbinding staat.

Naast de uitwateringssluizen worden in de Kruibeekse en de Bazelse polder een aantal hoge inwateringssluizen voorzien die de kruin van elk tij gedeeltelijk binnen laten stromen. In combinatie met de lage uitwateringssluizen wordt op die manier een gereduceerde getijdenwerking gecreëerd en kunnen we dus effectief spreken van de gereduceerde getijdengebieden Kruibeeks GGG en Bazels GGG. De hoge sluizen in de gereduceerde getijdengebieden zijn vooral van belang om de verschillen in doottij en springtij door te laten werken in de polder. De combinatie van in- en uitwateringssluizen maakt een vrijwel continue uitwisseling van vissen en andere organismen tussen de Schelde en de polder mogelijk. In de gereduceerde getijdengebieden kunnen bovendien een klein deel van de uitwateringssluizen ook gebruikt worden voor de inwatering van Scheldewater door ze permanent open te laten staan. Dit laatste principe wordt ook toegepast ter hoogte van de Kruibeekse kreek zodat de kreek ook zal functioneren als gereduceerd getijdengebied.

De quasi afgewerkte uitwateringssluis in Kruibeke.

3.3.2.2 Afwatering achterland: Barbierbeek, afwatering noord en afwatering zuid

In de aanleg van deze komberging voor de Schelde is tevens rekening gehouden met de afwatering van het achterland. In normale omstandigheden stromen de beken in een ringgracht die via kokers in de ringdijk in verbinding staat met het overstromingsgebied. Wanneer dit bij stormtij echter gevuld is met water, sluiten de kokers zich af en bergt het water van het achterland zich in de ringgracht en z'n aanpalende wachtbekkens. Wanneer het water uit het overstromingsgebied weer terug naar de Schelde is gevloeid, gaan de kokers in de ringdijk weer open en zet de afwatering z'n weg door het overstromingsgebied weer verder, om uiteindelijk via de uitwateringsconstructies in de Scheldedijk in de rivier terecht te komen.

Een belangrijke conceptkeuze m.b.t. afwatering is de keuze om de Barbierbeek via voldoende ruim gedimensioneerde kokers in de ringdijk in de toekomst vrij te laten afwateren via het Kruibeeks GGG. Dit komt niet alleen de veiligheidsaspecten ten goede. Op die manier worden meer ruimte en kansen geboden voor natuurontwikkeling en wordt de invloed van de Barbierbeek mee benut als sturende parameter voor de inrichting van een divers ecosysteem.

Dit betekent dat de Barbierbeekbedding stroomafwaarts van de ringdijk wordt verlegd en zal afwateren naar de Schelde via de noordelijk gelegen uitwateringskunstwerken tussen het Kruibeeks GGG en de Schelde. Hiertoe wordt de Barbierbeek door een compartimenteringdijk afgesloten van de Kruibeekse kreek, wordt een deel van de oude bedding gedempt en een deel van de noordelijke dijk van de Barbierbeek verwijderd.

3.3.2.3 Weidevogelgebied

De polders van Bazel en Rupelmonde worden ingericht als weidevogelgebied. Om weidevogels naar het gebied te lokken, zijn verschillende factoren van belang.

- In het vroege voorjaar is vooral een voldoende hoge waterstand onontbeerlijk. Daartoe worden lokaal stuwen aangelegd en de aanwezige beken verbreed.
- Het weidevogelgebied moet ook een open karakter hebben, opdat de broedende weidevogel zijn belagers tijdig kan opmerken. Bijgevolg zullen de bomen in het als weidevogelgebied ingekleurde gebied moeten verdwijnen.
- Middels een aangepast graas- en maaibeheer wordt op de natte graslanden verschraling nagestreefd.

Op die manier wordt een ideale habitat geschapen voor de beoogde Grutto, Scholekster, Kievit, Gele Kwikstaart en Tureluur.

3.3.2.4 Bossen en boscompensaties

Het bosdecreet (13 juni 1990) legt een compensatieverplichting op voor elk bos dat van bestemming verandert met het oog op behoud van gelijkwaardig bosareaal. Hierna wordt aangegeven welke ingrepen tot compensatie bewegen:

● Boscompensatie voor ontbossing tbv ringdijkaanleg	- 36 ha
● Boscompensatie voor ontbossing in functie van realisatie integraal plan (d.i. boskap - 51,5 ha weidevogelgebied, boskap nieuwe geul Barbierbeek)	
● Boscompensatie voor ontbossing dijken Barbierbeek en Kruibeekse Kreek	- 4,4 ha
● TOTAAL	- 91,9 ha

Deze ontbossingen worden echter wel gecompenseerd met volgende omvang en invulling:

● Aanplanting in combinatie met spontane bosontwikkeling rivierbegeleidende alluviale bostypes	+ 44,3 ha
● Bosontwikkeling bos-weidelandschap in deelgebied Rupelmonds GOG (min. 2/3 bosontwikkeling)	+ 14,5 ha
● Struweel- en bosontwikkeling in slikken-schorrensysteem in deelgebied Kruibeeks GGG (min. 1/3 bosontwikkeling)	+ 32,7 ha
● Struweel- en bosontwikkeling in slikken-schorrensysteem Fasseitpolder (min. 1/2 bosontwikkeling)	+ 6,0 ha
● TOTAAL	- + 97,5 ha

Een grutto.

Een overzicht van deze ont- en bebossingsmaatregelen is terug te vinden in Figuur 3.4.

3.3.2.5 Integratie van nutsvoorzieningen

Bij de opmaak van het Integraal Plan werd rekening gehouden met de nutsleidingen, masten, verlichting en andere bijhorende infrastructuren die zich in het projectgebied bevinden. De verschillende nutsmaatschappijen (Eandis, Elia, Fluxys, Air Liquide, Total, Aquafin ...) zaten mee rond de tafel om de randvoorwaarden vast te leggen en de scenario's voor verlegging, aanpassing, verplaatsing of verdieping mee uit te werken en te screenen.

Elektriciteitsvoorziening

De hoogte van de hoogspanningsmasten wordt aangepast om de werken aan de ringdijk veilig te kunnen voltooien, en deze worden tevens in hun fundamenteën versterkt om weerstand te bieden aan de hoge waterstanden bij inwerking treden van het GOG. Alle bestaande palen en bovengrondse lijnen van het midden- en laagspanningsnet worden verwijderd. Bepaalde lijnen worden bijgevolg ingekort, andere ondergronds gelegd.

Collectoren, overstorten en pompstations

Aquafin hield bij het uittekenen van de plannen voor de aanleg van collectoren, overstorten en pompstations rekening met het geplande GOG KBR. In opdracht van het Aquafin werd een MER opgemaakt, waardoor Aquafin en W&Z hun infrastructuurprojecten op elkaar konden afstemmen.

Ondergrondse transportpijpleidingen

De Scheldedijk wordt herschapen in een overstroombare dijk. Bijgevolg dienen de erin aanwezige leidingen verplaatst te worden. In de gebiedsdelen die onder invloed komen te staan van de GGG-werking, worden de leidingen verlegd in aangepaste leidingdijken in een hoger gelegen rand van dat getijdengebied. Zo blijven ze bereikbaar en zijn ze voldoende beschermd tegen de dagelijkse in- en uitstroom van het Scheldewater.

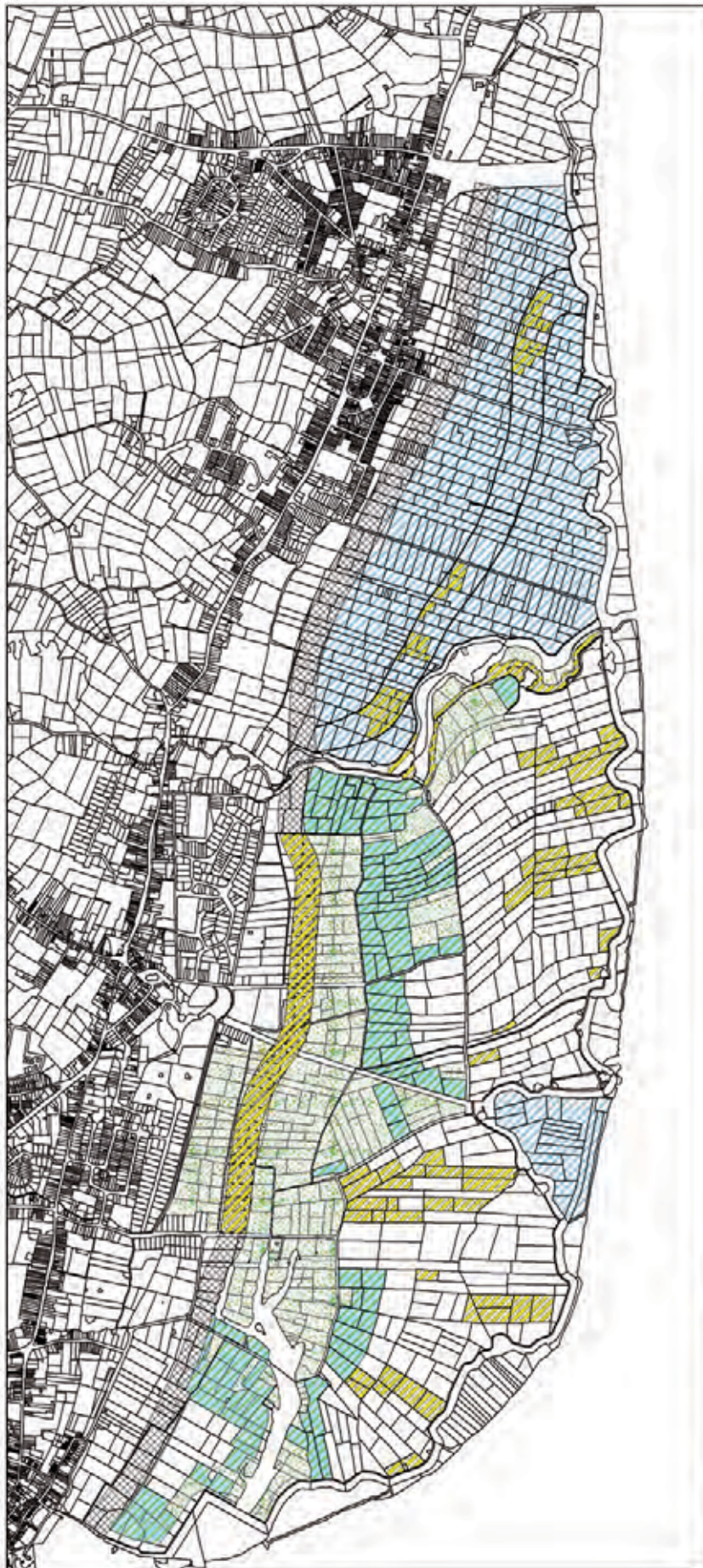
3.3.2.6 Recreatief en educatief medegebruik

Het toeristisch-recreatief (mede)gebruik van de polders van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde is voornamelijk gericht op zachte recreatievormen. Het recreatief gebruik en medegebruik wordt voornamelijk bepaald door routegebonden recreatievormen, sport en visserij. Het recreatief medegebruik van de open ruimte wordt vorm gegeven d.m.v. medegebruik van de dient- en ontsluitingswegen door fietsers en wandelaars en door het uitzetten van recreatieve routes die daar gebruik van maken.

Routegebonden recreatievormen

Ook na de aanleg biedt het overstromingsgebied tal van mogelijkheden voor recreatie met weinig impact op de omgeving en natuur. De ringdijk, Scheldedijk en compartimenteringsdijken en alle bestaande wegen door het gebied, op uitzondering van de Nieuwe Gaanweg die wordt opgebroken, kunnen worden gebruikt als fiets- en wandelpaden. De uitbouw en de uitwerking van diverse routegebonden recreatievormen (fietsen, wandelen, mountainbiken, paardrijden) zal gebeuren in overleg met geïnteresseerde partners. Bij het uitwerken van de routes zal ernaar worden gestreefd dat er zo weinig mogelijk conflicten ontstaan tussen verschillende recreatievormen.

Het spreekt voor zich dat het onthaal sterk afgestemd wordt op de toegankelijkheid van het gebied. Naast reglementering zijn op bepaalde plaatsen infrastructurele ingrepen nodig om de toegankelijkheid te regelen (aanlegsteigers, bruggen, poorten, hellingbanen, trappen, ...).

Figuur 3.4: Ontbossing, boscompensatie en bestaand bos binnen het Integraal Plan voor de realisatie van het GOG KBR.

Legende

- Ontbossing
- Boscompensatie
- Boscompensatie (% van totale oppervlakte)
- Bestaande bossen
- Zone Ringdijk
- Zone Barbierbeekgeul

0 100 200 400 Meters

Onthaal, informatie en educatie

Er zullen natuureducatieve voorzieningen worden aangewend om het educatief medegebruik te optimaliseren. Mogelijkheden zijn een bezoekerscentrum, observatietorens, vogelkijkhutten, informatieborden, ...

Bij elke toegang tot het gebied wordt de nodige praktische informatie en bewegwijzering voorzien. Aangezien elke toegang ook een mogelijke uitgang is en routes zich niet beperken tot het binnendijkse gebied, kan ook informatie en bewegwijzering worden voorzien over de aangrenzende gebieden.

Op bijzondere locaties, gekoppeld aan bepaalde routes en natuurleerpaden, worden educatieve borden voorzien die een gedifferentieerd pakket van thema's kunnen belichten.

Visserij

Binnen het GOG kan enkel van op een aantal visplaatsen langs de Rupelmondse en Bazelse kreek onder voorwaarden nog worden gevestigd.

Vermits de andere visplaatsen niet behouden kunnen blijven in een regelmatig overstromend gebied, worden visplaatsen voorzien buiten het GOG. Het overgangsgebied tussen de ringdijk en de cuestarand is daarvoor het meest geschikt.

In het noorden van het projectgebied worden aansluitend bij de Scheldelei en de site van het Scheldeveer Kruibeke – Hoboken visplaatsen voorzien. Ze worden geïntegreerd in een geschakeld systeem van waterberging voor de noordelijke ringgracht bij stormtij. Langs de noordelijke en de zuidelijke ringgracht worden op enkele plaatsen eveneens visplaatsen ingericht.

3.4 Belangrijke data

18/02/1977	Beslissing opmaak Sigmaplan
02/02/1994	Principebeslissing aanleg GOG KBR
14/02/1996	Aanduiding GOG KBR als Europees Habitatrichtlijngebied 'Schelde en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent' wegens de aanwezigheid van prioritair "Overblijvende relictbossen op alluviale gronden"
23/06/1998	Toevoeging van GOG KBR als Europees Vogelrichtlijngebied bij de SBZ-V "Durme en middenloop van de Schelde"
17/12/1999	Bevestiging beslissing aanleg GOG KBR en principebeslissing natuurinvulling
08/09/2000	Wijziging bestemming van Gewestplan met overduk 'gecontroleerd overstromingsgebied'

19/10/2000	Onteigeningsbesluiten uitgevaardigd voor aanleg ringdijk, zandstock en aanpassing aan de Scheldedijken
03/09/2001	Overmaking kennisgevingdossier GOG KBR in Natura 2000-netwerk aan de E.C.
06/09/2001	Onteigeningsbesluit voor inrichtingsmaatregelen in het binnengebied
14/12/2001	Goedkeuring decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden ('Nooddecreet')
20/02/2002	Resolutie betreffende de toepassing van de Vogel- en Habitatrichtlijn ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Wester- en Zeeschelde: inrichting van 300 ha slikken en schorren
22/12/2002	Stedenbouwkundige vergunning voor aanleg van delen van de ringdijk, twee zandstocks en de Baileybrug
16/01/2004	Definitieve vaststelling van het ruimtelijk Uitvoeringsplan (RUP). In het gebied van GOG KBR komen 4 bestemmingen voor: Gecontroleerd Overstromings- en Natuurgebied (ook Natuurverwervingsgebied), Gebied voor Waterbeheersing, Bouwvrij Agrarisch Gebied en Gebied voor gemeenschapsvoorziening en openbare nutsvoorziening.
06/12/2006	Goedkeuring Milieu Effect Rapport ter verkrijging van de resterende bouwvergunningen
02/10/2007	Stedenbouwkundige vergunning deel 3 voor verscheiden infrastructuurwerken
17/12/2007	Aanvraag voor een kapmachtiging in de polder van Kruibeke
24/12/2007	Aanvraag stedenbouwkundige vergunning deel 4 voor verscheidene infrastructuurwerken
14/02/2008	Verlening kapmachtiging in de polder van Kruibeke
12/03/2008	Aanvraag kapmachtiging in de polder van Rupelmonde
02/04/2008	Aanvraag stedenbouwkundige vergunning deel 5 voor verscheidene infrastructuurwerken
14/05/2008	Verlening kapmachtiging in de polder van Rupelmonde
24/11/2008	Verlening stedenbouwkundige vergunning deel 4 voor verscheidene infrastructuurwerken
23/12/2008	Aanvraag stedenbouwkundige vergunning deel 6 voor verscheidene infrastructuurwerken

4. GOG KBR als referentieproject voor geactualiseerd Sigmaplan

4.1 GOG KBR: Een Sigmaproject met een surplus

Het GOG KBR is het dertiende en laatste project in het kader van het oorspronkelijk Sigmaplan. Dat doelde bij de principebeslissing van 02/02/1994, zoals onder punt 3.1 reeds vernoemd, op het voorkomen van overstromingsgevaar. In 1996 werd het GOG KBR aangeduid als Europees Habitatrichtlijngebied "Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent" wegens de aanwezigheid van prioritair "Overblijvende of relictbossen op alluviale gronden". Daarenboven werd met de aanleg van het Deurganckdok een aanzienlijk deel van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' aangetast. Ter compensatie daarvan werd een gebied van het GOG KBR op 23/06/1998 als Europees vogelrichtlijngebied bij de Speciale Beschermingszone - Vogelrichtlijngebied gevoegd. Op 12/12/1999 werd de beslissing tot de aanleg van het GOG dan bevestigd. In 2002 werd tenslotte een resolutie goedgekeurd betreffende de toepassing van de Vogel- en Habitatrichtlijn ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Wester- en Zeeschelde, die bij het Nooddecreet van 14 december 2001 gerechtvaardigd werden, middels een compensatie van 150 ha weidevogelgebied. Die resolutie voorzag in de inrichting van het GOG KBR met 300 ha slikken schorren.

Voor de effectieve infrastructuur- en inrichtingswerken in het GOG KBR (ringdijk, weidevogelgebied, nieuwe Barbierbeekgeul,...) diende ingegrepen te worden op de huidige aanwezige natuur (relictbossen op alluviale vlakten). Deze bossen worden volgens het bosdecreet (13 juni 1990) gecompenseerd.

Samenvattend zijn aan het oorspronkelijke veiligheidsproject ook ecologische maatregelen vastgehaakt. Daarenboven is in het Integraal Plan ook bijzondere aandacht besteed aan toegankelijkheid en recreatief- medegebruik. Daarin wordt vooral gedoeld op routegebonden recreatie op en naast de dijken (wandelen, fietsen, mountainbiken), informatie en educatie (bezoekerscentrum, observatietoren, infoborden) en visserij. Voor de uitwerking hiervan wordt een samenwerking aangegaan met geïnteresseerde partners.

4.2 Het geactualiseerde Sigmaplan

Het project GOG KBR rust dus op drie pijlers, met name *veiligheid, natuur en recreatie*. En dat sluit erg dicht aan bij de krachtlijnen van het geactualiseerde Sigmaplan. Sinds het oorspronkelijke Sigmaplan uit 1977, zijn er heel wat nieuwe inzichten ontstaan over het integraal beheer van waterlopen. In 1999 sloegen de Vlaamse en Nederlandse overheid de handen in elkaar om de Langetermijnvisie Schelde-estuarium te ontwikkelen. Dit resulteerde in 2001 tot het formuleren van een streefbeeld voor 2030. *Het Schelde-estuarium is in 2030 een gezond en multifunctioneel estuariene watersysteem, dat op duurzame wijze wordt gebruikt voor menselijke behoeften (veiligheid, economie, ecologie, recreatie)*. Daarnaast concluderen wetenschappers dat het Zeescheldebekken in de toekomst meer stormvloed uit de Noordzee te verwerken zal krijgen, de zeespiegel met zo'n 25 à 30 cm per eeuw zal stijgen en de neerslaghoeveelheid zal toenemen. Gezien het feit dat het Zeescheldebekken momenteel is

ingepalmd door bewoning en industrie, zijn overstromingen heden ten dage schadelijker dan een kwarteeuw geleden.

Deze hernieuwde visie en kennis noodzaakte een herziening van het Sigmaplan. De oorspronkelijk vooropgestelde veiligheidsmaatregelen werden op hun efficiëntie onderzocht. Een kosten-baten-analyse van de KU Leuven wees in 1982 de bouw van de stormstuw in Oosterweel af. Op 17 december 2004 besliste de Vlaamse Regering de voorrang te geven aan dijkverhogingen en -versterkingen en de aanleg van nieuwe overstromingsgebieden in maatschappelijk minder kwetsbare valleigebieden. Op voorstel van de Minister, werden aan deze plannen, conform de Ontwikkelingsschets 2010 ⁽¹⁾, het behalen van de natuurdoelstellingen in het Zeescheldebekken, instandhoudingsdoelstellingen en flankerende maatregelen voor landbouw en plattelandsrecreatie vastgehaakt, wat op 22 juli 2005 door de Vlaamse Regering werd goedgekeurd als het geactualiseerde Sigmaplan.

Het GOG KBR is dus als het ware een voorbeeldgebied voor de toekomstige geactualiseerde Sigmaprojecten.

1 *Op 11 maart 2005 stelden de regeringen van Vlaanderen en Nederland de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium vast. Deze Ontwikkelingsschets geeft aan welke projecten en maatregelen moeten worden gerealiseerd om de Schelde in 2010 veiliger, toegankelijker en natuurlijker te maken. Het project past in het streven van de Vlaamse en de Nederlandse overheid om van de Schelde een gezond en multifunctioneel estuarien watersysteem te maken dat op duurzame wijze gebruikt wordt.*

*Een
vlonderpad zoals
het ook in het GOG KBR
kan aangelegd worden ter
recreatieve ontsluiting van het gebied.*

5. Organisatie van de Beheercommissie

5.1 Wat vooraf ging

Op 30 april 2004 werd aan de Vlaamse Regering medegedeeld dat een Beheercommissie Natuur KBR zou opgericht worden op het moment dat de planningsfase voor de inrichting van het GOG afgerond zou zijn. Aangezien het toekomstige weidevogelgebied in KBR opgenomen is in het compensatieplan voor het Deurganckdokproject, werd in afwachting hiervan een werkgroep van de Beheercommissie Natuurcompensaties LSO belast met de opvolging van het GOG KBR. Op 6 maart 2006 werd aan minister Peeters gerapporteerd over de oprichting van de Beheercommissie KBR. De opmaak van het integrale inrichtingsplan en bijhorend project-MER voor het gebied werd op 6 december 2006 afgerond.

Op 14 december 2006 werd de Beheercommissie Natuur KBR officieel opgericht. Het werkveld van deze Beheercommissie omvat alle aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur in het gebied Kruike-Bazel-Rupelmonde. De taken omvatten, naast het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de natuurcompensaties 'weidevogelgebied KBR' en 'slik en schorrengebied KBR' en de boscompensaties, het opvolgen en begeleiden van het beheer en de ontwikkeling van natuur in het kader van het realiseren van een gunstige staat van instandhouding in het werkveld. De Beheercommissie begeleidt en evalueert de uitvoering van de natuurgerelateerde onderdelen van het integrale inrichtingsplan op basis van de monitoringresultaten.

De voorzitter van de Beheercommissie wordt (als niet stemgerechtigd lid) uitgenodigd voor de vergaderingen van de Beheercommissie Linkerscheldeover zodat de opvolging van de aan het Nooddecreet gelinkte compensaties in KBR gewaarborgd blijft. In de praktijk worden beide functies uitgeoefend door dezelfde persoon waardoor informatiedoorstroming van de ene commissie naar de andere zeer vlot verloopt. Ook de samenwerking tussen beide secretariaten op administratief vlak draagt bij tot de garantie van de link tussen beide projecten.

5.2 Taakstelling Beheercommissie

Die heeft globaal genomen vier verantwoordelijkheden

- Het opvolgen en het begeleiden van het beheer en de ontwikkeling van de natuur in het kader van het realiseren van een gunstige staat van instandhouding van het werkveld.
- Dit doet zij door de organisatie van monitoring en het opvolgen van de monitoringsresultaten.
- Indien de resultaten beneden de gestelde doelstellingen blijven, formuleert de Beheercommissie voorstellen van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen.
- De Beheercommissie biedt tenslotte een overlegforum aan alle partijen die betrokken zijn bij het project.

De Beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het Agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten.

5.3 Samenstelling

Organisatie	Effectieve leden	Plaatsvervangers
Voorzitter Beheercommissie GOG KBR	Nachtergale Lieven	
Agentschap voor Natuur en Bos (Afdeling Beleid)	Vanden Abeele Laurent (projectleider LSO-KBR)	Vanden Bil Viviane
Agentschap voor Natuur en Bos (Afdeling Beheer)	Tom Maes (regiobeheerder)	Bjorn Deduytsche (boswachter)
Waterwegen en Zeekanaal nv Afdeling Zeeschelde	Nollet Stefaan (projectleider GOG KBR)	Janseghers François (districtshoofd)
Gemeente Kruibeke	Denert Antoine (burgemeester)	De Booser Veerle
Vlaamse Landmaatschappij	Vancauwenberghe Roland (afdelingshoofd)	Verboven Jan (Diensthoofd Projectrealisatie VLM Oost-Vlaanderen)
Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling	Bollen Bart	Janssen Katrien
Afdeling Duurzame Landbouwontwikkeling	Meerschman Marc	Monsieur Liesbet
Dienst Planning en Natuurbehoud (Provincie Oost-Vlaanderen)	Dauwe Jozef (gedeputeerde Leefmilieu)	Van Brussel Didier
Kruin vzw	Daniels Fernand	Smet Gilbert
Natuurpunt	Symens Peter	Bert Dejaegher
Boerenbond Oost-Vlaanderen	De Nocker Guido (voorzitter Bedrijfsgilde Kruibeke)	
Boerenbond Oost-Vlaanderen	D'Eer André	Smet Peter

Genodigden / Deskundigen		
Gemeente Kruibeke	Bogaert Stijn (schepen potpolder)	Flor Buggenhout
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek	Spanoghe Geert	
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek	Vandevoorde Bart	
IMDC-Afdeling Zeeschelde	Vander Elst Mieke	
SDR	Stroobandt Tina	

5.4 Vergaderingen

Om specifieke thema's grondiger te kunnen behandelen werden naast de vergaderingen met de Beheercommissie, ook enkele werkgroepen samen geroepen. Deze bogen zich respectievelijk over de problemen die zich stelden rond de inhoud van de onderhoudscontracten voor het beheer van het weidevogelgebied enerzijds en de waterstand, boscompensaties en bouwvergunningaanvragen anderzijds.

De Beheerscommissie Natuur Gecontroleerd Overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde en zijn werkgroepen vergaderden op volgende data:

A. Beheercommissie

- 19 februari 2008
- 16 april 2008
- 17 juni 2008
- 29 juli 2008
- 23 september 2008
- 23 oktober 2008
- 18 december 2008

B. Werkgroepvergaderingen

- 28 juli 2008 (werkgroep onderhoudscontracten weidevogelbeheer)
- 18 augustus 2008 (werkgroep onderhoudscontracten weidevogelbeheer)
- 20 augustus 2008 (werkgroep waterstand, boscompensaties en bouwvergunningaanvragen)
- 17 november 2008 (werkgroep waterstand, boscompensaties en bouwvergunningaanvragen)
- 9 december 2008 (terreinbezoek ANB, W&Z en INBO ter controle van de omzetting van bos naar grasland)

Alle vergaderingen vonden plaats in de infokeet te Kruibeke. De verslagen van de vergaderingen liggen ter inzage op het kantoor van de voorzitter te Gent.

5.5 Huisvesting

Voorzitter: Lieven Nachtergale
Beheercommissie Natuur GOG KBR
Gebr. Van Eyckstraat 4-6
9000 Gent

Projectleider: Stefaan Nollet
Afd. Zeeschelde
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44
2018 Antwerpen

Secretaris: Tina Stroobandt
Waterwegen en Zeekanaal NV
Afdeling Zeeschelde
Lange Kievitstraat 111-113 bus 44
2018 Antwerpen

Vergaderzaal BC Natuur KBR:
Infokeet Kruibeke
Scheldelei 1
9150 Kruibeke

5.6 Toezicht en handhaving op het terrein

Het protocol van de Beheercommissie voorziet ook de aanstelling van een boswachter, die door middel van regelmatige dienstrondes de orde in de polder van het KBR handhaaft. Daarmee staat hij ten dienste van de Beheercommissie.

Het toezicht van de natuurwetgeving binnen een Natura 2000-gebied dat bovendien actief in ontwikkeling is door werkzaamheden, blijft steeds een moeilijke klus. Het gebeurt voornamelijk door de wachter van het ANB. Door de aanwezigheid van verschillende werfwegen en lokale weggetjes is het gebied totaal niet afsluitbaar. Dat maakt dat het gebied gevoelig is voor vandalisme allerhande, diefstal van infrastructuur (poorten, metaal, ...) maar trekt ook hardere vormen van recreatie (motorcrossers en quads) aan. De activiteiten van deze groep kunnen zeer verstorend zijn en gebeuren vooral in het weekend en op feestdagen. De controle is dan het geringst en er is geen werfverkeer wat de toegang bemoeilijkt. Voorlopig blijft de verstoring door harde recreatie echter nog relatief beperkt.

Een andere vorm van verstoring door externen is het uitlaten van honden. Uit controle blijkt dat 90% van de wandelaars hun hond niet aan de lijn houdt. Hoewel geïnvesteerd wordt in opvoeding van de baasjes is dit een werk van lange adem. Net als in andere gebieden wordt ook hier vastgesteld dat eenmaal de wachter uit beeld is verdwenen, de honden al snel terug worden losgelaten ...

Om verstoring door de werfwerkzaamheden zelf te vermijden zijn er afspraken gemaakt W&Z. Ondanks goede afspraken met de aannemers met betrekking tot inrichting van actieve zanddepots hebben er zich toch kluten en oeverwaluwen gevestigd in de zandstocks. Een aanwezige kolonie broedvogels binnen een zandstock komt neer op een onmiddellijk

Een blauwborstje.

stoptzetting van activiteiten binnen die zone. Een spijtig incident met oeverzwaluwen werd geverbaliseerd. Bijkomende afspraken en een goede inrichting van deze depots moeten ervoor zorgen dat er in de toekomst dergelijke zaken niet meer voorkomen.

Daarnaast is er natuurlijk ook het toezicht op de afspraken rond (broedende) weidevogels en graslandbeheer. Zo werden de afspraken met de beherende landbouwers vastgelegd in een onderhoudsovereenkomst. In 2008 diende slechts één PV te worden opgemaakt voor herbicidengebruik.

Het Agentschap voor Natuur en Bos houdt op regelmatige basis buiten de normale arbeidsuren toezicht en zal dit concept verder zetten.

5.7 Activiteiten

5.7.1 Infovergaderingen

Januari	30 januari	infovergadering onderhoudscontracten 2008
Juli	16 juli	infovergadering routebeheerders GOG KBR
September	03 september 10 september 17 september 22 september 24 september	infovergadering zuidelijke projectzone infovergadering bewoners centrale projectzone infovergadering bewoners noordelijke projectzone workshop vogelmonitoring infovergadering onteigende landbouwers

5.7.2 Rondleidingen

Februari	06 februari 14 februari 20 februari	Bezoek KU Leuven Bezoek KU Leuven Pedagogische studiedag scholen Groot-Kruibeke
Maart	11 maart 17 maart 18 maart 19 maart	Air Liquide Bezoek Toerisme Waasland Bezoek KBC Bezoek Universiteit Antwerpen
April	15 april 26 april 27 april	Bezoek studenten integraal waterbeheer UA Belgisch-Luxemburgse Unie van Geologen Bezoek UA Lille
Mei	16 mei 17 mei 19 mei 30 mei	Bezoek VLM Bezoek CVN gids Nine Van Hoyweghen Bezoek gemeente Sluis Bezoek Zeeuwse Landschappen
Juni	05 juni 07 juni 09 juni	Bezoek Agentschap voor Natuur en Bos Kennismakingsdag Dredging International delegatie Nigeria, Saoedi-Arabië, Liberia, Russische federatie, Brazilië. Bezoek CD&V Lokeren

Juli	07 juli 08 juli	Scheldetweedaagse Scheldetweedaagse
September	08 september 10 september	Bezoek gemeente Sluis Society of Ecological Restoration
Oktober	02 oktober 14 oktober 23 oktober	CEDA-days Bezoek Green vzw Bezoek KU Brussel
November	04 november 21 november	Bezoek KU Brussel KU Leuven: Applied Aquatic Ecology
December	12 december 17 december 19 december	Bezoek Senioren Temse Bezoek Universiteit Antwerpen Bezoek Staatsbosbeheer

5.7.3 Varia

Februari	Publicatie nieuwsbrief
Maart	Startvergadering weidevogeltelling (monitoring)
Mei	Publicatie nieuwsbrief / weidevogeltelling (monitoring)
Juli	Tussenvergadering weidevogeltelling (monitoring)
Augustus	Publicatie nieuwsbrief
September	Slotvergadering weidevogeltelling
Oktober	Open werfdag
November	Publicatie nieuwsbrief
December	Opstartvergadering Gidsenwerking GOG KBR

Een zingende
kleine karekiet.

6. Bijzondere aandachtspunten binnen de Beheercommissie 2008

Vanuit de onder 5.2 aangegeven taakstelling van de beheercommissie, boog de vergadering zich dit jaar over volgende topics:

6.1 Realiseren gunstige staat van instandhouding van het werkveld

- Opvolgen stand van zaken van de realisatie waarbij infrastructuurwerken en inrichtingsmaatregelen betreffende natuur op elkaar afgestemd worden.
 - lokaliseren en afdammen van aanvoer vanuit de vervuilde kasteelvijver (7.3.3.3)
 - suggesties aanreiken naar plan van aanpak omzetting van bos naar weiland (8.1.2.2)
 - in kaart brengen van de te verwijderen exoten (7.3.3.3)
- Uittekenen bebossingsmaatregelen
 - spontane verbossing na ploegen of eggen (7.3.3.2)
 - spontane verbossing binnen zoomaanplant (7.3.3.1)
 - verbossing na bosgrondtranslocatie (7.3.3.1)
 - verbossing na verlaging maaiveld (7.3.3.1)
 - verbossing na bosgrondtranslocatie (7.3.3.1)
 - aanplant (7.3.3.1)
 - concrete inkleuring bos-weidelandschap Rupelmonde (7.3.3.4)

6.2 Organisatie en opvolging monitoringsresultaten

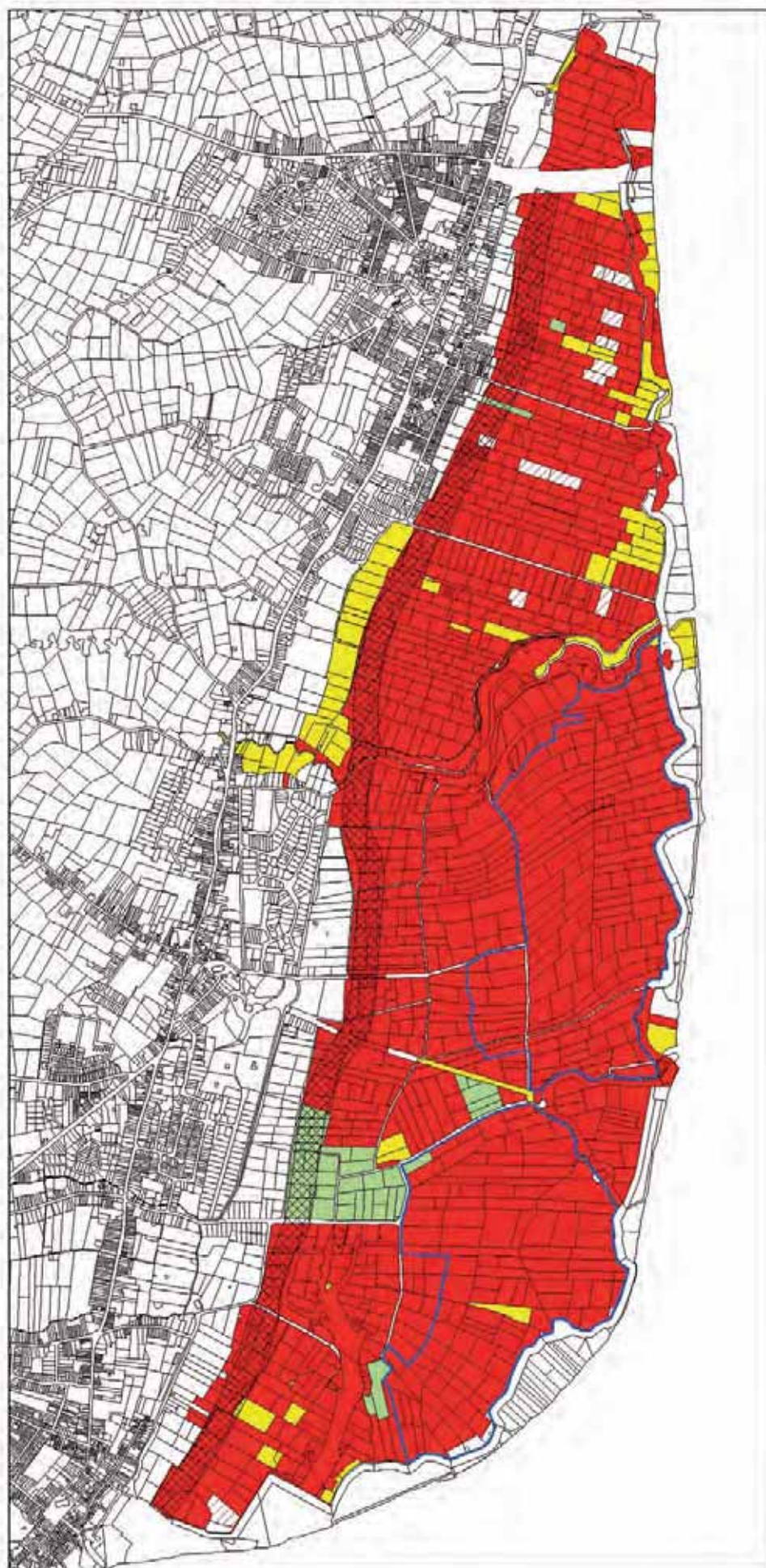
- zie hoofdstuk 8 – monitoring

6.3 Bijsturen van beheer met het oog op de te behalen natuurcompensatiedoelstellingen

- bepalen inhoud onderhoudsovereenkomsten in het kader van omvormingsbeheer weidevogelgebied (8.2.1.3)
- bepalen werfafspraken zandstocks (5.6)

6.4 Overlegplatform voor stakeholders

- opvolging dossier MestDrukVerminderingsInstallatie (9.1)
- opvolging samenwerkingsverband met landbouwers in het kader van natuurbeheer (9.2)
- aftoetsen inrichtingssuggesties binnen mogelijkheden integraal plan (9.3)
- bespreking potenties ter bevordering van maatschappelijk draagvlak (9.4)

Totaal te onteigenen:
592 ha - 1385 percelen
waarvan onteigend:
552.4 ha - 1197 percelen
waarvan uitgewonnen:
6,6 ha - 22 percelen

Oppervlakte weidevogelgebied:
182 ha - 286 percelen
waarvan onteigend:
181 ha - 285 percelen

Figuur 7.1: Stand van zaken onteigeningen in het GOG KBR december 2008.

Legende

- Zone ringdijk
- Zone weidevogelgebied
- Perceelen ANB
- Perceelen uitgewonnen W&Z NV
- Perceelen onteigend W&Z NV
- Te onteigenen

0 125 250 500 Meters

7. Stand van zaken realisatie

Gezien het GOG momenteel in volle aanleg is, is de timing van de natuurinrichting gekoppeld aan de werkzaamheden met het oog op de realisatie van het overstromingsgebied. Zowel de aanleg van het overstromingsgebied zelf als de realisatie van de natuurwaarden worden dan ook gefaseerd uitgevoerd. Hierna volgt een stand van zaken van de werkzaamheden.

7.1 Verwerving

Meerdere redenen liggen aan de basis van de volledige verwerving van de particuliere gronden in het projectgebied GOG KBR.

De realisatie van het gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde behoeft diverse infrastructuurwerken, zoals de bouw van een ringdijk, overlooppdijk, compartimenteringsdijken en uitwateringssluizen.

De overige oppervlakte krijgt een natuurlijke invulling die gekoppeld is aan (1) het decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van algemeen belang gelden, het “nooddecreet” (150 ha weidevogelgebied), (2) de resolutie in toepassing van de vogel- en habitatrichtlijn ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde (300 ha slikken en schorren), (3) boscompensaties voor belangrijke ontbossingen ten behoeve van de ringdijk en het weidevogelgebied, en natuurlijk (4) het bewaken en versterken van de bestaande natuurwaarden waaronder de in het kader van de habitatrichtlijn aangeduide rivierbegeleidende broekbossen.

Er werd gekozen voor volledige verwerving via onteigening ten algemene nutte.

Heden ten dage is reeds 96% van de oppervlakte onteigend (zie Figuur 10.1). Vertaald betekent dit de verwerving van 552 ha (1197 percelen) op 576 ha (1385 percelen).

Een belangrijk verschil met vorig werkjaar is de verwerving van de eigendommen van het Polderbestuur. Het gaat dan vooral over de belangrijkste wateren van het gebied; zoals de Rupelmondse, Kruibeekse, en Bazelse kreek.

De nog resterende percelen worden verworven volgens een vastgelegde rangorde waarbij rekening wordt gehouden met de voor de realisatie van het project meest noodzakelijke percelen.

Een laatste groep percelen in het projectgebied zijn eigendom van het Agentschap voor Natuur en Bos, het betreft vooral bossen die gelegen zijn tussen de Verkortingsdijk en de Rupelmondse kreek.

Een bijkomend onteigeningsdossier - ter verwerving van de percelen naar aanleiding van de versterking van de Barbierbeekvallei tussen de ringdijk en de gewestweg N419 en de aanleg van het waterbergingsgebied gelegen tussen de ringdijk en de bewoning op de linkeroever van de Barbierbeek - werd op 9 april 2008 goedgekeurd door de Raad van Bestuur en op 12 augustus 2008 eveneens gemachtigd door Minister Crevits. De verwerving van deze 40 percelen (wat overeenkomt met ±16 ha) gaat van start vanaf 2009.

7.2 Veiligheidsinfrastructuur

7.2.1. Ringdijk

De ringdijk in het Kruibeekse compartiment is op de juiste hoogte gebracht en wacht op inzaaiing van verschillende grassoorten. De afwerking van de volgende delen staat voor 2009-2010 op het programma.

7.2.2. Overloopdijk

In het Kruibeekse compartiment is de overstroombare dijk reeds voorzien van een open steenasfaltlaag. Hierop wordt nog een laagje grond aangebracht dat in de nabije toekomst ingezaaid wordt. De voorbereidende werken voor de aanleg van de overstroombare dijk in Bazel werden opgestart. In dit kader werden de grachten en visvijver geruimd en terug aangevuld. Een vissershuisje werd afgebroken en het bijhorende asbest verwijderd. Voor het beheer van de Scheldedijk te Rupelmonde werd een overeenkomst met een schaapherder opgesteld en uitgevoerd.

7.2.3. In- en uitwateringssluizen GOG en GGG

- a) Kruibeeks GGG: Op 2 oktober 2007 werd de vergunning verkregen voor de bouw van de in- en uitwateringsconstructies van het Kruibeeks GGG. De werken ter realisatie van de uitwateringssluis zijn intussen in een finaal stadium. De werken aan de inwateringssluis zijn nog volop in uitvoering. In een laatste fase zal de nieuwe Scheldedijk aangesloten worden op deze sluis.
- b) Bazels GGG: De werken aan de in- en uitwateringssluizen in het Bazels GGG zijn opgestart.

7.2.4 Maatregelen afwatering achterland

Op 15 oktober 2008 startten eveneens de werken aan de 3 sluizen in de ringdijk.

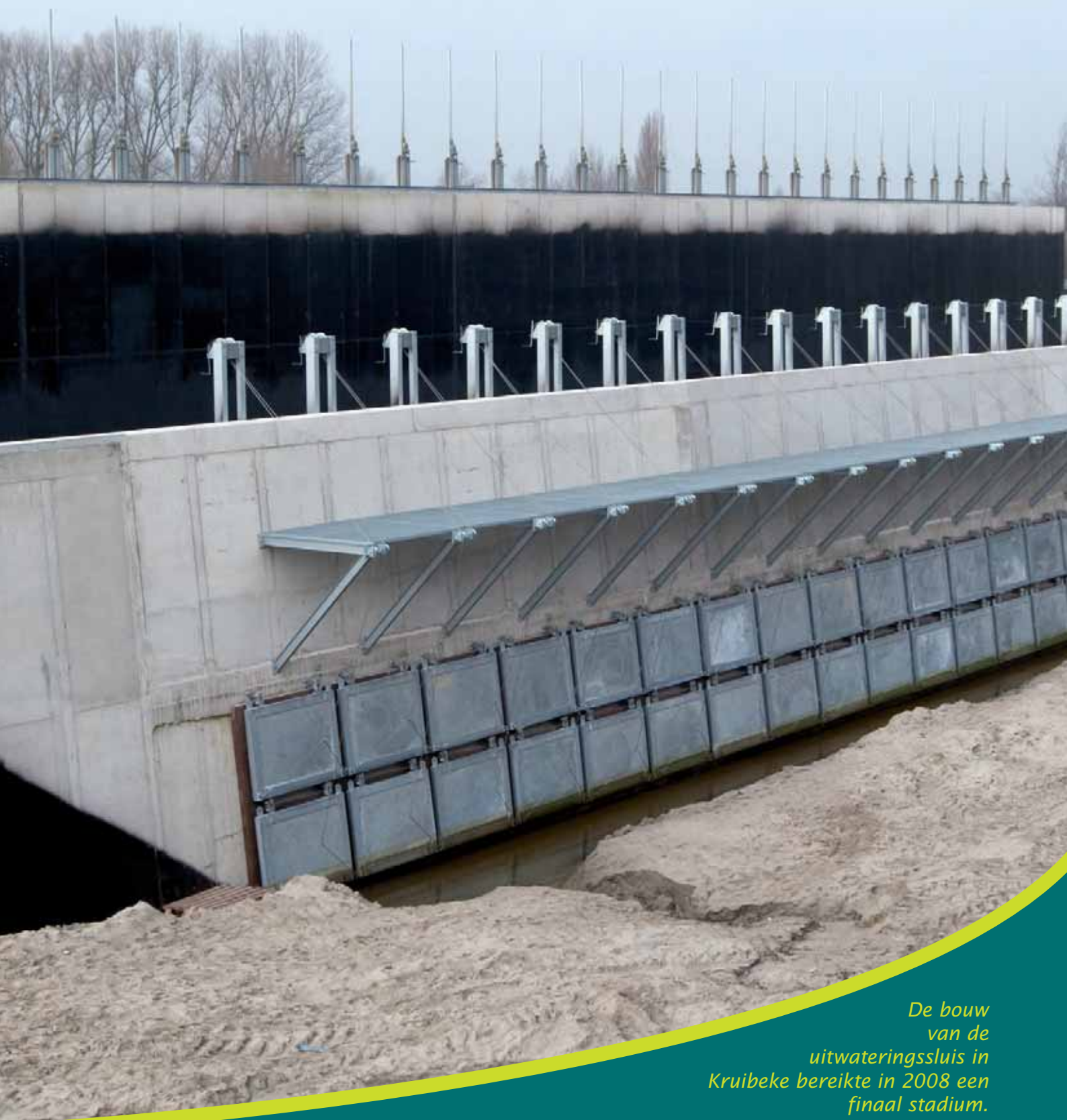
7.3 Natuurinrichtingsmaatregelen

7.3.1 Slikken en schorren

De 300 ha te compenseren slikken en schorren (cfr. Resolutie 20 februari 2002) kunnen pas tot ontwikkeling komen wanneer het GGG in werking treedt. Zoals onder 7.2.3 werd aangegeven, zijn de infrastructuurwerken ten behoeve hiervan lopende. Hierbij dient aangegeven te worden dat de in- en uitwateringsconstructies iets meer landinwaarts worden aangelegd. De nieuwe Scheldedijk die over deze sluizen wordt getrokken biedt op die manier meer ruimte aan buitendijkse slikken en schorren.

Op 14 februari 2008 werd een machtiging verleend voor het rooien van bomen in het Kruibeeks GGG. In het kader van die vergunning worden lokaal populieren en uitheemse bomen en struiken gekapt om ruimte te maken voor een dynamisch mozaïeklandschap met wilgenvloedbossen, rietvelden, slikken, geulen enz... Ook de zone van de nieuwe Barbierbeekgeul zal een ontbossing ondergaan. Het finale uitzicht van de Kruibeekse polder zal uiteindelijk bepaald worden door het latere getij regime in het GGG.

Voor de start van de ontpoldering van de Fasseit in Rupelmonde, teneinde de compensatie

*De bouw
van de
uitwateringssluis in
Kruibeke bereikte in 2008 een
finaal stadium.*

Het open weidevogelgebied in Rupelmonde.

van buitendijkse slikken en schorren en wilgenvloedbossen te realiseren, is het wachten op de verlening van de op 2 april 2008 aangevraagde bouwvergunning. Daarnaast is de timing van de infrastructuurwerken ook afhankelijk van de verplaatsing van de leidingen van Air Liquide. Wanneer de vergunning is verleend en de leidingen zijn verplaatst, wordt eerst een nieuwe Scheldedijk landinwaarts getrokken. Vervolgens wordt de oude Scheldedijk weg gegraven.

7.3.2 Weidevogelgebied

In de polders van Bazel en Rupelmonde, moet 150 ha weidevogelgebied gerealiseerd worden in navolging van het nooddecreet. Na realisatie dient dit weidevogelgebied minstens 100 broedparen weidevogels aan te trekken. De stand van zaken van de ringdijk, een noodzakelijke voorwaarde voor de aanleg van het weidevogelgebied, staat weergegeven onder 7.2.1.

Hoe een weidevogelgebied ontwikkelen?

Een weidevogelgebied is een wijs landschap met een zeker microreliëf dat gekenmerkt wordt door:

- een open landschap zonder hoge bomenrijen of bossen
- afwisseling van nattere en droge zones
- gedeeltelijk plasdras situaties in het vroege voorjaar
- zeer korte, vleksgewijs zelfs afwezige vegetatie (slikranden, depressies, ...).
- een korte grasmat, zichtbaar gevarieerd en met een minimum aan opgaande vegetatie (rietkragen of delen russen of zeggen) in en tussen de percelen.

Een gevarieerde grasmat, die zich later in het voorjaar tot een soortenrijk grasland ontwikkelt, garandeert voldoende voedsel voor de jongen.

Om een jarenlang bemest agrarisch gebied, waarin ook het hydrologisch regime gericht was op agrarisch gebruik, om te zetten in soortenrijk grasland met typerende korte, open grasmatten in de voorjaarstoestand is een periode van verschraling en vernatting noodzakelijk. Deze wordt gekenmerkt door:

- nulbemesting
- een intensief maar aangepast maaibeheer, eventueel met nabeweiding
- verhoging van de grondwaterstanden

Tijdens het verschrallingsbeheer wordt beoogd zoveel mogelijk nutriënten uit het systeem te halen om op relatief korte termijn van een monotone, snel groeiende grasmatten tot een gevarieerde grasmatten te komen met trager en later groeiende soorten. Het niet meer toedienen van bijkomende nutriënten is daarom de noodzakelijke eerste stap. Door het maaien en afvoeren van de vegetatie wordt deze doelstelling verder bereikt. Dit beheer moet evenwel ook rekening houden met de mogelijke aanwezigheid van weidevogels vanaf half maart. Daarom is het belangrijk een begindatum af te spreken voor eventueel maaibeheer.

Als overgangsmaatregel naar dit eindbeeld van een weids open grasland met voldoende structuur en diversiteit dienden alle akkers – ook die buiten de contouren van het weidevogelgebied - omgezet te worden naar weiland. Die situatie werd in 2008 op 1 perceel na volledig bereikt. Op die manier worden ook de als slikken- en schorren ingekleurde zones gefaseerd voorbereid op hun uiteindelijke invulling.

Om het vochtige gediversifieerde grasland te ontwikkelen worden twee vernattingsmaatregelen doorgevoerd. Enerzijds worden er langsgrachten gegraven en worden de aanwezige grachten verbreed. De daarvoor benodigde vergunningen werden verleend op 24 november 2008, maar natte situaties lieten nog niet toe de werken te starten. Deze glooiende verdiepingen zullen begraasd worden om te voorkomen dat ze dicht groeien met riet. Anderzijds streeft men ook vernatting na door het plaatsen van stuwen. Ook daarvoor zijn de vergunningen bekomen.

Aan het eerste criterium, zijnde de openheid van het gebied, is inmiddels voldaan. Populieren- en (in beperkte mate) elzenbroekbossen vormden samen met bomenrijen een gesloten landschap, ongeschikt voor weidevogels. Bomen zijn uitkijkposten voor predatoren, waardoor weidevogels zich weinig aangetrokken voelen. Deze moesten dus afgevoerd worden. De vergunning voor het kappen van 32,5 ha bos in de oostelijke delen van de polders van Bazel en Rupelmonde werd op 2 oktober 2007 verleend, zodat men in het voorjaar van 2008 het rooien van bomen en frezen van boomstronken reeds kon beëindigen. Deze werkzaamheden waren echter nog niet voltooid bij het begin van het broedseizoen, waardoor de weidevogels nog niet van de ruimte konden profiteren. Deze gerooide oppervlakte bomen wordt gecompenseerd in het kader van het bosdecreet zoals hieronder verder wordt toegelicht.

Resultaat van boomplantactie eind 2007, die ook in 2009 wordt georganiseerd in het kader van de boscompensatie. Deze natuur-educatieve uitstap voor 300 Groot-Kruibeekse lagere schoolkinderen draagt bij aan de verbreding van het maatschappelijk draagvlak.

7.3.3 Bossen en boscompensaties

Compenserende bebossing dient krachtens het bosdecreet uitgevoerd te worden binnen een periode van twee jaar voor aanplanting en vijf jaar voor spontane bebossing. De werkgroep bossen en boscompensaties, in 2008 opgericht in de schoot van de Beheercommissie, stelde een bebossingsplan op, waarvan een aantal onderdelen nu in realisatie gaan.

7.3.3.1 Boscompensatie in Bazel

Op vraag van de landbouwers zal in Bazel de spontane bosontwikkeling, ter compensatie van de aanleg van de ringdijk en de inrichting van het weidevogelgebied pas eind 2009 worden doorgevoerd aangezien zij die zone nog een seizoen zouden kunnen gebruiken. In voorbereiding daarvan zal in het voorjaar van 2009 enkel een soortenrijke mantelzoom worden aangeplant (zie Figuur 7.2). In het kader daarvan wordt een boomplantactie georganiseerd voor de Groot-Kruibeekse scholen, teneinde het maatschappelijke draagvlak van de lokale gemeenschap te vergroten. W&Z zal met het oog op die spontane ontwikkeling voorbereidende maatregelen treffen zoals het ploegen en frezen van de om te vormen landbouwpercelen. Op deze manier krijgen koloniserende boom- en struiksoorten de beste kans om zich te vestigen.

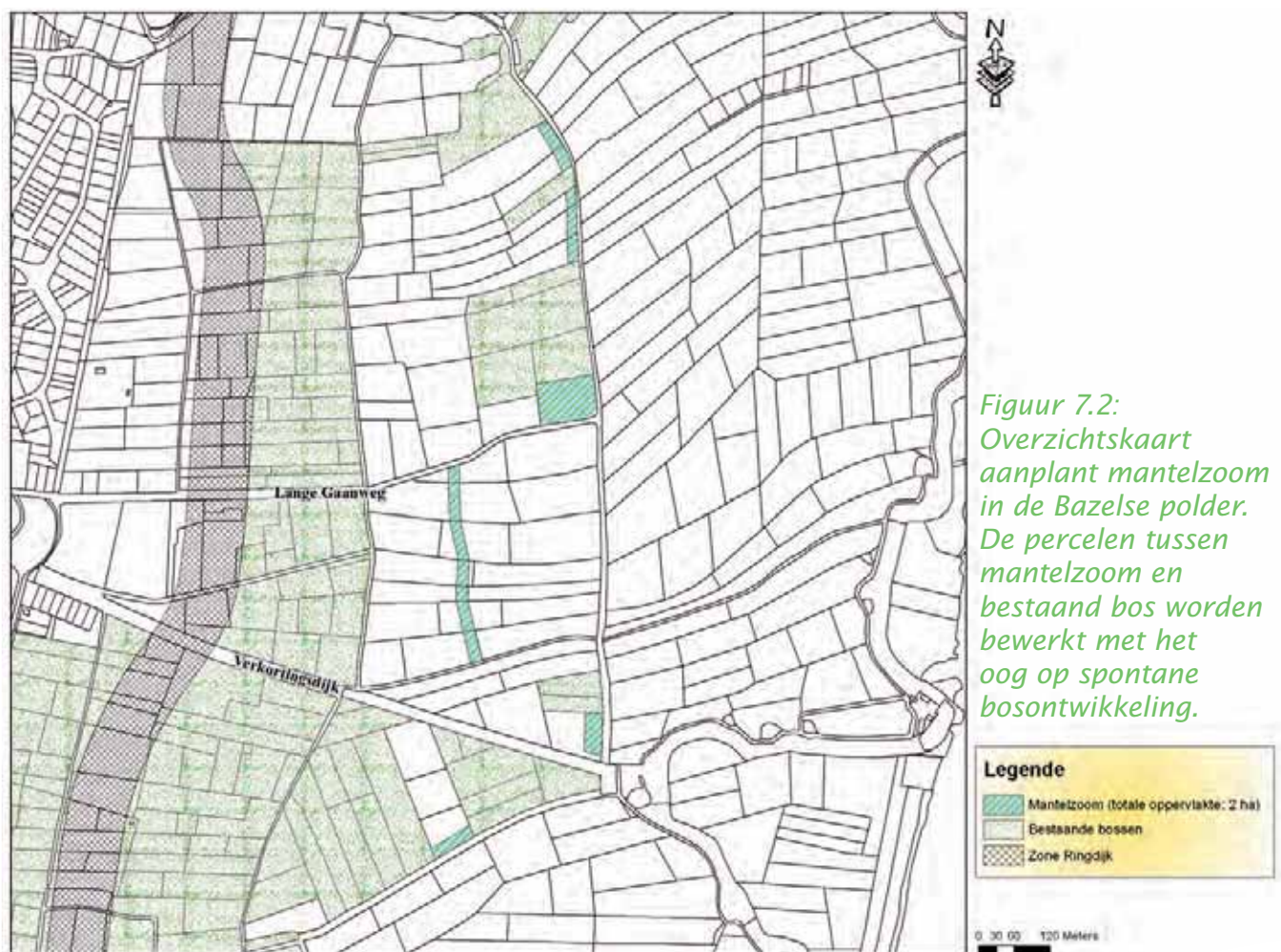
7.3.3.2 Boscompensatie in Rupelmonde

Ten oosten van de Rupelmondse Kreek werden in 2006 en 2007 een aantal percelen aangeplant. In het kader daarvan werden boomplantacties georganiseerd voor de Groot-Kruibeekse scholen, teneinde het maatschappelijke draagvlak van de lokale gemeenschap te vergroten. In het noorden van de Rupelmondse polder worden in het voorjaar van 2009 een aantal door bestaand bos omgeven percelen ingevuld door spontane verbossing. Ook wat het zuidelijke bos-

weidelandschap betreft zal in het voorjaar van 2009 gewerkt worden met spontane verbossing (14,5 ha). W&Z zal voor de aanvang van het volgende broedseizoen ploegwerk verrichten om de ideale condities te scheppen. Dit ploegwerk is erop gericht spontane verbossing met soorten als wilg, berk, zwarte els en es, door zaden afkomstig uit de omliggende bossen, te faciliteren.

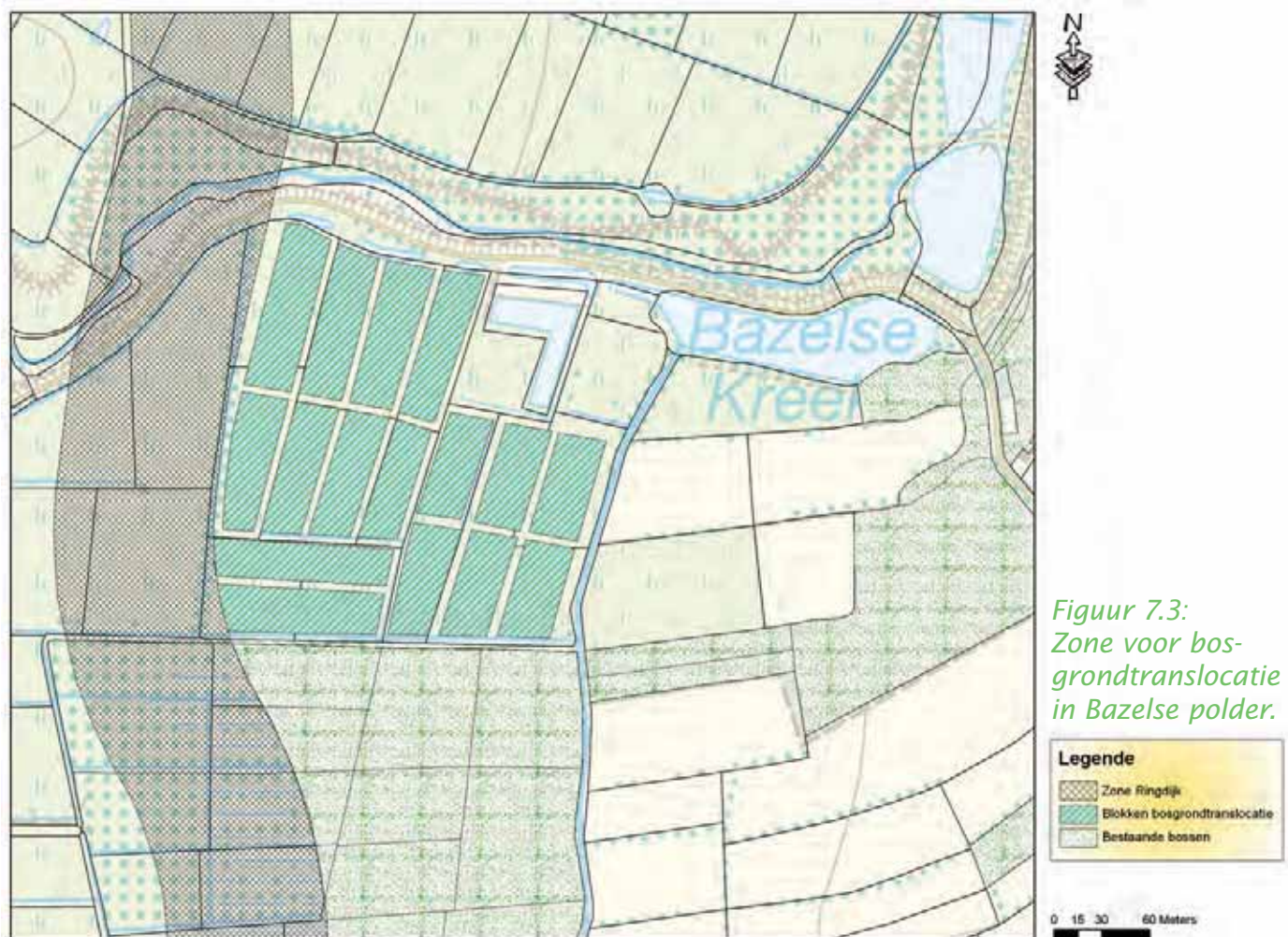
7.3.3.3 Maatregelen ter kwaliteitsverbetering van de bossen

- Tijdens de werkzaamheden in het GOG merkte de Beheercommissie op dat de afvoer van de vervuilde Kasteelvijver in Bazel nog als een open riool door het GOG KBR liep. De BC lokaliseerde waar de vervuilde beek kon afgedamd worden, en spoorde de gemeente Kruike aan hiertoe actie te ondernemen in afwachting van de werkzaamheden van Aquafin. Van zodra de stedenbouwkundige vergunning is verleend, kan gestart worden met de plaatsing van een pomp die het vervuilde water naar een collector stuurt, waardoor de vervuiling wordt stopgezet. Het einde van de eerste fase van de aanleg van pompen en collectoren is gepland in de loop van 2009.
- In 2008 verhoogde de natuurlijke kwaliteit in het Rupelmondse compartiment, als gevolg van het verwijderen van exoten. Na het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning zijn de vissershuisjes rond de Rupelmondse Kreek grotendeels afgebroken.
- Tevens zijn de vergunningen voor de bouw van een stuw nabij de Fasseit voor een betere regeling van het waterpeil van de elzenbroekbossen verleend.

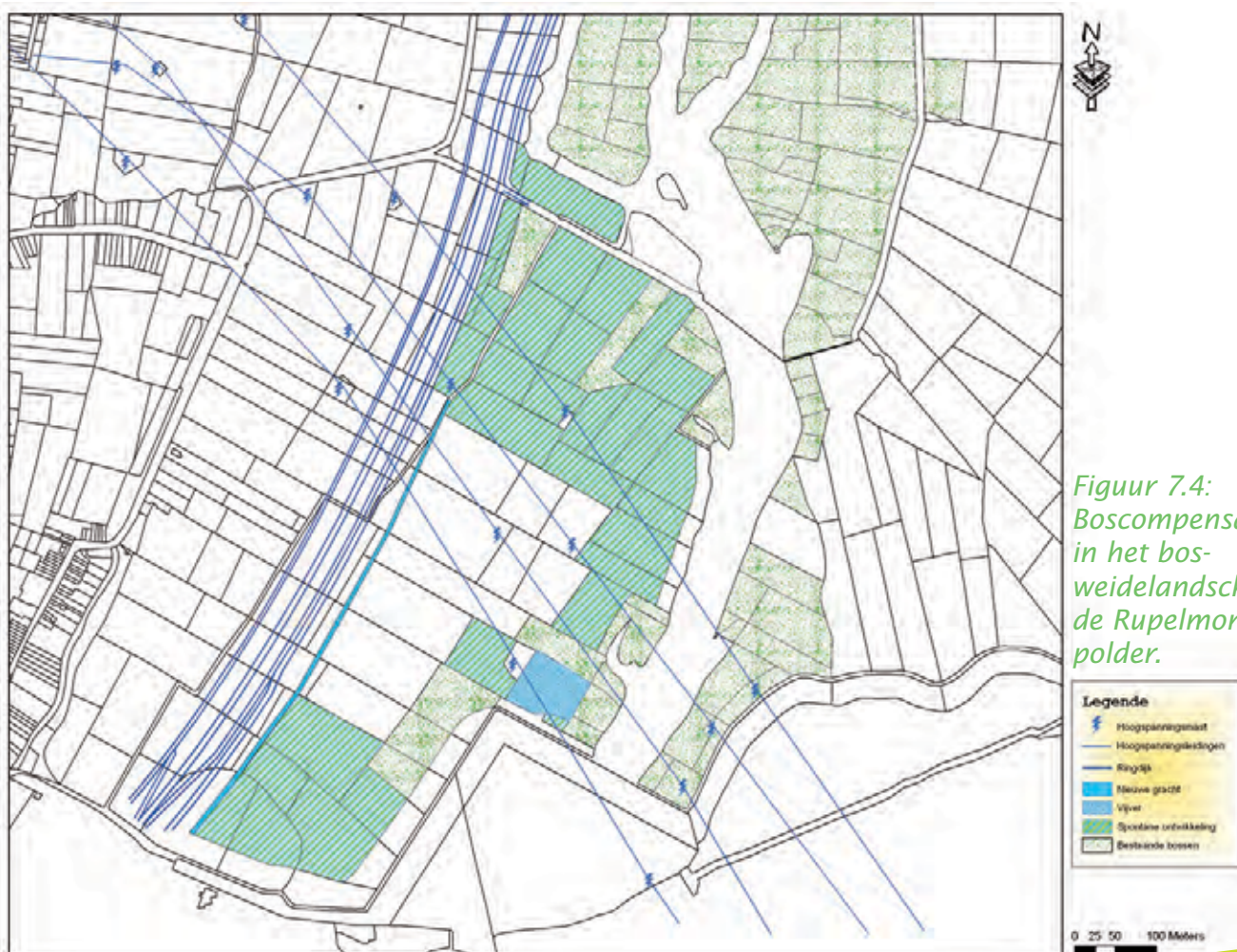
Afdamming van de vervuilende beek in de Bazelse polder. Weldra gaat het vervuilde water naar een waterzuiveringsstation.

Figuur 7.3:
Zone voor bos-
grondtranslocatie
in Bazelse polder.

7.3.3.4 Bos-weidelandschap in Rupelmonde

Voor het Rupelmondse bos-weidelandschap is dit jaar door de werkgroep bossen en boscompensaties, opgericht in de schoot van de BC, een concreet inrichtingsvoorstel opgemaakt (Figuur 7.4). Bij die ecologische inkleuring van deze zone werd beslist om van op de ringdijk een landschappelijke inkijk te vrijwaren. Daarnaast opteert men ook om tussen de ringdijk en het bos-weidelandschap een brede gracht aan te leggen, die recreanten moet aanmoedigen om op de voorziene paden te blijven en hen op hun weg naar de Rupelmondse Kreek vanuit landschappelijk en ecologisch oogpunt een traject met hoge belevingswaarde aanbied. Ten westen van de Rupelmondse Kreek wordt, op aangeven van de in de beheercommissie zetelende experts, de oever open gehouden om een waardevol biotoop voor libellen te creëren. In de strook onder de hoogspanningsleidingen zullen door snoei- en knotbeheer de bomen laag gehouden worden, om alle mogelijke hinder te voorkomen.

*Figuur 7.4:
Boscompensaties
in het bos-
weidelandschap in
de Rupelmondse
polder.*

kievitskuiken.

8. Monitoring

Zoals onder hoofdstuk 5 aangegeven, vormt de monitoringsopdracht een onderdeel van het protocol tussen de verschillende partijen vertegenwoordigd in de Beheercommissie. Zowel het gegeven dat quasi het volledige gebied is ingekleurd als vogel- en habitatrictlijngebied als het feit dat er voor het gebied strikte compensatierichtlijnen zijn opgelegd vanuit de instandhoudingsverplichtingen, noodzaken immers een gedegen wetenschappelijke monitoring van de verschillende habitats en soortengroepen uit de bijlagen van de Vogel- en Habitatrictlijn. Het Agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring. Zij geeft hiertoe de opdracht aan het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek.

De monitoring brengt jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart van de bestaande en de nieuw ontwikkelde natuur gelegen in het werkingsveld van de Beheercommissie. Om de kwaliteit van de beoogde habitats te evalueren worden grond- en oppervlaktewaterstanden zeer regelmatig gemeten en worden vegetatie-ontwikkelingen opgevolgd met het oog op doelhabitats en op habitateisen voor doelsoorten. Broedvogels worden intensief gemonitord met speciale aandacht voor weidevogels en soorten van de Bijlage I van de Vogelrichtlijn. Overwinterende watervogels worden zowel binnendijs als buitendijs geteld. Ook vleermuizen en vissen zijn de voorbije jaren geïnventariseerd. Buitendijs op de schorren liggen 20 permanente kwadraten die om de drie jaar worden opgenomen, daarnaast worden ook vegetatiekaarten van de schorren gemaakt.

Op basis van de monitoringsresultaten worden de nodige suggesties naar bijsturing van inrichting- en beheermaatregelen geformuleerd indien zou blijken dat deze op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben.

8.1 Doelhabitats

8.1.1 Slikken en schorren

8.1.1.1 Buitendijkse slikken en schorren

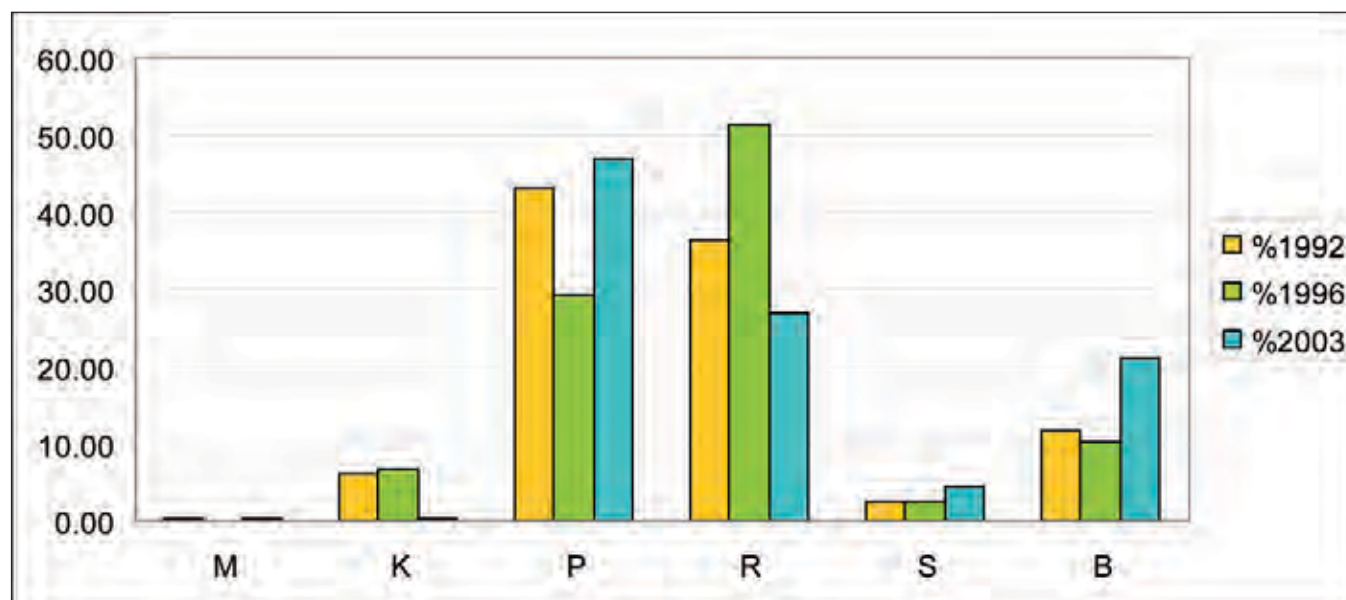
Aan de rivierzijde van de overlooppolder liggen momenteel 7.1 ha slikken en 33.8 ha schorren. Breuksteenbestortingen nemen 3.9 ha in wat resulteert in een buitendijks gebied met een totaal oppervlak van 44.8 ha. Deze oppervlakte zal toenemen met ruim 10 ha door de aansluiting van de overlooppolder op de uitwateringsconstructies en door de ontpoldering van de Fasseitpolder.

Van de bestaande schorren werden gebiedsdekkende vegetatiekaarten gemaakt in 1992, 1996, 2003 en 2007. Tevens liggen er verspreid over het gebied 20 permanente kwadraten die sinds 1995 om de drie jaar opgenomen worden. Op die manier kunnen we de evolutie van de relatieve vertegenwoordiging van elk vegetatietype in kaart brengen alsook de plaatselijke successie van de vegetatie onder wijzigende abiotische omstandigheden.

Tabel 8.1 en Figuur 8.1 geven de oppervlakte van de verschillende vegetatietypen in het schor voor KBR weer in de verschillende gebiedsdekkende vegetatiekaarten van de Zeeschelde. Biezenvegetaties komen slechts rudimentair voor ter hoogte van KBR, terwijl pioniersvegetaties sterk zijn gedaald tussen 1996 en 2003. De achteruitgang van pioniersvegetaties is hier te wijten aan natuurlijke successie, elders in het estuarium verdwijnen pioniersvegetaties op de overgang van slik naar schor hoogstwaarschijnlijk door de verhoogde getijdedynamiek. Het oppervlakte struweel en bos daarentegen neemt systematisch toe. Er is een opvallende en op het eerste zicht eigenaardige toename van rietland, hoofdzakelijk ten koste van ruigte, waar te nemen tussen 1996 en 2003. Deze regressieve successie is vooral waar te nemen in het Rupelmondse deel van het schor, tegenover de nieuwe sluis naar het Zeekanaal. Deze evolutie is niet meteen te verklaren en zal verder opgevolgd worden.

	%1992	%1996	%2003	ha1992	ha1996	ha2003
M	0.32	0.04	0.22	0.09	0.01	0.07
K	6.08	6.56	0.34	1.80	2.08	0.11
P	42.98	29.25	47.06	12.72	9.27	15.91
R	36.26	51.27	26.85	10.73	16.24	9.08
S	2.57	2.57	4.53	0.76	0.81	1.53
B	11.79	10.31	21.00	3.49	3.27	7.10
Totaal	100.00	100.00	100.00	29.58	31.68	33.82

Tabel 8.1: Het procentueel aandeel en het oppervlakte van de verschillende vegetatietypes op het buitendijks schor ter hoogte van KBR (M: biezen; K: pioniers; P: rietland; R: ruigte; S: struweel; B: bos).

Figuur 8.1: het procentueel aandeel van de verschillende vegetatietypes op het buitendijks schor ter hoogte van KBR (M: biezen; K: pioniers; P: rietland; R: ruigte; S: struweel; B: bos).

Slikken en schorren onder GGG

In Lippenbroek wordt onderzocht hoe natuurontwikkeling en veiligheid hand in hand kunnen gaan. Gecombineerde aanpak van natuurlijkheid en veiligheid is immers een van de pijlers van het Geactualiseerde Sigmabplan. Lippenbroek is het eerste functionele “gecontroleerd gereduceerd getij”-gebied ter wereld.

Hier onderzoekt men hoe slik- en schornatuur ontwikkelt in een voor veiligheid ingericht gecontroleerd overstromingsgebied (GOG). Er wordt onder andere van naderbij bekeken wat het sluisregime en de inrichting van een GOG/GGG moet zijn, om zowel veiligheid als natuurontwikkeling te kunnen waarborgen. De conclusies die in Lippenbroek worden getrokken, zullen bepalend zijn voor de afstelling van het GOG-GGG in KBR en andere Sigmagebieden. De monitoringsresultaten geven nu reeds aan wat op ecologisch vlak te verwachten is in het GOG-KBR, maar fungeren bovenal als richtlijn om de inrichting en het beheer in het GOG-KBR en andere Sigmagebieden te optimaliseren.

De ontwikkeling van het estuarien ecosysteem te Lippenbroek verloopt zeer goed. De polder, die toch zo'n 3 meter lager ligt dan de natuurlijke schorren wordt dankzij het sluisensysteem, ongeveer even frequent overspoeld als natuurlijke schorren. Dat betekent dat de polder bij springtij bijna volledig blank staat, bij doottij staat er enkel water in de kreken. Alle tussenliggende getijden overspoelt de polder gedeeltelijk. Het is net deze variatie in overstromingen die er voor zorgt dat het Lippenbroek een mooi en divers landschap krijgt, met slikken, schorren en duidelijke ontwikkeling van nieuwe kreekjes. Polders die elk getij zouden overstroomd zouden grote slijkvlaktes worden, maar wanneer er slechts beperkte overstromingen zijn, krijg je dit slikken- en schorrenlandschap met typische estuariene fauna en flora, zoals Lippenbroek duidelijk illustreert.

Slikken en schorren in het Lippenbroek.

Fauna en flora

De oorspronkelijke ruigte met brandnetel, distel en wilgenroosje wijkt voor de echte waterminnende soorten. Kolonisatie door o.a. kattenstaart, grote lisdodde, ereprijs en riet is ingezet. Op de hogere delen rukken de wilgen op. Op de natste stukken heeft vegetatie plaats geruimd voor typische zoetwaterslikken met een rijke bodemfauna.

Ondanks de hoge verstoringsgraad (terreinbezoeken, meetcampagnes, fietsers en wandelaars op de dijk), kent Lippenbroek een mooie vogelpopulatie (80 soorten, waarvan 30% aquatische benthivoren, 54% wetland generalisten, 8% terrestrische generalisten en 8% bosvogels). Occasioneel worden Kwak en Lepelaar waargenomen.

Het waterzuiverend vermogen van een GGG

Natuurontwikkeling in Lippenbroek kan als een succes omschreven worden. Maar GGG's zijn ook nuttig voor een gezonde Schelde. Willen we een propere Schelde, vol bodemleven, plankton en vis, dan zijn slikken en schorren noodzakelijk. Zij vervullen immers belangrijke functies binnen het ecosysteem. Ze helpen bij de zuivering van het water. Ze reguleren en recyclen belangrijke voedingsstoffen, die nodig zijn voor de groei van plankton. Dit plankton vormt de basis van de voedselketen. Lippenbroek zuivert ook naar schatting meer dan 5 ton stikstof per jaar uit het Scheldewater.

Ecologische troeven binnen de basisvoorwaarde van veiligheid

Bij de combinatie van een overstromingsgebied met een gecontroleerd gereduceerd getij rijst uiteraard de vraag of GGG geen gevolgen zal hebben voor de veiligheidsfunctie van het GOG. Opslibbing in een GOG zal immers de komberging van het overstromingsgebied verminderen. Bij de opstart van het GGG Lippenbroek trad er aanvankelijk veel sedimentatie op: gaande van een paar mm tot meer dan 10 cm/jaar, met een gemiddelde van ca 4 cm/jaar. Dit is zeker niet problematisch, maar normaal en zelfs wenselijk. Deze sedimentatie is essentieel voor het instellen van een gezond, goed functionerend estuarien ecosysteem, waarvan de maatschappelijke baten groot zijn.

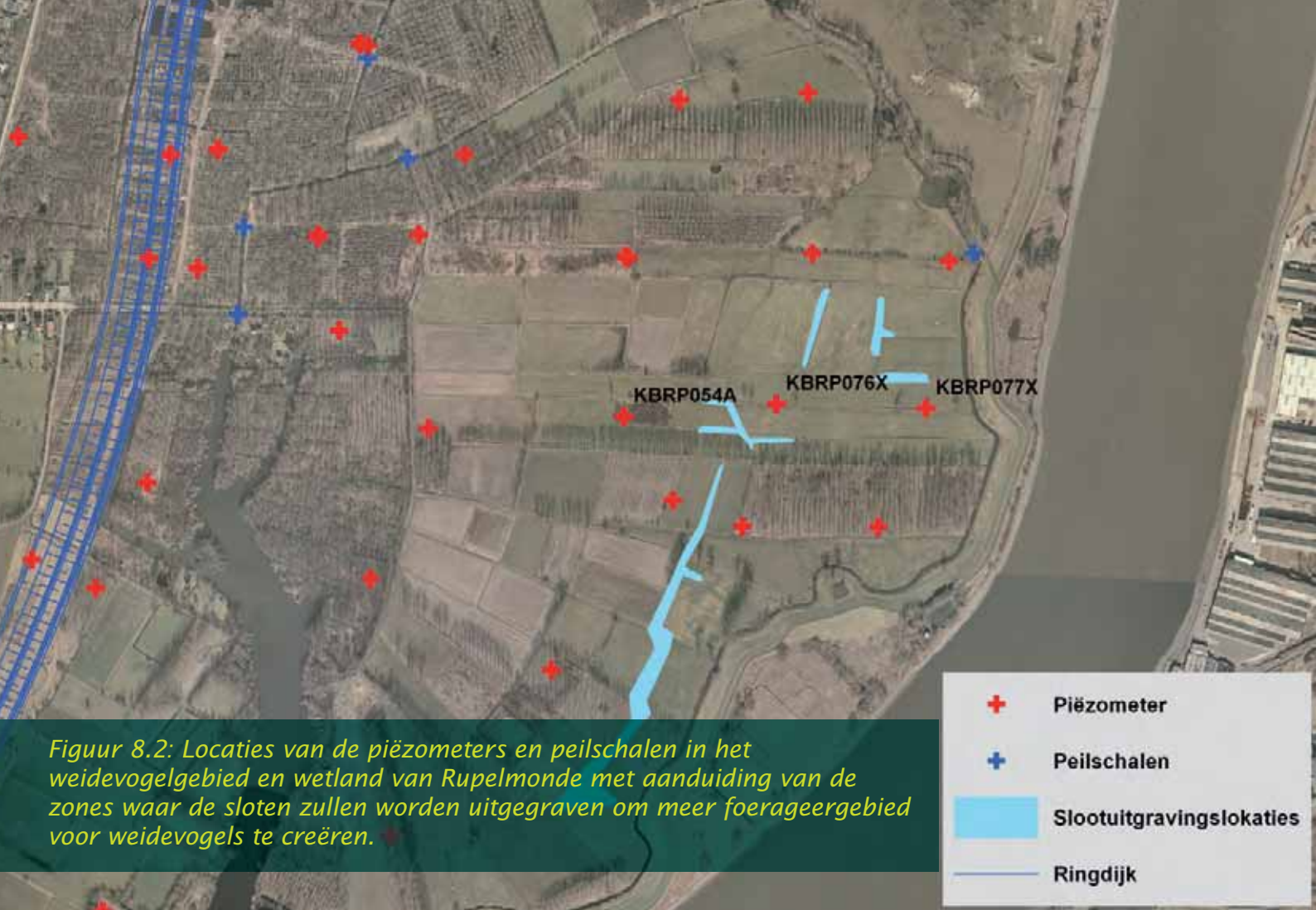
Sedimentatie verandert het reliëf, waardoor overstromingsfrequenties veranderen, wat op zich weer sedimentatie beïnvloedt. Na 2 jaar was de gemiddelde sedimentatie reeds met meer dan 50% afgenomen, tot een gemiddelde van ca 1.5 cm/jaar. Wijzigend reliëf kan tot een verdere daling van sedimentatie leiden. Bijsturen via sluisbeheer behoort ook tot de mogelijkheden om sedimentatie te herleiden tot een minimum (minder dan 1 cm/jaar).

Prognoses over de invloed op veiligheid op zeer langere termijn blijven echter moeilijk. Er zijn te veel onzekerheden ivm global change en de effecten op waterstanden, debieten en sedimentconcentraties in de Schelde. Verder dan 2100 kijken is dus onmogelijk. Maar tot dan kunnen we met de huidige kennis stellen dat het instellen van een gereduceerd getij geen bedreiging voor de goede werking van een gecontroleerd overstromingsgebied, en dat GGG's een belangrijke bijdrage zullen leveren aan het ecosysteem.

Bron: Tom Maris, Universiteit Antwerpen.

*Inwateringssluis
in het Lippenbroek.
Het fijnstellen van het
sluisregime is bepalend voor de
gewenste hoeveelheid sedimentatie.*

8.1.2 Weidevogelgebied

In 7.3.2 worden enkele aandachtspunten voor de inrichting en het beheer van een goed functioneel weidevogelgebied aangehaald. Zeer belangrijk voor de aantrekkelijkheid van een gebied voor weidevogels zijn het hydrologische regime en de vegetatieontwikkelingen. Om zinvolle uitspraken te doen over de kwaliteiten van een gebied als broedplaats voor weidevogels moeten deze aspecten mee opgevolgd worden, naast het tellen van broedparen en het lokaliseren van territoria.

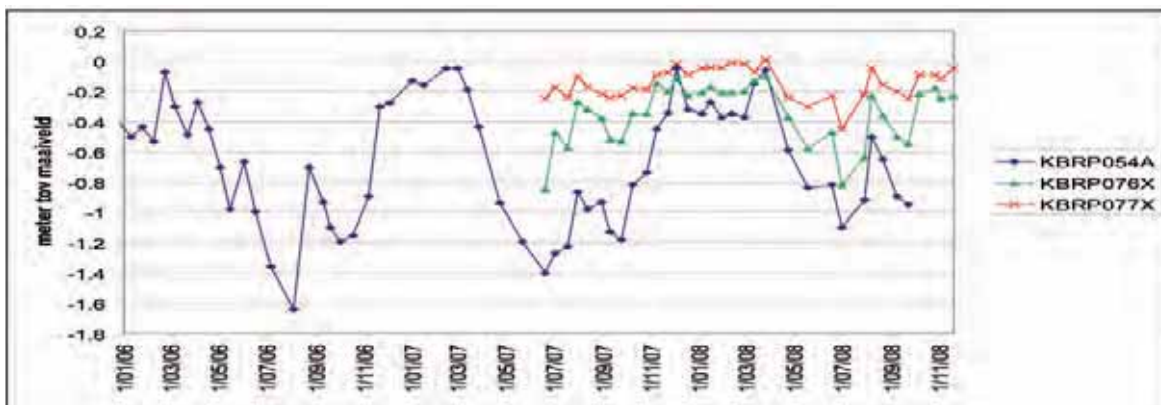
8.1.2.1 Hydrologische monitoring

De monitoring van het grondwater in de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde aan de hand van een piëzometernetwerk is in 2008 verdergezet. Ook het oppervlaktewater wordt sinds 2003 op verschillende locaties ingemeten. Zowel de piëzometers als de peilschalen worden met een frequentie van tweemaal per maand opgemeten.

In functie van de werken, nieuwe vraagstellingen of bestaande kennis worden piëzometers verplaatst, worden er nieuwe bijgeplaatst of verandert de frequentie van opmeten. Zo zijn in 2007 extra piëzometers geplaatst in het weidevogelgebied van Rupelmonde, terwijl vanaf september 2008 de piëzometers in de polder van Kruibeke (ten noorden van de Barbierbeek) niet meer worden opgemeten. Na 10 jaar intensieve grondwatermonitoring is de grondwatertoestand er voldoende gekend. Aangezien de polder van Kruibeke als gecontroleerd gereduceerd getijdengebied ingericht wordt zal immers vooral de getijdendynamiek bepalend zal zijn voor de vegetatieontwikkeling. In de rest van het gebied blijft de meetfrequentie behouden.

In Figuur 8.3 worden de grondwaterschommelingen gegeven van een aantal piëzometers in het weidevogelgebied van Rupelmonde, gelegen langs een raai loodrecht op de ontwateringsloot. Opvallend is dat in alle piëzometers het grondwater reeds vanaf begin april begint te zakken, terwijl voor weidevogels de grondwaterstanden tot het einde van het broedseizoen niet verder mogen wegzakken dan 0.25 m onder het maaiveld, al is hierop enige variatie mogelijk. Zo benaderen de grondwaterstanden in KBRP077X in zekere mate de grondwaterniveaus geschikt voor weidevogels, terwijl het grondwater in KBRP076X en zeker in KBRP054A veel te diep wegzijgen.

Lokaal wordt her en der wel een vernatting waargenomen die te wijten is aan veranderingen in de drainage ten gevolge van de werken of het landgebruik.

Figuur 8.3: Tijdreeks van een aantal piëzometers (KBRPxxxx) in het weidevogelgebied van Rupelmonde. KBRP054A wordt sinds 1996 opgemeten, de beide andere sinds juni 2007.

8.1.2.2 Vegetatieverandering

Zoals in 7.3.2 aangehaald, zijn reeds verschillende maatregelen genomen om een weidevogelgebied in de polder van Bazel en Rupelmonde te ontwikkelen. Zo goed als alle akkers zijn omgezet naar grasland en ook enkele bomenrijen zijn verwijderd om een open landschap te creëren geschikt voor weidevogels. Na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning op 2 oktober 2007 werden voor en na het broedseizoen van 2008 de percelen binnen de contouren van het weidevogelgebied ontbost. Populierenbossen, gelegen in het weidevogelgebied zijn gekapt en de eerste stappen zijn gezet om deze om te vormen naar grasland. Ook enkele nattere bossen, in casu elzenbroekbossen zijn gekapt en zullen worden omgevormd naar nattere graslandtypes.

Vervolgens werd -na een terreinbezoek in december 2008- aangegeven welke maatregelen nog konden getroffen worden binnen de lopende bestekken van infrastructuurwerken, zoals het frezen van stronken en de verwijdering van een grote houtfractie die zich nog op de percelen bevond. De verwijdering van achtergebleven hout is van groot belang omdat het niet alleen het maaien van deze percelen bemoeilijkt, maar bij mineralisatie ook zorgt voor een bemesting van de bodem, wat een ongewenste verrijking teweeg brengt.

Wegens de vochtige aard van diverse percelen kon de volledige afvoer van overtollig hout enkel uitgevoerd worden door de realisatie van zandpistes. Deze werkwijze strookt echter niet met de vooropgestelde doelstellingen. In een volgende stap zullen de fijnere natuurinrichtingsmaatregelen opgesteld worden die zullen leiden tot de finale omvorming van ruige en natte populierenbossen naar een verschaald weidevogelgebied (zie Figuur 8.4).

Door de omvorming van akkers naar grasland, het verbod op pesticiden en vooral de soms lokaal verminderde drainage ten gevolge van de werken of veranderd landgebruik zijn in de sloten vaak rietkragen ontstaan. Ook op de werfstroken ontstonden lokaal door de verminderde drainage soms tijdelijke plassen, alsook rietlanden en ruigtes.

8.1.3 Bossen

In 7.3.3 worden enkele aandachtspunten voor de inrichting en het beheer van bossen en de boscompensaties aangehaald. Om de inrichting en het beheer, met als doel de ontwikkeling van hoogwaardige bossen en evenwaardige boscompensaties, te evalueren worden grondwaterpeilen en vegetatieveranderingen nauwgezet gemonitord.

8.1.3.1 Hydrologische monitoring

Zoals onder 8.1.2.1 aangegeven wordt het grondwater in de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde aan de hand van een piëzometernetwerk gemonitord. Ook het oppervlaktewater wordt sinds 2003 op verschillende locaties ingemeten. Zowel de piëzometers als de peilschalen worden met een frequentie van tweemaal per maand opgemeten.

Figuur 8.5 geeft de grondwaterschommelingen weer van een serie piëzometers in de broekbossen van Bazel en Rupelmonde. De waterstanden in de loop van de maand maart waren zeer hoog door de overvloedige neerslag. Daarna, vanaf begin april daalden de grondwaterpeilen, net zoals in het weidevogelgebied. Tegen eind april daalde de grondwaterstand er sterk met een gemiddelde daling van 0.25 m tot zelfs 0.32 m (KBRP049X en KBRP066X). Eind juni en eind september werden de laagste peilen opgemeten. De peilschommelingen van de meeste piëzometers vertonen geen uitgesproken trends, met uitzondering van KBRP031B, waar een tijdelijke stijging werd waargenomen in 2007. Deze piëzometer is gelegen in de broekbossen ten noorden van de Lange gaanweg. Op de sloot waarlangs deze bossen afwateren werd een dam aangelegd om te voorkomen dat vervuild afvalwater afkomstig van de kasteelvijver deze bossen zou inlopen. Deze afdamming zorgde vooral in 2007 voor verhoogde grondwaterstanden. In 2008 werden opnieuw peilen gemeten die vergelijkbaar waren met peilen van voor de afdamming.

Voor de goede ontwikkeling van broekbossen dient het grondwater zich in de winter tot tegen of net boven het maaiveld te bevinden, terwijl het in de zomer best niet verder dan 0.30 m wegzakt. Om hoogwaardige broekbossen te ontwikkelen in de polder van Rupelmonde en Bazel (deel wetland) wordt dus een vernatting beoogd. De daling van het grondwater zou in de tijd moeten verlaat worden van midden maart -begin april tot ergens halfweg de maand mei. Tot eind 2008 werden hiertoe nog geen algemene inrichtingsmaatregelen uitgevoerd wat blijkt uit de resultaten van de grondwatermonitoring.

Figuur 8.4: De te nemen natuurmaatregelen in de omzetting van bos naar weiland.

0 50 100 200 Meters

8.1.3.2 Vegetatieverandering

In 7.3.3 worden de verschillende maatregelen opgesomd die genomen zijn in het kader van bosontwikkeling of boscompensatie. In 2008 zijn de eerste stappen gezet voor het opstellen van een monitoringsplan of –strategie. Vanaf 2009 zullen in samenwerking met vrijwilligers van Kruin vzw de vegetatieontwikkelingen in de boscompensaties worden opgevolgd. Het betreft locaties met spontane verbossing, al dan niet na grondbewerking, aanplant locaties en plaatsen waar veentranslocatie plaatsvond.

8.2 Doelsoorten

8.2.1 Broedvogels

Inventarisatie/monitoring van een selectie van de broedvogelpopulatie gebeurde in het volledig studiegebied, inclusief de aanliggende buitendijkse schorren. Deze selectie omvatte alle Bijlage I soorten aangevuld met aandachtssoorten. Voor de aandachtssoorten werd de selectie van het Linkerscheldeoevergebied overgenomen, aangevuld met enkele minder algemene soorten van de biotopen bos en bosranden.

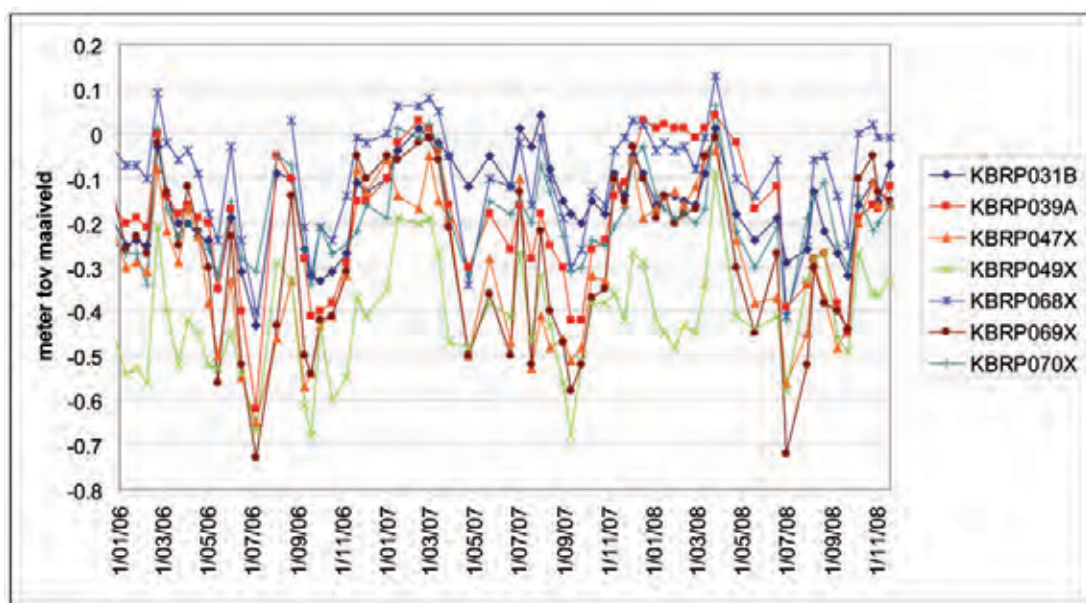
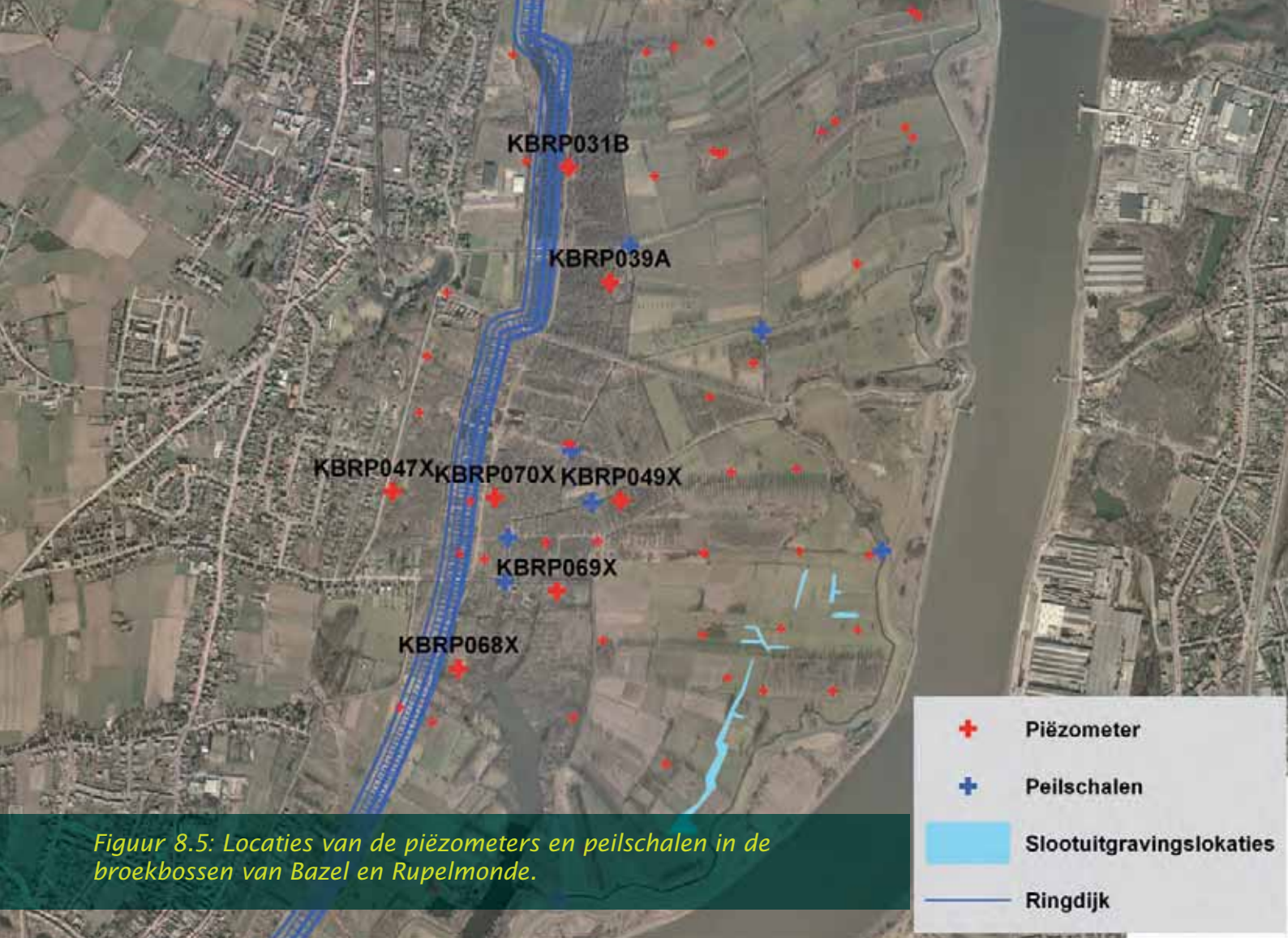
8.2.1.1 Materialen en Methoden

Het veldwerk en het opmaken van de soortenkaarten gebeurde door een tiental vrijwilligers van Natuurpunt Kruin en werd gecoördineerd door het INBO. Het INBO, ANB en Afdeling Zeeschelde zorgden voor opleiding, logistieke ondersteuning, digitale verwerking en rapportage van de resultaten.

Territoriumkartering is de methode om broedvogels te inventariseren die de betrouwbaarste resultaten oplevert én bovendien slechts matig arbeidsintensief en tijdrovend is. Op deze manier zijn de resultaten bovendien onderling en van jaar tot jaar goed vergelijkbaar, zodat zij goed ingepast kunnen worden binnen de monitoring. Een te inventariseren deelgebied was ongeveer 100 ha groot. Het studiegebied werd zodoende in 7 deelgebieden ingedeeld, hierbij inclusief het noordelijke zanddepot dat afzonderlijk gekarteerd werd. De zuidelijke zanddepot (deel van Fasseit) wordt als een deel van de polder te Rupelmonde gekarteerd. In elk deelgebied wordt een traject uitgestippeld zodat alle plaatsen maximaal 100 meter van dit traject liggen. Het traject moet, inventariserend, op maximaal 4 uur te belopen zijn. De opdeling in deelgebieden (Figuur 8.7) is het resultaat van overleg tussen het INBO en de gebiedskenners van Kruin. De afbakening van de gebieden is gestoeld op praktische uitvoerbaarheid en komt niet overeen met het kadasterplan.

Tijdens het broedseizoen (eind maart-begin juli) worden langs dit traject minimaal 7 keer alle vogels gekarteerd (zowel auditieve als visuele waarnemingen). Een inventarisatieronde begint ongeveer één uur voor zonsopgang. Er kan één avondronde voorzien worden. De inventarisatieronde gebeurt telkens van op een andere startplaats langs het traject teneinde van elke soort een paar maal de actiefste periode te beslaan.

Bij de verwerking krijgt men dan een beeld van het aantal territoria per soort in het gebied. Territoria worden afgebakend op basis van criteria zoals aantal geldige waarnemingen, uitsluitende waarnemingen, fusie-afstand, datum-grenzen... . Uiteindelijk kan men van een gebied zeggen hoeveel koppels van elke soort er gebroed/territoria hebben. De aantallen

Figuur 8.6: Tijdreeks van een aantal piëzometers (KBRPxxxx) in de broekbossen van Bazel en Rupelmonde.

worden weergegeven in 4 deelgebieden zoals aangeduid in Tabel 8.3. Bij elk deelgebied hoort ook het aanliggende deel van de Ringdijk en de buitendijkse schorren. De zuidelijke zandstock wordt bij het deelgebied Rupelmonde gerekend.

8.2.1.2 Resultaten

Weidevogels

Tabel 8.2: Territoria van weidevogels in KBR van 2003 tot 2008

	Mer DGD Aantal te compenseren	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kievit	42	5	2	5	11	14	9
Scholekster	21	1	0	3	3	5	2

Er werden slechts twee weidevogelsoorten waargenomen waarvan we tot territoria kunnen besluiten: Kievit en Scholekster. Beide soorten verminderden in aantal tijdens het broedseizoen 2008. De daling van beide soorten heeft vooral te maken met het wegvallen van de zandstocks als geschikt broedgebied voor deze soorten. In 2007 zaten op deze zandstocks nog 5 broedparen Kievit en 3 broedparen Scholekster. Deze zandstocks waren tot vorig jaar vrij uitgestrekt met korte vegetatie, hadden plaatselijk delen die plasdras waren en werden vooral gespaard van menselijke verstoring. In 2008 was dit niet meer het geval.

In de polder bleef het aantal territoria vrijwel gelijk. In het Bazels gedeelte werd ook een koppel Tureluur waargenomen dat net geen twee weken een territorium hield. Ze werden verstoord door landbouwactiviteiten op de betreffende percelen. In dit weidevogelgebied dienen naast Kievit en Scholekster (te compenseren aantallen in tabel) ook 16 koppels Tureluur en 13 koppels Grutto gecompenseerd te worden.

Kievit			Scholekster		
	2007	2008		2007	2008
K	0	1	K	0	0
B	5	6	B	1	1
R	7	2	R	2	1
ZN	2	0	ZN	2	0
TOT	14	9	TOT	5	2

Figuur 8.7: Weidevogels in KBR: Territoria van Kievit en Scholekster in 2007 (lichte bol) en 2008 (blauwe bol). (K=Kruibeke, B=Bazel, R=Rupelmonde, ZN = Zandstock Noord).

Figuur 8.8: De opdeling in inventarisatiegebieden bij de broedvogelmonitoring.

Legende

 Zone ringdijk

0 125 250 500 Meters

Bijlage I - en aandachtssoorten

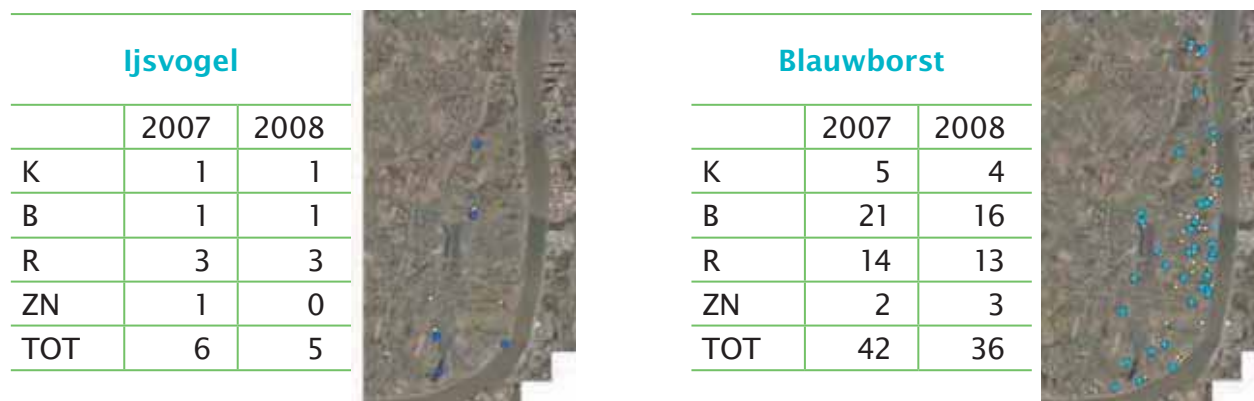
Tabel 8.3: territoria van Bijlage I - en aandachtssoorten in KBR in 2007 en 2008. Elk deelgebied omvat ook de territoria op het aangrenzende traject van de nieuwe Sigmadijk.

Soorten	Kruibeke	Bazel	Rupelmonde	Zandstock Noord	Totaal KBR 2008	Totaal KBR 2007
<i>Bijlage I-soorten</i>						
Wespendief	0	0	0	0	0	1
Kluut	0	0	0	1	1	0
Ijsvogel	1	1	3	0	5	6
Blauwborst	4	16	13	3	36	42
<i>Aandachtssorten</i>						
Futen						
Dodaars	1	0	0	3	4	2
Fuut	0	0	3	0	3	1
<i>Eenden</i>						
Bergeend	1	14	2	1	18	7
Krakeend	11	10	3	0	24	34
Slobeend	1	3	0	0	4	2
Kuifeend	2	4	1	2	9	3
Tafeleend	0	0	0	0	0	2
<i>Roofvogels</i>						
Buizerd	2	2	2	0	6	6
Sperwer	0	1	0	0	1	1
<i>Hoenders en steltlopers</i>						
Patrijs	0	1	0	0	1	1
Waterral	0	0	0	0	0	3
Kievit	1	6	2	0	9	14
Scholekster	0	1	1	0	2	5
Kleine Plevier	0	0	2	0	2	3
<i>Uilen en Koekoek</i>						
Bosuil	0	0	0	0	0	2
Steenuil	0	1	1	0	2	1
Koekoek	0	4	2	0	6	1
<i>Zangvogels</i>						
Oeverwaluw	0	0	56	0	56	26
Roodborsttapuit	0	0	0	1	1	1
Nachtegaal	0	2	1	0	3	5
Fitis	2	0	0	1	3	2
Grauwe Vliegenvanger	0	1	0	0	1	1
Matkop	0	0	1	0	1	1
Wielewaal	1	3	0	0	4	5
<i>Rietbroeders</i>						
Sprinkhaanzanger	1	1	0	1	3	3
Rietzanger	0	0	2	0	2	1
Kleine Karekiet	32	23	55	3	113	56
Bosrietzanger	22	15	25	5	67	60
Rietgors	0	1	2	1	4	2

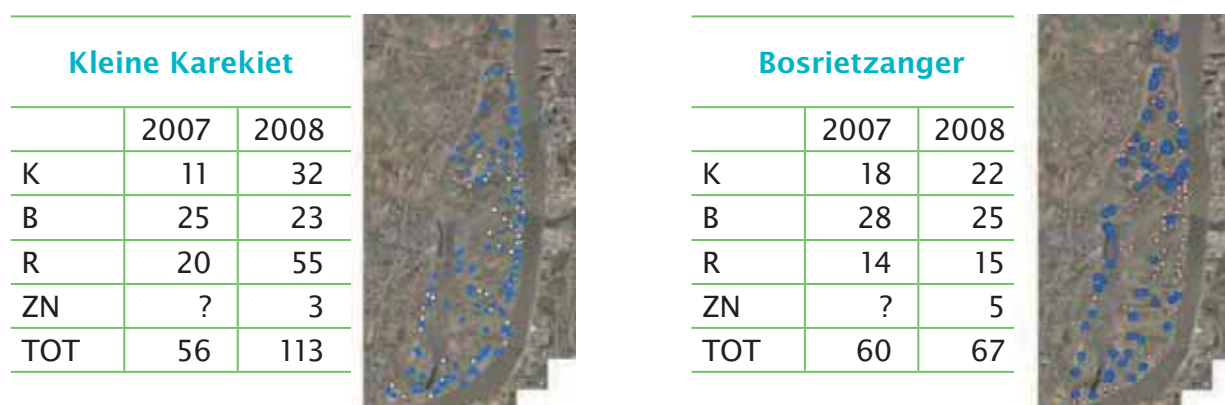
*De kievit:
een weidevogel
van het GOG KBR.*

Wespendief werd dit jaar niet vastgesteld in het gebied. Een koppel Kluut, dat een nest had op de werfzone van de Sigmadijk te Rupelmonde, werd verstoord door de werkzaamheden. Het aantal Ijsvogels bleef gelijk met vorig jaar. Voor de Blauwborst werd een lichte daling vastgesteld (figuur 8.3).

Figuur 8.9: Bijlage I soorten in KBR: Territoria van Ijsvogel en Blauwborst in 2007 (lichte bol) en 2008 (blauwe bol). (K=Kruibeke, B=Bazel, R=Rupelmonde, ZN = Zandstock Noord)

De rietvogels laten twee opvallende resultaten zien. De aantallen van de Kleine Karekiet verdubbelden op één jaar tijd. Doordat vanaf 2007 een artikel in de onderhoudscontracten werd opgenomen dat het maaien van riet in de perceelsranden verbood, ontstond al na één seizoen een aanzienlijke hoeveelheid bijkomend biotoop voor deze soort over de hele polder.

Figuur 8.10: Rietvogels in KBR: Territoria van Kleine Karekiet en Bosrietzanger in 2007 (lichte bol) en 2008 (blauwe bol). (K=Kruibeke, B=Bazel, R=Rupelmonde, ZN = Zandstock Noord, ? = niet geteld)

Enkel in de Bazelse polder was er geen stijging van het aantal territoria van Kleine Karekiet (Figuur 8.10). Dit kan misschien verklaard worden door de werkzaamheden in het kader van het verwijderen van de populierenbossen ten behoeve van de realisatie van weidevogelhabitat (zie paragraaf 7.3.2 en 7.3.3). De bomen werden weliswaar voor het broedseizoen gekapt maar het opruimen van stammen en kruinhout duurde tot ver in het broedseizoen. In het noordelijk gedeelte gebeurde dit over een vrij grote aaneengesloten oppervlakte. Hier zien we dat er in 2007 meer territoria waren van Kleine Karekiet maar ook van Blauwborst (Figuur 8.9) en van

*Een zingende
bosrietzanger.*

Bosrietzanger (Figuur 8.10). In het relatief onverstoorde zuidelijke gedeelte van de Bazelse polder werd een toename vastgesteld. In 2008 ontbraken territoria van Bosrietzanger langs de Scheldedijk te Basel. Hiervoor is geen voor de hand liggende verklaring.

De zandstocks waren weer een aantrekkingspool voor Oeverzwaluwen, Kleine Plevier en dit jaar ook voor Kluut. W&Z waarschuwde de uitvoerende aannemer voor nesten van oeverzwaluwen, maar die werden desondanks bedolven. In de Beheercommissie werd besproken hoe dit in de toekomst vermeden kan worden. Natuurpunt Kruin meldt voortaan elk broedsel in de werkzones onmiddellijk aan de boswachter en W&Z, zodat de toegang tot de broedzone tijdelijk wordt afgesloten.

8.2.1.3. Conclusies en de weerslag op het geplande beheer

Uit de resultaten van de broedvogelmonitoring blijkt dat vooral rietvogels als Kleine karekiet, Rietgors en Sprinkhaanzanger sterk zijn toegenomen. Van andere riet- of ruigtesoorten zoals Blauwborst en Bosrietzanger waren de aantallen vergelijkbaar met vorig jaar. Wat Blauwborst betreft zijn de aantallen eveneens vergelijkbaar met de geschatte aantallen in de BroedvogelAtlas: 30 à 40 territoria voor de periode 2003-2005. Bij de geïnventariseerde eendensoorten was er toename van Kuifeend en Slobeend en vooral van Bergeend waarschijnlijk te wijten aan de toename van rust rond mogelijke broedplaatsen door onteigeningen. Het aantal broedparen Krakeend bleef ongeveer gelijk. Roofvogels als Buizerd en Sperwer bleven in gelijke aantallen aanwezig.

De weidevogels deden het minder goed in vergelijking met 2007, zo daalde het aantal Kieviten tot negen broedparen terwijl ook Scholekster afnam tot slecht twee paartjes. Deze daling was vooral te wijten aan het wegvallen van de zandstocks als geschikt broedterrein. Het weidevogelgebied blijkt, ondanks de genomen maatregelen, nog niet echt geschikt te zijn om weidevogels tot broeden te brengen. Bijna alle akkers zijn omgezet tot grasland en een deel van de bomenrijen en populierenbossen in het weidevogelgebied werden gekapt om het gebied opener te maken. Deze werken waren evenwel nog niet gefinaliseerd voor het broedseizoen.

Om een weidevogelgebied te ontwikkelen wordt in de polder van Rupelmonde en Basel (deel wetland) een vernatting beoogd. Hiervoor zal de daling van het grondwater die reeds aanvat vanaf midden maart tot begin april verlaat worden tot midden mei. Tot eind 2008 zijn hiervoor echter nog geen algemene inrichtingsmaatregelen uitgevoerd waardoor het grondwaterregime minder blijft dan bij optimaal broedgebied voor weidevogels (8.1.2.1 Hydrologische monitoring). Vanuit de Beheercommissie is een speciale werkgroep opgericht die zich specifiek buigt over de mogelijkheden om in 2009 reeds vernattingsmaatregelen te nemen, combineerbaar met de veiligheidsingrepen. Her en der wordt al wel een lokale vernatting waargenomen door wijzigingen in het drainagepatroon, ten gevolge van werken of van aangepast landgebruik. Deze lokale vernattingen, gecombineerd met het verbod op het gebruik van pesticiden en het niet meer maaien van sloten en oevers, werken de ontwikkeling van rietkragen in de hand en daar wisten Kleine Karekieten optimaal gebruik van te maken.

Een weidevogelgebied wordt ook gekenmerkt door graslanden met veel microreliëf en zeer korte, vleksgewijs tot zelfs afwezige vegetatie in slikranden en depressies (7.3.2). Om hieraan tegemoet te komen zullen de bestaande sloten in de Rupelmondse polder worden verbreed onder een zwakke helling. Gecombineerd met begrazing door koeien zal zich hieruit een grasland ontwikkelen met veel microreliëf met korte en open vegetatie. Gezien de bouwvergunningen om deze ingreep uit te voeren pas verleend waren in november en de weersomstandigheden het ook niet toelieten konden de werken nog niet worden uitgevoerd. Deze ingreep zou tevens een kleiwinning kunnen betekenen voor de afdek van de ringdijk.

Een grutto.

Een scholasterkuiken.

Daarenboven zullen de dijkwerken in dit compartiment nog niet begonnen zijn tegen het broedseizoen 2009, zodat daar reeds een rustig en gunstig klimaat zou worden geschapen. In het Bazelse compartiment is de aanleg van de bevoeiings- en afwateringsgrachten reeds mogelijk.

Verder dient de vegetatie in een weidevogelgebied kort en gevarieerd het broedseizoen in te gaan. Hiertoe werd op de Beheercommissie besloten om in 2009 over te schakelen op een verschrallingsbeheer.

De voorwaarden die aan dat beheer zijn verbonden, zijn vastgelegd in de onderhoudsovereenkomsten voor 2009 (zie bijlage) met de lokale landbouwers. Concreet houden ze in dat er wordt overgegaan tot nultbemesting. Enkel bemesting door grazend vee is nog toegelaten. Een 'werkgroep onderhoudsovereenkomsten', opgericht in de schoot van de BC, werkte in overleg voorstellen uit om de verschralling gefaseerd verder te zetten.

Zolang werfwegen (met zwaar en intensief transport) en bouwputten nodig zijn, zou vernatting fundamenteel kostenverhogend werken en bovendien vertragingen van de werken veroorzaken. Indien er bovendien tijdens het broedseizoen niet meer kan worden gewerkt zal de realisatie van het project met een aantal jaar vertraagd zal worden. Er werd dus in overleg overeengekomen dat verschralling de prioriteit geniet op vernatting en dat inrichtingsmaatregelen voor veiligheid en natuurcompensatie inherent aan elkaar verbonden zijn en op elkaar dienen afgestemd te worden

In de onderhoudsovereenkomsten zal ook een verbod op maaien en beweiden voor 15 juni 2009 opgelegd worden op de perceelstukken waar een broedpoging werd vastgesteld. De landbouwer wordt door W&Z binnen de 24u na het signaleren van deze broedpoging verwittigd.

Er wordt ook actie ondernomen om de landbouwers opmerkzaam te maken voor weidevogels. De communicatie-ondersteuning van W&Z verspreidt begin 2009 een communicatieproduct onder de landbouwers waarin de visuele kenmerken van de beoogde broedende weidevogels worden weergegeven.

8.2.2 Watervogels

8.2.2.1 Watervogels in de polder

Watervogeltellingen vinden sinds de winter van 1999-2000 plaats in het gehele studiegebied, in het kader van de winterwatervogeltellingen Vlaanderen. Voordien werden enkel de krekens geteld.

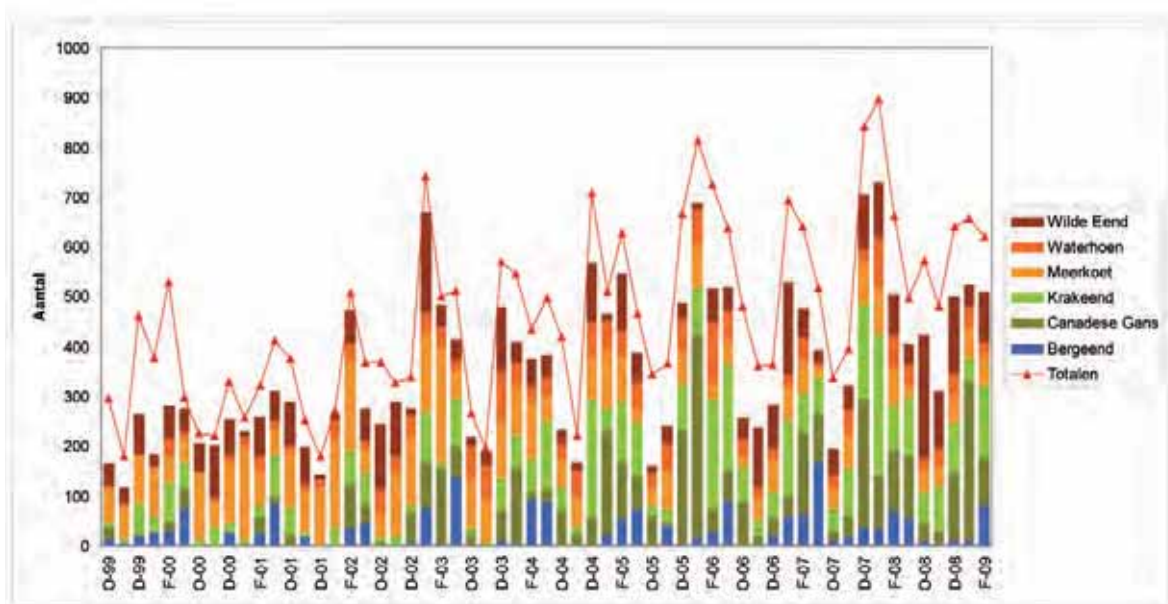
8.2.2.1.1 Materialen en methoden

Midmaandelijks van oktober tot in maart worden binnendijs alle watervogels al dan niet met inbegrip van de meeuwen geteld in vier telgebieden (Kruibeekse kreek, Bazelse kreek, Rupelmondse kreek, polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde) door vrijwilligers van Natuurpunt Kruin. De gegevens worden verzameld in de watervogeldatabank van het INBO.

8.2.2.1.2 Resultaten

In de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde zijn de aantallen watervogels de laatste jaren duidelijk toegenomen. Het hoogste aantal werd geteld in januari 2008 toen 895 watervogels werden waargenomen. De belangrijkste soorten die gemiddeld 77% van de overwinterende watervogels uitmaken zijn Meerkoet, Krakeend, Wilde eend, Canadese gans, Waterhoen en Bergeend.

De toename van het totaal aantal watervogels is voornamelijk toe te schrijven aan het stijgend aantal Krakeenden en Canadese ganzen die in de polder overwinteren. Wilde eend en Bergeend kennen een lichte stijging. De aantallen Waterhoenen vertonen geen trend maar het aantal Meerkoeten blijkt echter te dalen.

Figuur 8.11: Het totaal aantal watervogels in de wintermaanden (oktober-maart) sinds oktober 1999 in de volledige polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde inclusief de krekens met weergave van de belangrijkste soorten.

8.2.2.2 Watervogels buitendijks

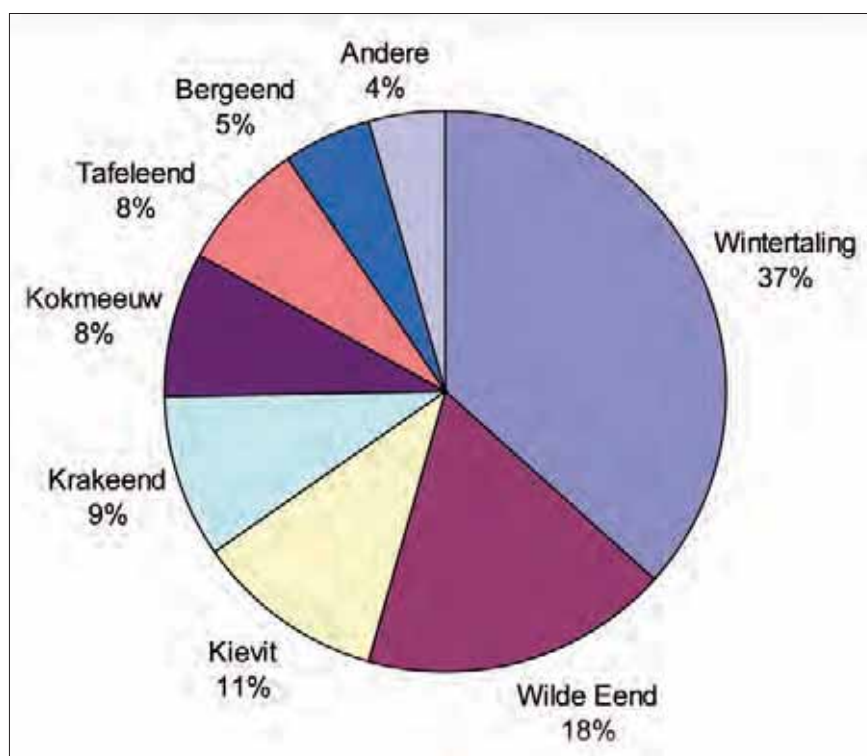
Watervogels langs de oevers van de Zeeschelde worden sinds oktober 1991 geteld door het INBO. Sinds 2000 wordt het buitendijks gebied voor de polders van Kruibeke –Bazel-Rupelmonde apart genoteerd.

8.2.2.2.1 Materialen en methoden

De watervogels in de buitendijkse gebieden van de Zeeschelde worden maandelijks geteld bij laagtij, vanop een boot die door W&Z afdeling Zeeschelde ter beschikking wordt gesteld. De soorten die geteld worden zijn duikers, futen, aalscholvers, reigers, zwanen, ganzen, eenden, steltlopers, Meerkoet en Waterhoen en sinds 1999 meeuwen.

8.2.2.2.2 Resultaten

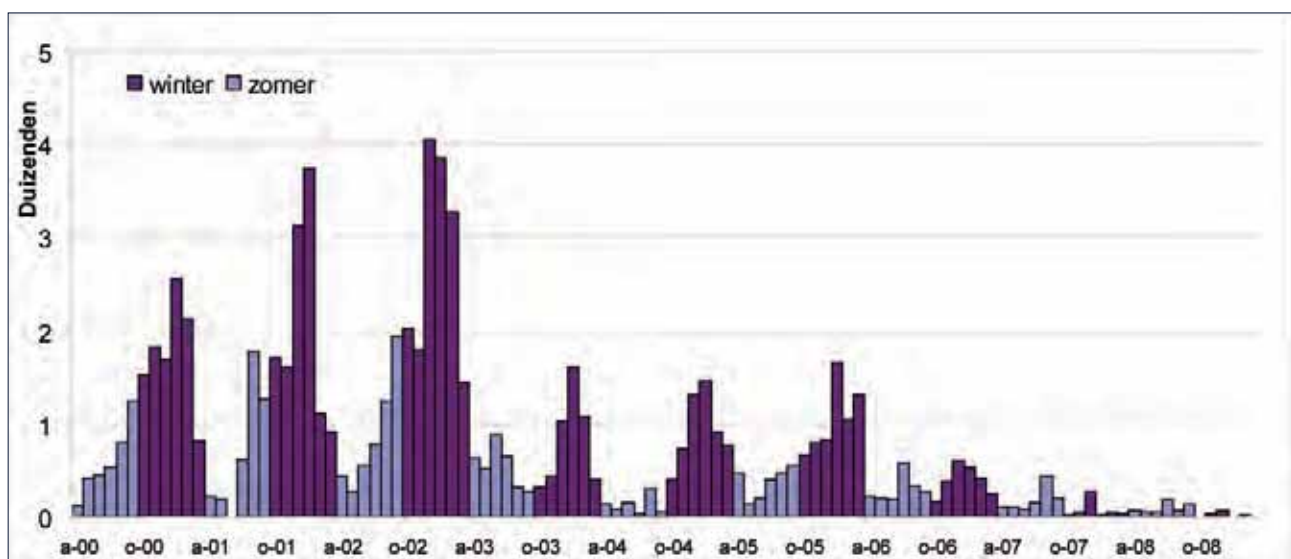
Het zoetwatergetijdengebied van de Zeeschelde is vooral overwinteringsgebied voor eenden. De belangrijkste eendensoorten langs KBR zijn Wintertaling, Wilde eend, Krakeend, Tafeleend en Bergeend. Daarnaast zijn er ook nog relatief grote aantallen Kokmeeuw en Kievit (figuur 8.12a). Sinds 2000 namen de aantallen enkele jaren toe, waarna ze drastisch daalden. Dit patroon wordt ook terug gevonden voor de totalen van de volledige Zeeschelde. De verminderde aantallen watervogels, en dan vooral Wintertaling, Wilde eend en Tafeleend, houden naar alle waarschijnlijkheid verband met de veranderingen in het voedselweb dat onder de voortschrijdende waterzuivering op weg is naar een nieuw evenwicht.

Figuur 8.12 a: Watervogels langs de buitendijkse gebieden van KBR: relatieve vertegenwoordiging van de verschillende soorten sinds april 2000.

*Koppeltje
wintertaling.*

Figuur 8.12 b : Watervogels langs de buitendijkse gebieden van KBR: Totale aantallen sinds april 2000.

Een hoopvol signaal

De verhoopde weidevogelaantallen laten – omwille van de hoger aangegeven redenen – tot op heden nog even op zich wachten, maar de ecologische waarde van het GOG KBR is inmiddels al toegenomen. De pleisterende visarend die dit jaar rond de Rupelmondse Kreek werd waargenomen is daar een stille getuige van. Dit positief signaal kreeg ruchtbaarheid in Het Nieuwsblad, Gazet van Antwerpen en Het Laatste Nieuws.

KRUIBEKE

Visarend hoopvol signaal voor poldergebied

Bij een recente vogelobservatie van Natuurpunt Kruin in de Kruibeekse polders, hebben de ornithologen een visarend gespot. De schuwe roofvogel bleef er veertien dagen rondhangen.

Dit is zeer uitzonderlijk in Vlaanderen. Natuurpunt is blij want de aanwezigheid van een visarend doet het beste vermoeden voor het aantrekken van broedvogels naar het gecontroleerde overstromingsgebied.

«Visarenden trekken in Vlaanderen jaarlijks door in een klein aantal. De meeste vogels worden waargenomen tussen augustus en september. Het gaat meestal over hoog doortrekkende vogels op weg naar het Zuiden vanuit hun broedgebieden in Scandinavië en verder oostelijk. Dat deze visarend hier twee weken bleef pleisteren is gezien de bouwdichtheid in Vlaanderen erg uitzonderlijk», zegt Geert

Spanoghe van het Instituut voor Natuur- en Bosontwikkeling.

Volop vis te vangen

Volgens Lieven Nachtergale, voorzitter van de Beheerscommissie Natuur van het overstromingsgebied gaat de verbetering van het Scheldewater ook bij de vogels niet onopgemerkt voorbij. «Dat de visarend volop vis kan vangen in de Schelde is zonder twijfel mee de reden van zijn verschijning. Een waarneming als deze is eigenlijk een grote reclameboodschap: *'als je mij ziet dan zit het onder water ook behoorlijk goed'*. Tegen 2010 zouden er 100 broedparen weidevogels moeten aangetrokken worden in het nieuwe natuurgebied in de Kruibeekse polder. Om die soorten aan te trekken moet de bodem vernatten en de bomen in de buurt moeten weg opdat de weidevogel z'n belager van ver ziet aankomen. (PKM)

KRUIBEKE

POTPOLDER Bij een vogelobservatie van Natuurpunt Kruin in de Groot-Kruibeekse polders, spotten de ornithologen een visarend. De schuwe roofvogel bleef er veertien dagen rondhangen. 'Uitzonderlijk voor Vlaanderen, gezien de geringe beschikbaarheid van visplaatsen en de drukte', beweert Geert Spanoghe van het Instituut voor Natuur- en Bosontwikkeling.

'Visarenden zijn in Vlaanderen jaarlijkse doortrekkers in klein aantal. De meeste worden gezien tussen augustus en september. Het gaat meestal om hoog doortrekkende vogels op weg naar het zuiden vanuit hun broedgebieden in Scandinavië en verder oostelijk.'

Hoewel de inrichting van het overstromingsgebied in Kruibeke nog volop aan de gang is, is het opduiken van de visarend een hoopvol teken, dixit Lieven Nachtergale, voorzitter van de Beheerscommissie Natuur van het project. 'De combinatie van een visrijke rivier met slikken en schorren, van open landschap met bossen, ruigten en kreken trekt vogels aan.'

Tegen 2010 zouden er honderd broedparen weidevogels moeten aangetrokken worden. (dhs)

Het Laatste Nieuws – 27 november 2008 – p17

● KRUIBEKE

VISAREND - Leden van Natuurpunt Kruin merkten bij een recente vogelobservatie in de Kruibeekse polders een visarend op. Het dier bleef twee weken lang in Kruibeke rondfladderen. Dat is zeer uitzonderlijk in Vlaanderen. Hierdoor stijgt de verwachting dat het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde massaal broedvogels zal lokken. Het poldergebied is ingekleurd als Europees vogel- en habitatrictlijngebied. Tegen 2010 zouden er honderd broedparen weidevogels moeten nesten.

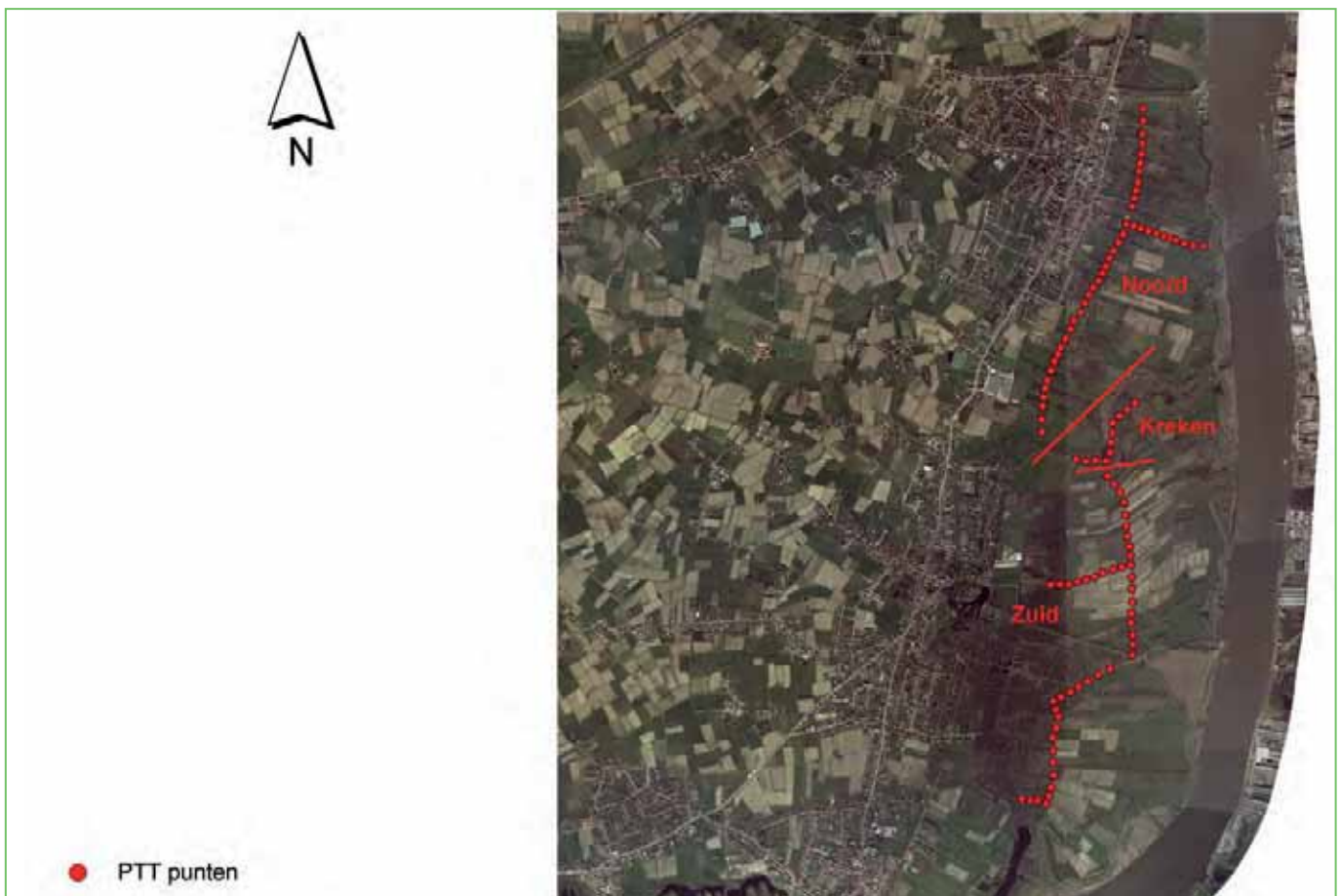
Gazet van Antwerpen – 23 oktober 2008 – p47

Het Nieuwsblad – 21 oktober 2008 – p 22

8.2.3. Vleermuizen (naar Gyselings et al. 2006)

8.2.3.1 Materialen en methoden

Voor vleermuizen werd in 2006 reeds een gedetailleerd systematisch onderzoek uitgevoerd in KBR. Daarnaast werden aanvullende waarnemingen uitgevoerd op Linkeroever. Voor het gedetailleerd onderzoek in KBR werd analoog aan de studie op Linkeroever in 2005 (Spanoghe et al. 2005) gebruik gemaakt van punt transect tellingen. Op punten die 50 meter uit elkaar lagen werd gedurende 3 minuten het aantal passerende vleermuizen geteld met behulp van bat detectors (Peterson D100 en Peterson D240), die een combinatie toelaten van heterodyning en time expansion (Ahlén & Baagøe, 1999). Indien de soort niet onmiddellijk herkenbaar was werden opnames gemaakt voor latere identificatie. De waarnemingspunten zijn uitgezet op Figuur 8.13. Voor de bespreking wordt het gebied opgedeeld in drie delen: een deel “Noord” met punten langs de nieuwe werfweg langsheen de Kruibeekse polder en langs de weg naar het pompgemaal, een deel “Zuid” langsheen bomenrijen in de Bazelse polder en langsheen het broekbos grenzend aan de Rupelmondse polder tot aan de Rupelmondse kreek, en een derde deel “Kreken” met de Bazelse en Kruibeekse kreek.

Figuur 8.13: Situering van PTT telpunten voor vleermuizen in KBR.

Elke route werd in principe drie keer per jaar gelopen: één keer in het latere voorjaar tijdens de kraamperiode, één keer in de zomer en één keer bij de aanvang van de herfst. Routes werden gelopen gedurende de eerste helft van de nacht, bij temperaturen boven 10°C en droog weer.

Vergelijkbare condities als in deze studie werden ook in andere studies naar vleermuisactiviteit gebruikt (Gaisler et al. 1998, Glendell & Vaughan 2002, Wickramasinghe et al. 2003, Kusch et al. 2004). Door de slechte weersomstandigheden konden de punten in het deel Zuid slechts twee keer worden geteld. Het deel in de Bazelse polder (noordelijke helft van deel Zuid) werd niet geteld in de herfst, het deel langs de Rupelmondse polder tot de Rupelmondse kreek werd niet geteld in de zomer.

Net als in Spanoghe et al. 2006 wensen we er de aandacht op te vestigen dat het gebruik van punttellingen geen echte maat is voor het aantal vleermuizen dat in een gebied voorkomt, vermits dezelfde vleermuis meerdere malen kan voorbijkomen. Het geeft wel een goed beeld van de vleermuisactiviteit, van de mate waarin vleermuizen het habitat of het landschap gebruiken. Op deze manier geeft dit soort tellingen dus directe informatie waarmee rekening kan gehouden worden bij de herinrichting van het landschap, en laat toe te monitoren in welke mate vleermuizen op een inrichting reageren. Ook kunnen gebieden onderling worden vergeleken.

8.2.3.2 Resultaten per soort

Bij de inventarisatie in 2005 werden zeven soorten vleermuizen waargenomen. Tabel 8.4a geeft een overzicht van de soorten met hun voorkomen op de rode lijst (Criel et al. 1994) en hun Europese beschermingsstatus volgens de habitatrichtlijn (92/43/EEG).

		Rode lijst	HRL
Watervleermuis	Myotis daubentonii	Momenteel niet bedreigd	IV
Franjestaart	Myotis nattereri	Vermoedelijk bedreigd	IV
Gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	Momenteel niet bedreigd	IV
Ruige dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii	Vermoedelijk bedreigd	IV
Laatvlieger	Eptesicus serotinus	Momenteel niet bedreigd	IV
Rosse Vleermuis	Nyctalus noctula	Momenteel niet bedreigd	IV

Tabel 8.4 a: Waargenomen soorten met hun status op de Vlaamse Rode Lijst en de bijlagen van de Habitatrichtlijn.

		Rode lijst	HRL
Ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus	Ernstig bedreigd	IV, II

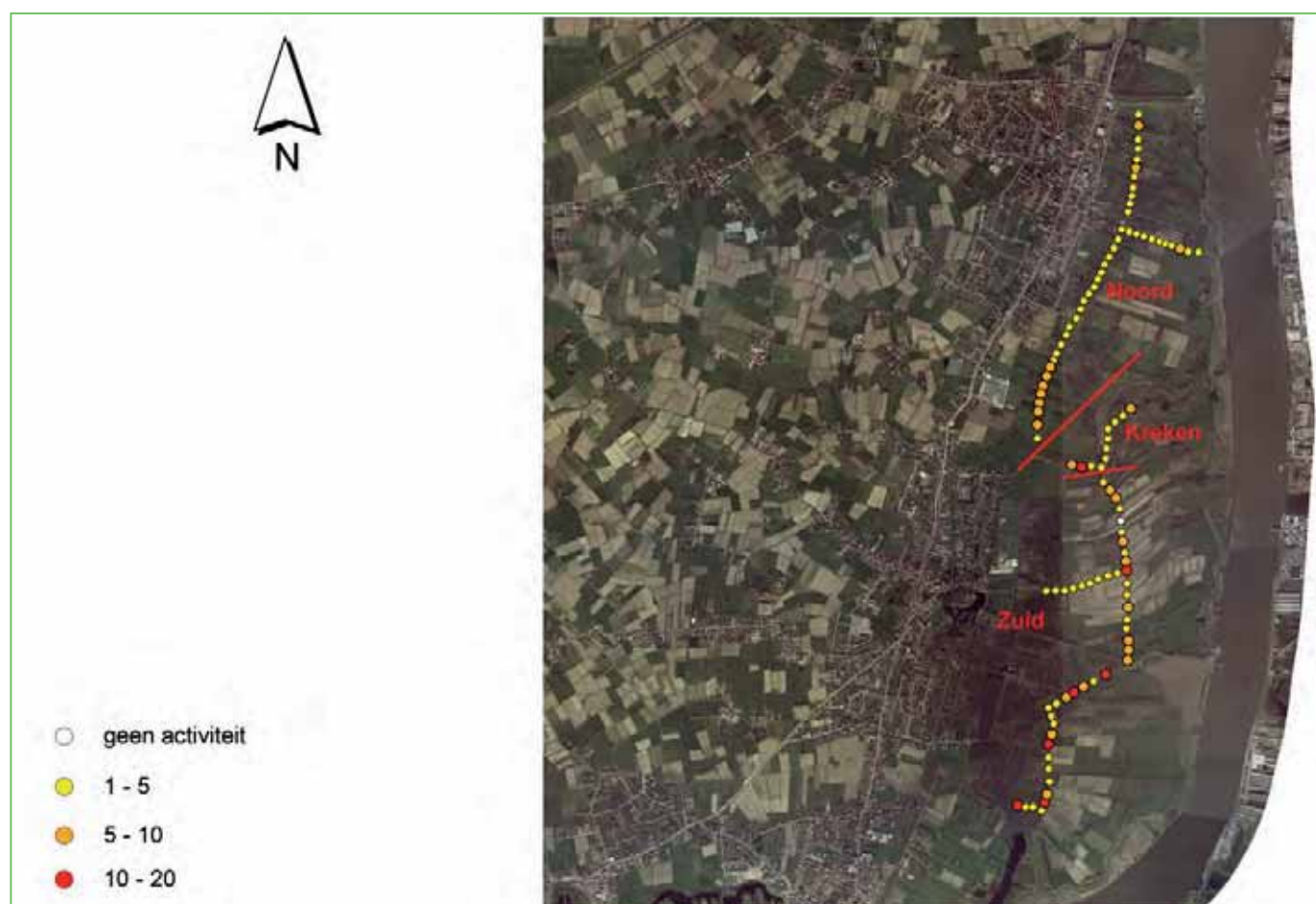
Tabel 8.4 b: Mogelijk waargenomen soorten met hun status op de Vlaamse Rode Lijst en de bijlagen van de Habitatrichtlijn.

Niet alle waarnemingen konden worden gedetermineerd tot op soortniveau. Bij twijfel werd de waarneming toegekend aan één van drie genusgroepen: Pipistrellus spec., Myotis spec. of Eptesicus / Nyctalus, zoals voorgesteld door Kusch et al. 2004. Soorten in Tabel 8.4b werden waarschijnlijk waargenomen, maar determinatie kon niet met 100% zekerheid bevestigd

worden. Verder vergelijk van opnames met literatuur en bestaande opnames is hiervoor nodig. In totaal werden bij de PTT tellingen 980 vleermuispassages geregistreerd op 104 punten. De gemiddelde vleermuisactiviteit was 3,7 passages per punt per 3 minuten. Op Linkeroever was dit 4,8 passages per punt per 3 minuten. De soortenlijst is in KBR gelijkaardig met die van Linkeroever, met dat verschil dat Meervleermuis niet met zekerheid werd vastgesteld in KBR (mogelijk één twijfelachtige waarneming die momenteel werd gecatalogeerd als *Myotis spec.*), en dat Ingekorven vleermuis er waarschijnlijk wel werd aangetroffen. Als we rekening houden met het relatieve aandeel van de soorten in de gemeten vleermuisactiviteit, merken we wel een groter verschil. In KBR was bijna 87% van de activiteit toe te schrijven aan Gewone dwergvleermuis, op Linkeroever was dit 70%. Het aandeel typisch aan water gebonden soorten (Watervleermuis, Meervleermuis en Rosse vleermuis) bedroeg 16% op Linkeroever en slechts 1% in KBR. Ook het aandeel Ruige dwergvleermuis, die ook min of meer boven natte ruigtes foerageert, lag iets lager bij het onderzoek in KBR. Hierbij moet worden opgemerkt dat de aanwezige plassen op KBR minder gemakkelijk toegankelijk zijn dan op Linkeroever, en verhoudingsgewijze minder punten langs natte habitats gelegen waren. Als enkel de punten langs dergelijke habitats in beschouwing worden genomen, blijft het verschil echter bestaan.

8.2.3.3 Resultaten per deelgebied

De totale activiteit voor de verschillende deelgebieden is weergegeven in Figuur 8.14

Figuur 8.14: Totale vleermuisactiviteit KBR, gemiddelden per PTT telpunt. Gemiddelde totale activiteit over alle PTT tellingen van het onderzoek is 3,7 passages / 3 minuten.

In het zuiden valt op dat de totale vleermuisactiviteit variabel is, maar dat geen duidelijke kernen van verhoogde vleermuisactiviteit kunnen worden afgebakend. Er komt geen direct verband naar voor tussen punten met een hogere vleermuisactiviteit en punten met een specifiek habitat, hoewel meer punten met hoge activiteit worden aangetroffen verspreid langs het broekbos in de Rupelmondse polder. Dit deel heeft ook een hogere gemiddelde activiteit. In het noorden vertoont het deel in de nabijheid van de krekken wel een hogere gemiddelde activiteit dan de rest. Een overeenkomst met bostypes zoals gekarteerd in Vandevoorde et al. (2002) werd niet gevonden. Connectiviteit van de verschillende bospercelen lijkt in de buurt van de krekken beter en kan een mogelijk verklarende factor zijn, maar dit werd nog niet kwantitatief onderzocht. Langs de krekken is het vooral de Bazelse kreek waar de hoogste vleermuisactiviteit wordt waargenomen. Hierbij moet wel worden vermeld dat door de omstandigheden de punten in het zuidelijk deel slechts twee keer konden worden geteld, wat de variabiliteit verhoogt. Duidelijke kernen met verschillende punten met een gemiddelde vleermuisactiviteit van meer dan 10 passages per drie minuten zijn in KBR niet aangetroffen, dit in tegenstelling met Linkeroever, waar dit onder andere het geval was langs de Verrebroekse plassen, Drijdijk, de Nieuwe watergang en de Grote Geule.

8.2.3.4 Besluit

De gemiddelde vleermuisactiviteit lag in KBR lager dan wat gevonden werd op Linkeroever bij gelijkaardig onderzoek. Hierbij moet worden vermeld dat de PTT methode geen uitspraak toelaat over aantallen vleermuizen. Mogelijk foerageren de vleermuizen in KBR meer verspreid over het landschap, en is daardoor per gemeten route de activiteit lager. Anderzijds zien we dat de activiteit van Gewone dwergvleermuis, een soort die mag beschouwd worden als een habitatgeneralist, zeer gelijkaardig is in KBR en op Linkeroever en een vergelijkbaar seizoensverloop kent. Het lijkt er dus sterk op dat vooral het minder voorkomen van waarnemingen van watergebonden soorten (Watervleermuis, Meervleermuis en Rosse vleermuis) zorgt voor een lagere gemiddelde activiteit. Deze watergebonden soorten maakten op Linkeroever 16% uit van de waargenomen vleermuispassages, in KBR slechts 1%. Dit onderstreept nogmaals het belang van plasgebieden en waterwegen voor dit type soorten. Ook op de meetpunten langs de aanwezige plassen werden in KBR deze soorten zeer weinig aangetroffen, en was de activiteit vooral toe te schrijven aan Gewone dwergvleermuis.

De aanwezigheid van natte bossen, sterk met bos en struweel omzoomde plassen zorgt voor geschikt biotoop voor een soort als Franjestaart. Ertussen gelegen kleinschalige omzoomde weiden zijn goed voor Laatvlieger. Beide soorten komen duidelijk in het gebied voor. Het aandeel van Laatvlieger in de vleermuizensamenstelling is minstens even hoog als op Linkeroever. Deze habitattypes vormen samen met de kleinschaligheid en redelijke aanwezigheid van corridors voor vleermuizen belangrijke elementen in KBR. Het effect van de inrichting als GOG/GGG moet afgewacht worden, maar vernatting, grotere aanwezigheid van nat bos, natte weiden en natte ruigten kunnen een positief effect hebben op de vleermuizenfauna, als er geen connectiviteitsknelpunten optreden. Het huidige inrichtingsconcept voorziet echter in een goed aaneengesloten bosgordel langsheen de andere habitats (Van Braeckel et al. 2004). De reactie op de inrichtingswerken maakt deel uit van de verdere monitoring.

8.2.4 Vissen

8.2.4.1 Algemeen

Op 5, 6 en 7 november 2007 en 14, 15 en 16 april 2008 werden visbestandopnames uitgevoerd in 3 waterlopen en de Rupelmondse kreek.

De bemonsterde waterlopen zijn de Dijksloot (VHAG 3128, 2 locaties en VHAG 3270 2 locaties), Balkstaftwissel (VHAG 3293) en een gracht aan de voet van de Wase cuesta (die uitmondt in VHAG 3238). De locaties op de waterlopen werden ook in 1996 bemonsterd (Van Thuyne et al. 1998). De Rupelmondse kreek werd nu voor de eerste keer onderzocht.

Naam	Code	Gemeente
Dijksloot	84231100	Rupelmonde
Dijksloot	84231150	Bazel
Geen naam (Cuestagracht)	84235100	Bazel
Dijksloot	84237100	Bazel
Dijksloot	84237150	Bazel
Balkstaftwissel	84238100	Bazel
Rupelmondse kreek	kreek	Rupelmonde
Rupelmondse kreek	zone 1	Rupelmonde
Rupelmondse kreek	zone 2	Rupelmonde
Rupelmondse kreek	zone 3	Rupelmonde
Rupelmondse kreek	zone 4	Rupelmonde

Tabel 8.5: Situering van de meetplaatsen in KBR.

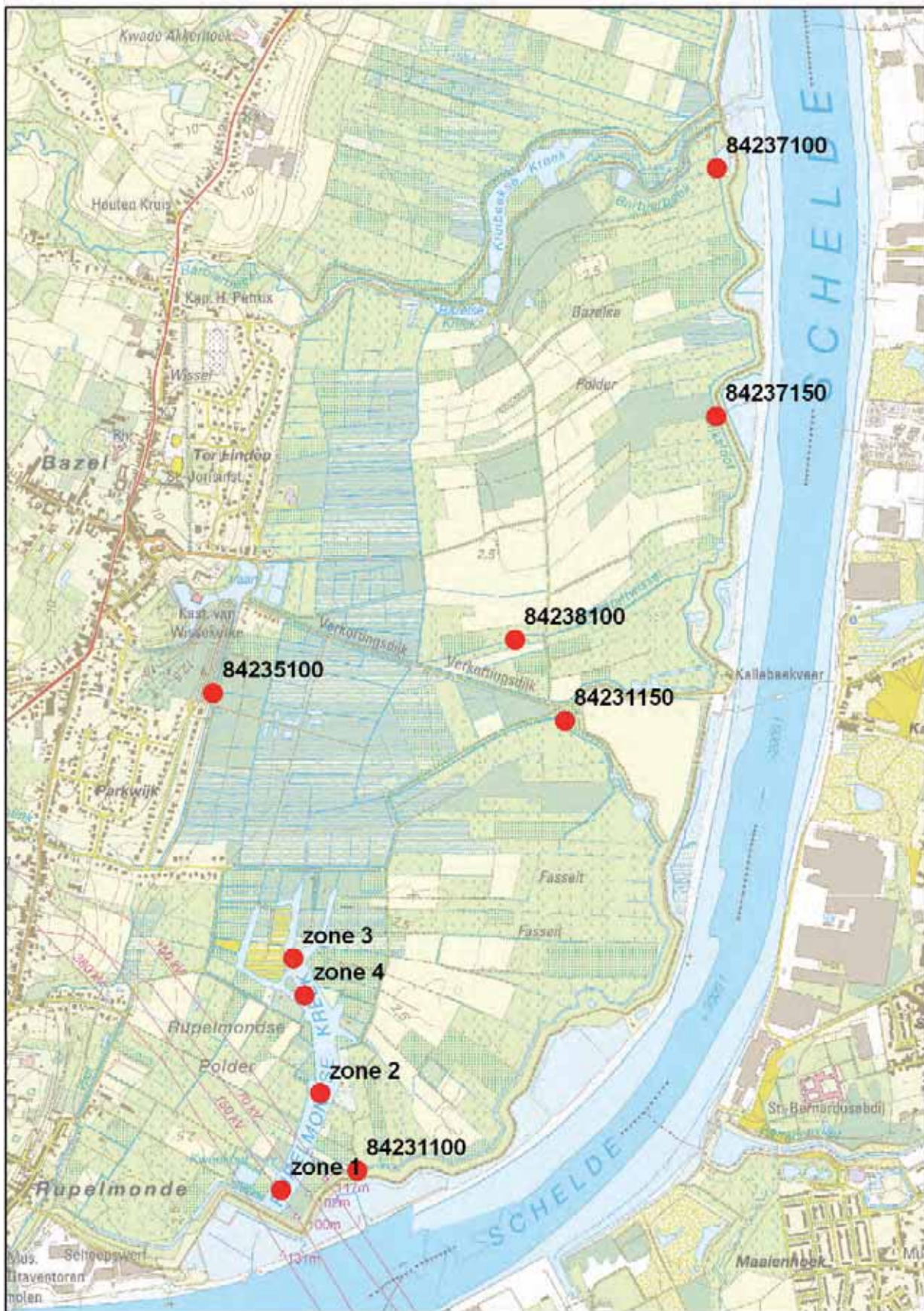
8.2.4.2 Materialen en Methoden

Naargelang het type water werden verschillende vistechnieken toegepast: elektrovisserij en sleepnetten in de waterlopen. In de Rupelmondse kreek werden 10 fuiken geplaatst en op 4 locaties werd de oever elektrisch bevestigd.

8.2.4.3 Resultaten

In twee waterlopen, de Kapelbeek en de Balkstaftwissel werd geen vis gevangen. De Cuestagracht (84235100) is al jaren sterk vervuild en ongeschikt voor vis (Van Thuyne et al. 1998). Deze ondiepe gracht ontvangt water van de vijver van het kasteel van Wissekerke dat op zijn beurt sterk vervuild wordt door lozingen van huishoudelijk afvalwater van Bazel (Vandevoorde 2006). In de Balkstaftwissel werden in 1996 twee soorten aangetroffen; in 2007 en 2008 geen enkele. In 1984 werden in deze waterloop nog blankvoorn, rietvoorn en snoek gevangen (Bervoets et al. 1986). Blijkbaar is de waterkwaliteit de laatste decennia sterk achteruit gegaan. Recent werd sterke vervuiling met huishoudelijk afvalwater uit Bazel vastgesteld (Vandevoorde 2006).

Op de Rupelmondse kreek werden in totaal 17 soorten gevangen, op de Dijksloot 16 soorten met het soortenrijkste staalnamepunt vlak bij de kreek. Het bestand bestaat nagenoeg uitsluitend uit eurytope (driedoornige stekelbaars, alver, baars, blankvoorn, brasem,

Figuur 8.15: Situering van de meetplaatsen in KBR.

karper, kolbei, pos en snoekbaars) en limnofiele (bittervoorn, gibel, rietvoorn, snoek, zeelt) vissen. Eurytope vissen voelen zich zowel thuis in stromend als stilstaand water. Overstromingsgebieden en zijrivieren zijn belangrijke habitats voor deze soorten. De jongen overleven na het terugtrekken van het water in grachten en vijvers. Limnofiele soorten leven in traag stromend of stilstaand water; stromend water is geen essentiële habitat voor deze soortengroep. Er werden 2 katadrome soorten gevangen: paling en bot. Dit zijn soorten die in zee paaïen maar het grootste deel van hun leven in zoet water doorbrengen, estuaria en hun overstromingsgebieden vormen belangrijke foerageer- en opgroeigebieden. Paling werd aangetroffen in de kreek en het zuidelijk deel van de Dijksloot. Bot werd slechts op 1 locatie in het noordelijk deel van de Dijksloot aangetroffen, maar wel op beide staalnamemomenten.

De momenteel algemene soorten (blankvoorn, rietvoorn, karper, kolbei, paling, snoek en zeelt) werden reeds aangetroffen in de jaren tachtig van vorige eeuw (Bervoets et al. 1986) (Bruylants et al. 1989). Ook in 1996 werden deze soorten aangetroffen. Gezien de kwaliteit van het Scheldewater destijds, is het zeer waarschijnlijk dat de soortensamenstelling van het visbestand toen sterk beïnvloed werd door uitzettingen en dat de invloed daarvan nog steeds doorwerkt. Het feit dat in 2007/2008 meer soorten werden gevangen dan in 1996 is deels te wijten aan de bemonstering van de Rupelmondse kreek die in 1996 niet werd onderzocht en zou ook te wijten kunnen zijn aan een grotere inspanning (2 campagnes t.o.v. 1). Het verschijnen van bot duidt wel op verbeterde migratiemogelijkheden voor katadrome soorten in de Schelde (verbeterde waterkwaliteit) en toont de potenties van het overstromingsgebied voor dergelijke soorten aan. Eigenaardig is wel dat bij de steekproefsgewijze staalnames op de Dijksloot in oktober en november 2008 zeer lage aantallen en biomassa's worden aangetroffen (Dillen & Vander Elst 2008), terwijl in het najaar van 2007 en voorjaar van 2008 toch aanzienlijke aantallen en biomassa's werden gevangen. Redenen hiervoor zijn niet duidelijk.

8.2.4.4 Besluiten

Er werd in het kader van de monitoring van het Sigmaplan een nulmeting van het visbestand in KBR uitgevoerd. Hieruit bleek dat de Rupelmondse kreek en de Dijksloot een gevarieerde soortensamenstelling vertonen met voornamelijk eurytope en limnofiele vissen. Er komen momenteel twee katadrome soorten voor. De productiviteit is lokaal redelijk hoog (met vangsten tot 660 kg/ha).

De andere bemonsterde waterlopen in het studiegebied (Balkstaftwissel en Cuestagracht) zijn momenteel sterk vervuild en visloos.

In het noordelijk deel van het overstromingsgebied, de Kruibeeks polder, werd niet bemonsterd omdat de huidige waterkwaliteit nagenoeg geen visleven toelaat, wat werd bevestigd door recente staalnamecampagnes.

Herhaling van de bemonsteringen na de inrichting van het overstromingsgebied zal toelaten de effecten hiervan op de visfauna kwantitatief en kwalitatief te beschrijven.

8.3 Algemene besluiten uit de monitoring

Door inpoldering en havenuitbreiding is de oppervlakte getijdennatuur in het Schelde-estuarium stelselmatig afgenomen. De toegenomen getijdynamiek zorgt voor een verdere achteruitgang van slikken en schorren langs de Zeeschelde. Enerzijds is er rechtstreeks verlies door erosie;

anderzijds gaat de diversiteit erop achteruit en zal het op lange termijn vooral aan pionierschor en geleidelijke overgangen ontbreken. Om aan de instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium te voldoen zullen dus bijkomende slikken en schorren duurzaam moeten bij gecreëerd worden. In het KBR project zal hieraan op twee manieren invulling gegeven worden. Door de ontpoldering van de Fasseitpolder en de aansluiting van de overlooppolder op de in- en uitwateringsluizen van het GGG zal buitendijks habitat bij gecreëerd worden. Anderzijds geven de eerste monitoringresultaten van het Lippenbroek aan dat functionele slikken en schorren duurzaam ontwikkeld kunnen worden in de laaggelegen Scheldepolders, in een gecombineerde aanpak om het overstromingsrisico te beheersen.

De ontwikkeling van weidevogelgebieden in de polders van Bazel en Rupelmonde is in volle uitvoering. De doelstelling om 100 broedparen weidevogels in de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde te halen is evenwel nog veraf. Het aantal weidevogels beperkte zich in 2008 tot negen broedparen Kievit en twee paren Scholekster. Nochtans zijn bijna alle akkers omgezet naar grasland en zijn bomenrijen en populierenbossen in de loop van 2008 verwijderd om het gebied opener te maken. De hydrologische monitoringresultaten leren ons echter dat de grondwaterstanden te vroeg en te diep wegzijgen om een goed broedgebied voor weidevogels te realiseren. Anderzijds zou een doorgedreven vernatting nu een sterke vertraging voor de werkzaamheden betekenen. Daarom wordt eerst prioriteit gegeven aan verschraling van de graslanden zodat zich een kortere gevarieerde vegetatie zal ontwikkelen.

Lokale vernattingen door wijzigingen in het drainagepatroon, ten gevolge van werken of van aangepast landgebruik, leidden in combinatie met het verbod op pesticiden en het niet meer ruimen van sloten en oevers tot de ontwikkeling van rietkragen en daar wisten Kleine Karekieten dan weer optimaal gebruik van te maken. Ook broedgevallen van eenden en de aantallen overwinterende watervogels namen toe in de polder.

Buitendijks nam het aantal watervogels af maar dat is geheel in overeenstemming met de waargenomen trend in de Zeeschelde.

Uit de monitoringresultaten van de vleermuizen bleek dat de totale activiteit minder is dan in de Waaslandhaven. Er waren dan ook minder waarnemingen van watergebonden soorten zoals Watervleermuis, Meervleermuis en Rosse vleermuis. Habitatgeneralisten zoals Gewone dwergvleermuis vertonen dan weer wel een vergelijkbare activiteit. Effecten van de gebiedsinrichting moeten afgewacht worden, maar vernatting, toename van nat bos, natte weiden en natte ruigten kunnen een positief effect hebben op de vleermuizenfauna, op voorwaarde dat er geen connectiviteitsknelpunten optreden.

Het visbestand blijkt vooral in de Rupelmondse kreek en de Dijksloot een gevarieerde soortensamenstelling te hebben bestaande uit voornamelijk eurytope en limnofiele vissen. Twee katadrome vissoorten (paling, bot) werden eveneens aangetroffen, terwijl de productiviteit lokaal zelfs redelijk hoog is (met vangsten tot 660 kg/ha). Bepaalde waterlopen zoals de Balkstaftwissel en de Cuestagracht zijn momenteel zo sterk vervuild dat ze visloos zijn, ook in de Kruibeekse polder voldoet de huidige waterkwaliteit niet om visleven toe te laten.

Een grazend
rond. Een niet
weg te denken beeld
in de omzetting naar en het beheer
van een weidevogelgebied.

9. Beheercommissie: een platform voor stakeholders

De Beheercommissie is naast een richtlijnverstrekken en bewakende instantie bij de instandhouding en ontwikkeling van beoogde natuurdoelstellingen ook een overlegforum voor alle partijen betrokken bij het project. Concrete afspraken en acties in verband met deze stakeholders worden hieronder opgesomd.

9.1 Faciliteren van de MDVI

De nulbemestingsmaatregel legt heel wat druk op de Kruibeekse landbouwers. Aangezien er ook op Bevers grondgebied landbouwgronden worden onteigend met het oog op de uitvoering van het Strategisch Plan Haven van Antwerpen Linkerscheldeoever en de uitwerking van een eerste project van het geactualiseerde Sigmaplan in Hedwige-Prosperpolder, komen ook die landbouwers in moeilijkheden. Om daaraan tegemoet te komen, richtte burgemeester van Beveren – nadat de Kruibeekse Bedrijfs Gilde het voorstel deed voor de bouw van een MestDrukVerminderingsInstallatie – een werkgroep op, met het oog op het bespreken van de mogelijkheden rond een gemeenschappelijke MDVI. Inmiddels zetelen de VLM, de Boerenbond, het Antwerps Havenbedrijf, de afdeling Maritieme Toegang en W&Z in de werkgroep. Concrete studies omtrent de bouwplannen bleven tot op heden echter uit, aangezien de wettelijke basis voor het plaatsen van een MDVI nog wordt onderzocht. De voortgang van dit discours wordt door de landbouwers teruggekoppeld op de Beheercommissie. Deze neemt de problematiek van de landbouwers ernstig, waardoor de Beheercommissie contact opnam met de burgemeester van Beveren om de stand van zaken in de onderhandelingen hieromtrent van nabij op te volgen en waar mogelijk input te leveren.

9.2 Natuurbeheer door samenwerking met landbouwers

In 2008 waren 48 landbouwers actief in de polder. Al deze landbouwers beheerden nog de oppervlakte waarvoor zij initieel werden onteigend. Na het in werking treden van het GGG zal de beheerbare oppervlakte echter inkrimpen tot 150 ha weidevogelgebied. Dit gegeven, gecombineerd met de voor een weidevogelgebied noodzakelijke verschrappingsmaatregel van nulbemesting, maakt dat het aantal landbouwers, geïnteresseerd in natuurbeheerlandbouw waarschijnlijk zal afzwakken. In de Beheercommissie werd volop bekeken onder welke voorwaarden de 100 broedparen weidevogels kunnen behaald worden op een voor landbouwers economisch interessante manier. Een goed uitgebalanceerd maai- en beweidingsbeheer is hierin heden ten dage een belangrijk aandachtspunt.

9.3 Het integraal plan: een levend document

Verscheidende belanghebbende partijen kunnen suggesties formuleren inzake de inrichting van het gebied. Er is ruimte voor bepaalde detailinvullingen, zolang de aangevoerde voorstellen de doelstellingen van het project niet hinderen. Welke partij zich achter welke inrichtingspotentie zal scharen is nog volop voor de onderhandelingstafel.

Zo droeg Kruin een voorstel aan om de toegang tot het Kallebeekveer langs een korter tracé door de polder te laten verlopen, om op die manier sluikstort tegen te gaan, de verstoring in het natuurgebied te minimaliseren en de overzetplaats van amfibieën te vrijwaren. Hun voorgestelde tracé wordt afgewogen tegen de in het MER voorgestelde route, die aansluit bij het mobiliteitsplan van de gemeente Kruibeke. Beide opties blijven momenteel nog mogelijk.

Ook bij de opmaak van het inrichtingsvoorstel van het Rupelmondse bos-weidelandschap werd rekening gehouden met beleavingsverhogende aanbevelingen van onder andere Kruin. De lokale afdeling van Natuurpunt stelde bijvoorbeeld voor om een oever van de Rupelmondse Kreek onbegroeid te laten om een ideaal habitat te creëren voor de zeldzame libellen rond dat water. Tevens is ook de suggestie voor het behouden van een open inkijk op de polder opgenomen in het inrichtingsplan. Zo zal de bewandelbare ringdijk meteen aansluiten op weiland, dat op haar beurt omzoomd zal worden met wilgen, essen, berken en Zwarte els.

De Bedrijfs-gilde reikte op haar beurt het idee aan om in het door hen beheerde weidevogelgebied in Bazél langsgrachten te graven. Op die manier ontstaan natuurlijk afgebakende percelen. Onder impuls van Kruin bleven ook de rietkragen in dat weidevogelgebied behouden.

9.4 Behoud van recreatie en creëren maatschappelijk draagvlak

De polder van Kruibeke-Bazél-Rupelmonde werd vóór de aanleg van het GOG al gekenmerkt door heel wat recreatief medegebruik. De natuurwaarde van deze polder was voor de inrichting immers al vrij groot. Het gebied is centraal gelegen in het estuarium, zeer goed bereikbaar en ligt in een dichtbevolkte regio (o.a. nabij Antwerpen). De dorpskern van Bazél behoort met zijn waardevol cultuurhistorisch erfgoed tot één van de mooiste dorpen van Vlaanderen. Deze troeven zijn nu al erg in trek bij fietsers en wandelaars die recreëren langs de Schelde. In het gebied zijn ook een aantal vissersclubs actief. Om de realisatie van het GOG-KBR optimaal in te passen binnen haar omgeving werd in het kader van het integraal plan een recreatief luik uitgewerkt dat toelaat om het bestaande recreatief medegebruik in te passen binnen de nieuwe doelstellingen die in het gebied dienen behaald te worden.

De realisatie van het GOG KBR biedt ook extra potenties om deze recreatieve aantrekkingspool verder uit te bouwen. Een succesvolle afwikkeling zowel op vlak van veiligheid als natuur, maar ook op vlak van recreatie, educatie en communicatie vormen een zeer belangrijke succesfactor bij de creatie van een maatschappelijk draagvlak voor het project zelf, maar ook voor de volgende sigmaprojecten.

Binnen de Beheercommissie werden tal van mogelijkheden besproken met de verschillende stakeholders.

Zo lanceerde Kruin enkele voorstellen met betrekking tot natuurbeleving bevorderende inpassingsmaatregelen, zoals een uitkijktoren en een trektelpost.
Een groepering van lokale vissers klopte aan met een petitie voor het behoud van

vismogelijkheden in clubverband in Kruibeke, Bazel en Rupelmonde. Hoewel de Beheercommissie niet de taak heeft om de recreatieve invulling te bewaken, deed zij inspanningen om de problematiek aan te kaarten bij de minister.

Het Agentschap voor Natuur en Bos en Waterwegen en Zeekanaal NV zijn momenteel aan het bekijken op welke manier zij kunnen samenwerken met het oog op de realisatie van een aantal potenties. Een gemeenschappelijk engagement van beide organisaties en dit niet alleen op vlak van beveiliging en natuur doch ook op vlak van recreatie, educatie, communicatie en participatie kan een belangrijke meerwaarde betekenen met het oog op creëren van maatschappelijk draagvlak. Samenwerkingsverbanden met andere instanties zijn hierbij niet uitgesloten.

10. Besluit

De verwerving van het gebied verloopt erg vlot. De onteigening van een bijkomende zone stroomopwaarts van de ringdijk ter hoogte van de Barbierbeek is opgestart.

Ook de gebiedsinrichting voor veiligheid en natuur in KBR is op kruissnelheid gekomen. Dat komt tot uiting in de aantallen aangevraagde en bekomen vergunningen, in de voortgang van de werken en in de afspraken die rond inrichting werden gemaakt. De ruwe grondwerken tbv de ringdijk in Kruibeke zijn voltooid, in Bazel en Rupelmonde is de ringdijk in aanbouw, de overstroomingsdijk in Kruibeke is grotendeels aangelegd en van bekleding voorzien, de uitwateringssluuis in Kruibeke is klaar en de inwateringssluuis is in opbouw, in Bazel is de constructie van de in- en uitwateringssluizens gestart,

Deze grote infrastructuurwerken staan evenzeer in functie van natuurontwikkeling. De ontwikkeling van een groot deel van de 300 ha getijdennatuur kan pas starten eens het GOG-GGG is afgewerkt. De in- en uitwateringssluizen zullen immers voorzien in het optimale tij-regime. Terzelfdertijd zijn ook vergunningen bekomen voor de inwendige inrichting van het GOG-GGG (aanleg van stuwen en vistrappen, realiseren van grachten, lokale ontbossing in de nieuwe loop van de Barbierbeek).

Voor de boshabitats werd in 2008 een belangrijke stap gezet. Rond de Rupelmondse Kreek werd gestart met de bosvorming. Koterijen werden weggehaald. Boscompensaties werden uitgevoerd of voorbereid met de nodige ecologische accenten.

Het weidevogelgebied neemt concrete vorm aan. Over de volledige oppervlakte werden de bosjes en bomenrijen verwijderd, reeds vroeger was het volledige gebied in grasland gestoken. Het weidevogelbeheer focust de volgende jaren op een doorgedreven verschraling waardoor de vegetatie ijler en soortenrijker moet worden. En zo geschikter voor weidevogels. Terzelfdertijd leiden broedpogingen op een perceel voortaan automatisch tot een latere maaidatum of een latere inscharringsdatum. Na deze verschraling start de eigenlijke vernatting, een noodzakelijke maatregel voor broedsucces van weidevogels.

Afspraken zijn gemaakt om in 2009 de werfzones nog maximaal te laten bijdragen aan het halen van de natuurdoelstellingen.

De monitoring van het gebied loopt goed. Er is een goede, professionele samenwerking tussen de beheercommissie, het INBO en een netwerk van lokale vrijwilligers. De volledige nulsituatie is in beeld gebracht, er is een meetnet wat de abiotische parameters opvolgt, de resultaten van de monitoring stromen goed door en zijn bepalend voor de beslissingen van de beheercommissie over de natuurontwikkelingsscenario's.

De monitoringsresultaten tonen een status quo tot (sterke) stijging van de meeste aandachtsoorten van vogels. Uitzondering vormen nog steeds de weidevogels. Een echte toename van hun aantal is dan ook pas te verwachten eens het gebied voldoende open is, de verschraling ver genoeg is gevorderd en de vernatting is gestart. Ook dan zal het een kwestie zijn van de populatie zich te laten opbouwen. In 2009 wordt daarmee gestart.

Het lokale overleg verloopt goed. Er kan voldoende pro-actief worden gewerkt zodat iedere sector zich tijdig kan instellen op de aankomende ontwikkelingen. Bij ad-hoc problemen kan snel worden bijgestuurd. De functie van de beheercommissie van snel meldpunt voor problemen, en als forum om snel naar oplossingen te zoeken, mogelijke meerwaarden vast te stellen en met verantwoordelijken in overleg te treden is in 2008 nog versterkt.

Rond recreatieve omkadering van het project werden heel wat mogelijkheden aangegeven door de verschillende partijen. In 2008 ging de meeste aandacht echter uit naar de ontwikkeling van de veiligheids- en natuuronwikkelingsdoelstellingen. Recreatief medegebruik wordt dan ook in de nabije toekomst een belangrijk agendapunt.

11. Referentielijst

- Ahlén I., & Baagøe H.J., 1999. Use of ultrasound detectors for bat studies in Europe: experiences from field identification, surveys, and monitoring. *Acta Chiropterologica* 1 (2): 137-150.
- Bervoets H., Meuleman B., Olefs G., Ronse A., Vandelannoote A., & Vergauwen, E. 1986. Milieuimpakt van een gekontroleerd overstromingsgebied in de polders van Kruibeke-Bazel en Rupelmonde. Brussel: Ministerie van Openbare Werken, Bestuur der waterwegen, Dienst der Zeeschelde.
- Bruylants B., Vandelannoote A., & Verheyen R.F., 1989. De vissen van onze Vlaamse beken en rivieren: hun ecologie, verspreiding en bescherming. Antwerpen, Belgium: V.Z.W. WEL.
- Dillen A., & Vander Elst M. 2008. Indicatieve steekproeven visfauna Bazels wiel noord 25112008.
- Dillen A., & Vander Elst M., 2008. Indicatieve steekproeven visfauna Rupelmondse Scheldegracht 31102008.
- Gaisler J., Zukal J., Rehak Z., & Homolka M., 1998. Habitat preference and flight activity of bats in a city. *Journal of Zoology* 244: 439-445.
- Glendell M., & Vaughan N., 2002. Foraging activity of bats in historic landscape parks in relation to habitat composition and park management. *Animal Conservation* 5: 309-316.
- Gyselings R., Spanoghe G., & Van den Bergh E., 2007. Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari 2002: resultaten van het vierde jaar. Bijlage 9.10 van het vierde jaarverslag van de Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoevergebied. Verslag Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek INBO.R.2007.2, Brussel.
- Kusch J., Weber C., Idelberger S., & Koob T., 2004. Foraging habitat preferences of bats in relation to food supply and spatial vegetation structures in a western European low mountain range forest. *Folia Zoologica* 53 (2): 113-128.
- Maris T., Cox T., Van Damme S., & Meire P. (Red.), 2008. Onderzoek naar de gevolgen van het Sigmaplan, baggeractiviteiten en havenuitbreiding in de Zeeschelde op het milieu. Geïntegreerd eindverslag van onderzoek verricht in 2007-2008. R08-166 Universiteit Antwerpen, Antwerpen.
- Mertens W., Van Thuyne G., & Breine J., 2009. Visbestandsopnames op enkele wateren in de polder van Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (2007-2008). Meting nulsituatie in het kader van de monitoring van het Sigmaplan. INBO.R.2009. XXX, in prep.
- Spanoghe G., Gyselings R., & Van den Bergh E., 2006. Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari 2002: resultaten van het derde jaar. Bijlage 8.6 van het derde jaarverslag van de Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoevergebied. Verslag Instituut voor Natuurbehoud IN.O.2006.1, Brussel.
- Van Braeckel A., Vandevoorde B., Spanoghe G., Mertens W., De Becker P., Huybrechts W., & Van den Bergh E., 2004. Getijonafhankelijke natuurontwikkeling in het Gecontroleerd Overstromingsgebied Kruibeke, Bazel en Rupelmonde. Opmaak van het integraal plan KBR. Verslag IN.O.2004.16. Brussel.
- Van Thuyne G., Belpaire C., & Samsoen L., 1998. Visbestandsopnames op de Barbierbeek en de polders van Kruibeke-Bazel-Rupelmonde, Oost-Vlaanderen - Juni 1996. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer, Hoeilaart, Belgium.
- Vandevoorde B., 2006. Resultaten van het onderzoek naar eventuele vervuiling van het oppervlaktewater in de Bazelse en Rupelmondse Polder. Instituut voor Natuur- en bosonderzoek INBO.A.2006.63, Brussel.
- Vandevoorde B., De Becker P., & Van den Bergh E., 2002. Vegetatiekartering van de polder van Kruibeke, Bazel en Rupelmonde. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2002.07, Brussel.
- Wickramasinghe L.P., Harris S., Jones G., & Vaughan N., 2003. Bat activity and species richness on organic and conventional farms: impact of agricultural intensification. *Journal of Applied Ecology* 40: 984-993.

BIJLAGE

VOORBEELDOVEREENKOMST 2008

betreffende het onderhouden van percelen eigendom van het Vlaams Gewest of Waterwegen & Zeekanaal NV binnen het gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde.

Tussen het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Waterwegen en Zeekanaal (W&Z), naamloze vennootschap van publiek recht, vertegenwoordigd door

de heer ir., afdelingshoofd van de afdeling Zeeschelde, bijzondere lasthebber, hierna genoemd de 'opdrachtgever',

en

Naam, adres van de landbouwer in hoofdberoep, die voor de uitvoering van deze overeenkomst woonplaats kiest op voornoemd adres, hierna genoemd de 'contractant',

wordt het volgende overeengekomen:

Artikel 1. Betrokken percelen

De contractant verbindt zich er toe de percelen, gelegen binnen het Gecontroleerd Overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (zie kaartbijlage) en kadastraal gekend onder:

Gemeente, Afdeling, Sectie en Kadasternummers van de percelen in kwestie

te onderhouden volgens de bepalingen van artikel 2 en volgende van deze overeenkomst. De referentietoestand van de betrokken percelen is aangegeven in bijlage bij deze overeenkomst.

Artikel 2. Doel van de overeenkomst

Het doel van deze overeenkomst is het onderhouden van de betrokken percelen waarbij dit onderhoud dient gericht te zijn op de bescherming, de instandhouding en de ontwikkeling van de aanwezige weidevogels.

Artikel 3. Voorwerp van de overeenkomst

De overeenkomst, die door de contractant wordt aanvaard, geschiedt mits vermelde modaliteiten en wederzijdse verplichtingen.

De contractant onderhoudt de betrokken percelen waarbij de volgende voorwaarden gelden:

- bestaand akkerland of tijdelijk grasland wordt omgezet naar permanent weidegrasland, deze omzetting moet door de contractant uitgevoerd worden voor 31 mei 200X,
- de veebezetting wordt bepaald door de contractant,
- alle bepalingen van de mestwetgeving zijn van toepassing,
- nestbeschermers boven de nesten van weidevogels worden toegelaten en gerespecteerd
- tijdens het broedseizoen (15 februari tot 15 juni) wordt niet gesleept en/of gerold, de bodembewerkingen noodzakelijk voor de omzetting van het bestaand akkerland of tijdelijk grasland naar permanent weidegrasland zijn toegelaten,
- het gebruik van pesticiden (herbiciden, insecticiden, fungiciden, ...) is niet toegestaan,
- distels mogen enkel worden bestreden door plaatselijk en omzichtig maaien,
- percelen mogen in géén geval doorgegeven of verhuurd worden aan derden.

Indien de contractant niet in staat is ongewenste begroeiing (bv: distels) op mechanische wijze te verwijderen, kan dit gemeld worden aan de opdrachtgever of zijn afgevaardigde, zodat in wederzijds overleg naar een oplossing gezocht kan worden.

De bestaande afsluiting en andere infrastructuur op het perceel zijn eigendom van het Vlaams Gewest of Waterwegen & Zeekanaal NV. Rekening houdend met de referentietoestand zoals omschreven in artikel 1 worden door de opdrachtgever de nodige materialen (palen en draad) ter beschikking gesteld ten behoeve van het geschikt maken van het perceel voor het voorziene gebruik. Ook voor het onderhoud van de afsluiting worden de nodige materialen (palen en draad) ter beschikking gesteld.

Indien de contractant vaststelt dat er ernstige gebreken zijn aan het terrein zelf of de infrastructuur ervan, dient dit onmiddellijk gemeld te worden aan de opdrachtgever of zijn afgevaardigde. Voor zover deze gebreken niet te wijten zijn aan wanbeheer vanwege de contractant en niet vallen onder het normale onderhoud van het terrein of de infrastructuur, worden deze hersteld door de opdrachtgever. In afwachting van het optreden van de opdrachtgever dient de contractant evenwel de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen zodat de vastgestelde gebreken geen aanleiding kunnen geven tot verdere schade voor de opdrachtgever of voor derden. Bestaande greppels en sloten worden door de opdrachtgever onderhouden.

Artikel 4. Duur van de overeenkomst

De overeenkomst wordt afgesloten voor een periode van één seizoen, van 31 december 200X tot 30 november 200X+1.

Artikel 5. Vergoeding

De contractant wordt voor het uitvoeren van het onderhoud conform deze overeenkomst vergoed door een storting van 10 euro/ha/jaar en door de opbrengst van de percelen waarop deze overeenkomst betrekking heeft.

Voor het omzetten van akker of tijdelijk grasland naar permanent grasland wordt de contractant vergoed door de eenmalige storting van een bijkomende vergoeding van 180 euro/ha.

Deze vergoedingen worden, binnen de 3 maanden na de periode waarvoor de overeenkomst werd afgesloten, gestort op rekeningnummer

Artikel 6. Opzegging van de overeenkomst

Indien binnen de 30 kalenderdagen na aangetekende verzending van een ingebrekestelling niet gepast werd gereageerd door de contractant kan de opdrachtgever de overeenkomst opzeggen. De vergoeding zoals bepaald in artikel 5 van deze overeenkomst wordt dan niet uitbetaald.

De opdrachtgever kan in het kader van de werkzaamheden te allen tijde de overeenkomst opzeggen. In dit geval wordt de contractant toch vergoed voor het uitvoeren van het onderhoud.

De opzegging door de opdrachtgever gebeurt bij een ter post aangetekende brief. De gronden moeten, uiterlijk na 7 dagen te rekenen vanaf de verzendingsdatum van de aangetekende brief houdend de opzegging vrij worden gemaakt van elke gebruiksvorm.

De vroegtijdige beëindiging van de overeenkomst, na ingebrekestelling, kan geenszins aanleiding geven tot het eisen van enige schadevergoeding door de contractant.

Indien de overeenkomst wordt beëindigd nadat werd vastgesteld dat de bepalingen van de overeenkomst niet worden nageleefd, vallen de eventuele kosten voor het herstel in de oorspronkelijke toestand (referentietoestand) zoals omschreven in artikel 1, volledig ten laste van de contractant, met inbegrip van de eventuele schadevergoeding waartoe de wanprestatie bijkomend aanleiding zou geven.

Indien de overeenkomst wordt beëindigd nadat werd vastgesteld dat de bepalingen van de overeenkomst niet worden nageleefd wordt de vergoeding bepaald in artikel 5 van deze overeenkomst niet uitbetaald.

Artikel 7. Toezicht

Het toezicht op de correcte uitvoering van deze overeenkomst gebeurt door een afgevaardigde van de opdrachtgever in samenwerking met de beheerwachter-technicus(-ci) van het Agentschap voor Natuur en Bos.

Artikel 8. Toegangsrechten

De afgevaardigden van de opdrachtgever, het Agentschap voor Natuur en Bos, evenals de aannemers van overheidsopdrachten van de opdrachtgever, hebben altijd vrije toegang tot de betrokken percelen. De afgevaardigden van het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, de Universiteit Antwerpen en de Archeologische Dienst Waasland hebben in het kader van de uitvoering van de monitoring en wetenschappelijk onderzoek in het gebied altijd vrije toegang tot de betrokken percelen. Alle afgevaardigden zullen een identificatiebewijs kunnen voorleggen.

Antwerpen,

Opgemaakt in 2 exemplaren waarvan elke partij erkent er één ontvangen te hebben

De contractant

De opdrachtgever

Goedgekeurd bij toepassing

van artikel 17§2 1e a) van de wet van 24.12.1993

bij machtiging voor W&Z,

ir.

afdelingshoofd afdeling Zeeschelde

BIJLAGE II

VOORBEELDOVEREENKOMST 2009

betreffende het onderhouden van percelen eigendom van het Vlaams Gewest of Waterwegen & Zeekanaal NV binnen het gecontroleerd overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde.

Tussen het publiekrechtelijk vormgegeven extern verzelfstandigd agentschap Waterwegen en Zeekanaal (W&Z), naamloze vennootschap van publiek recht, vertegenwoordigd door de heer ir. Wim Dauwe, afdelingshoofd van de afdeling Zeeschelde, bijzondere lasthebber, hierna genoemd de 'opdrachtgever',

en

Naam, adres van de landbouwer in hoofdberoep, die voor de uitvoering van deze overeenkomst woonplaats kiest op voornoemd adres, hierna genoemd de 'contractant',

wordt het volgende overeengekomen:

Artikel 1. Betrokken percelen

De contractant verbindt zich er toe de percelen, gelegen binnen het Gecontroleerd Overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (zie kaartbijlage) en kadastraal gekend onder:

Gemeente, Afdeling, Sectie en Kadasternummers van de percelen in kwestie

te onderhouden volgens de bepalingen van artikel 2 en volgende van deze overeenkomst. De referentietoestand van de betrokken percelen is aangegeven in bijlage bij deze overeenkomst.

Artikel 2. Doel van de overeenkomst

Het doel van deze overeenkomst is het onderhouden van de betrokken percelen waarbij dit onderhoud **steeds** dient gericht te zijn op de bescherming, de instandhouding en de ontwikkeling van de aanwezige weidevogels (met als belangrijkste soorten grutto, tureluur, scholekster en kievit).

Artikel 3. Voorwerp van de overeenkomst

De overeenkomst, die door de contractant wordt aanvaard, geschiedt mits vermelde modaliteiten en wederzijdse verplichtingen.

De contractant onderhoudt de betrokken percelen waarbij de volgende voorwaarden gelden:

- bestaand akkerland of tijdelijk grasland wordt omgezet naar permanent weidegrasland, deze omzetting moet door de contractant uitgevoerd worden voor 31 mei 2009,
- de veebezetting wordt bepaald door de contractant,
- **indien er broedpogingen van weidevogels geregistreerd worden zal de landbouwer die de respectievelijke percelen beheert, telefonisch en schriftelijk worden gecontacteerd door W&Z NV. Vervolgens is tot en met 15 juni geen enkele landbouwactiviteit toegestaan op de percelen(1); maaien en beweiden van de percelen is in deze periode NIET toegestaan.**
- maaien van rietkragen in perceelsranden is niet toegestaan,
- het gebruik van pesticiden (herbiciden, insecticiden, fungiciden, ...) is niet toegestaan,
- distels mogen enkel worden bestreden door plaatselijk en omzichtig maaien(2),
- bemesting van de percelen mag enkel gebeuren door de rechtstreekse uitscheiding bij begrazing, andere vormen van bemesting zijn NIET toegestaan,
- het is niet toegestaan het vee bij te voeren,
- de percelen mogen in géén geval doorgegeven of verhuurd worden aan derden.

(1) Wegens de diversiteit in grootte van de percelen in de polders kunnen per perceel uitzonderlijk afspraken gemaakt worden in samenspraak met de Beheercommissie Natuur GOG KBR.

(2) Indien de contractant niet in staat is ongewenste begroeiing (bv: distels) op mechanische wijze te verwijderen, kan dit gemeld worden aan de opdrachtgever of zijn afgevaardigde, zodat in wederzijds overleg naar een oplossing gezocht kan worden.

De bestaande afsluiting en andere infrastructuur op het perceel zijn eigendom van het Vlaams Gewest of Waterwegen & Zeekanaal NV. Rekening houdend met de referentietoestand zoals omschreven in artikel 1 kunnen door de opdrachtgever de nodige materialen (palen en draad) ter beschikking gesteld worden ten behoeve van het geschikt maken van het perceel voor het voorziene gebruik. Ook voor het onderhoud van de afsluiting kunnen de nodige materialen (palen en draad) ter beschikking gesteld worden.

Indien de contractant vaststelt dat er ernstige gebreken zijn aan het terrein zelf of de infrastructuur ervan, dient dit onmiddellijk gemeld te worden aan de opdrachtgever of zijn afgevaardigde. Voor zover deze gebreken niet te wijten zijn aan wanbeheer vanwege de contractant en niet vallen onder het normale onderhoud van het terrein of de infrastructuur, worden deze hersteld door de opdrachtgever. In afwachting van het optreden van de opdrachtgever dient de contractant evenwel de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen zodat de vastgestelde gebreken geen aanleiding kunnen geven tot verdere schade voor de opdrachtgever of voor derden. In geval van wateroverlast op de percelen binnen de onderhoudsovereenkomst dient dit gemeld te worden aan de opdrachtgever.

Artikel 4. Duur van de overeenkomst

De overeenkomst wordt afgesloten voor een periode van één seizoen, van 31 december 2008 tot 30 november 2009.

Artikel 5. Vergoeding

De contractant wordt voor het uitvoeren van het onderhoud conform deze overeenkomst vergoed door een storting van 10 euro/ha/jaar en door de opbrengst van de percelen waarop deze overeenkomst betrekking heeft.

Voor het omzetten van akker of tijdelijk grasland naar permanent grasland wordt de contractant vergoed door de eenmalige storting van een bijkomende vergoeding van 180 euro/ha.

Deze vergoedingen worden, binnen de 3 maanden na de periode waarvoor de overeenkomst werd afgesloten, gestort op rekeningnummer

Artikel 6. Opzegging van de overeenkomst

Indien binnen de 30 kalenderdagen na aangetekende verzending van een ingebrekestelling niet gepast werd gereageerd door de contractant kan de opdrachtgever de overeenkomst opzeggen. De vergoeding zoals bepaald in artikel 5 van deze overeenkomst wordt dan niet uitbetaald.

De opdrachtgever kan in het kader van de werkzaamheden te allen tijde de overeenkomst opzeggen. In dit geval wordt de contractant toch vergoed voor het uitvoeren van het onderhoud.

De opzegging door de opdrachtgever gebeurt bij een ter post aangetekende brief. De gronden moeten, uiterlijk na 7 dagen te rekenen vanaf de verzendingsdatum van de aangetekende brief houdend de opzegging vrij worden gemaakt van elke gebruiksvorm.

De vroegtijdige beëindiging van de overeenkomst, na ingebrekestelling, kan geenszins aanleiding geven tot het eisen van enige schadevergoeding door de contractant.

Indien de overeenkomst wordt beëindigd nadat werd vastgesteld dat de bepalingen van de overeenkomst niet worden nageleefd, vallen de eventuele kosten voor het herstel in de oorspronkelijke toestand (referentietoestand) zoals omschreven in artikel 1, volledig ten laste van de contractant, met inbegrip van de eventuele schadevergoeding waartoe de wanprestatie bijkomend aanleiding zou geven.

Indien de overeenkomst wordt beëindigd nadat werd vastgesteld dat de bepalingen van de overeenkomst niet worden nageleefd wordt de vergoeding bepaald in artikel 5 van deze overeenkomst niet uitbetaald.

Artikel 7. Toezicht

Het toezicht op de correcte uitvoering van deze overeenkomst gebeurt door een afgevaardigde van de opdrachtgever in samenwerking met de beheerwachter-technicus(-ci) van het Agentschap voor Natuur en Bos.

Artikel 8. Toegangsrechten

De afgevaardigden van de opdrachtgever, het Agentschap voor Natuur en Bos, evenals de aannemers van overheidsopdrachten van de opdrachtgever, hebben altijd vrije toegang tot de betrokken percelen. De afgevaardigden van het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, de Universiteit Antwerpen, de Archeologische Dienst Waasland en Natuurpunt-Kruin hebben in het kader van de uitvoering van monitoring en wetenschappelijk onderzoek in het gebied altijd vrije toegang tot de betrokken percelen. Alle afgevaardigden zullen een identificatiebewijs kunnen voorleggen.

Antwerpen,

Opgemaakt in 2 exemplaren waarvan elke partij erkent er één ontvangen te hebben

De contractant

De opdrachtgever
Goedgekeurd bij toepassing
van artikel 17§2 1e a) van de wet van 24.12.1993

bij machtiging voor W&Z,
ir. Wim Dauwe
afdelingshoofd afdeling Zeeschelde

Colofon

Jaarverslag 2008

Beheercommissie Natuur Kruikeke-Bazel-Rupelmonde

Adres: Gebr. Van Eyckstraat 2-6
9000 Gent
Tel: 09 265 46 40
Fax: 09 265 45 88
E-mail: lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be

Voorzitter: Lieven Nachtergale
Secretaris: Tina Stroobandt

Tekst: Björn Deduytsche (ANB), Alain Dillen (INBO), Ralf Gyselings (INBO), Tom Maris (UA), Wim Mertens (INBO), Lieven Nachtergale (ANB), Stefaan Nollet (W&Z), Geert Spanoghe (INBO), Laurent Vandenabeele (ANB), Erika Van den Bergh (INBO), Bart Vandevoorde (INBO), Mieke Vander Elst (W&Z),

Eindredactie: JusBox – www.jusbox.be

lay-out: JusBox – www.jusbox.be

Foto's: Waterwegen en Zeekanaal NV, Vilda Photo (Yves Adams en Misjel Decler), ECOBE (Tom Maris), Geert Spanoghe (INBO)

Omslagfoto: Waterwegen en Zeekanaal NV (Weidevogelgebied Bazel)